7

DOKUMENTY

ODBOROVÉHO SDRUŽENÍ ŽELEZNIČÁŘŮ

Bezpečnost a ochrana zdraví při práci

Metodická příručka

Praha 2022

Bezpečnost a ochrana zdraví při práci

ŠKOLICÍ A METODICKÝ MATERIÁL

Praha 2022

Vážení přátelé,
oddělení BOZP Odborového sdružení železničářů Ústředí Vám přináší aktualizovanou brožurku věnovanou problematice bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Při jejím zpracování jsme si kladli za cíl přiblížit Vám alespoň základní problematiku této oblasti, která, již z hlediska historie, patří k nejdůležitější náplni odborové činnosti. Jedná se o velice širokou problematiku vyžadující dobrý přehled a dostatečné znalosti poměrně rozsáhlé legislativy. Proto je vzdělávání funkcionářů a členů OSŽ i zde velice důležité a klademe na něj velký důraz. Brožurku BOZP je vhodné rovněž využívat jako základní školicí materiál pro členy OSŽ. Smyslem a cílem péče o BOZP je dosáhnout toho, aby všechna pracoviště, technická zařízení a pracovní prostředí u našich zaměstnavatelů byla bezpečná a na takové úrovni, aby nedocházelo k pracovním úrazům, nevznikaly nemoci z povolání ani jiná poškození zdraví. Abychom toho mohli společně dosáhnout nebo abychom se alespoň k tomuto stavu přiblížili, je třeba vědět, co vlastně „bezpečnost a ochrana zdraví při práci“ znamená a co je jejím obsahem.
Zákoník práce (zákon č. 262/2006 Sb.) upravuje převážnou část českého pracovního práva, tedy je i základem BOZP. Ve svém ustanovení § 349 odst. 1 uvádí, že právní a ostatní předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci jsou:

- předpisy na ochranu života a zdraví,
- předpisy hygienické a protiepidemické,
- technické předpisy, technické dokumenty a technické normy,
- stavební předpisy,
- dopravní předpisy,
- předpisy o požární ochraně,
- předpisy o zacházení s hořlavinami, výbušninami, zbraněmi, radioaktivními látkami, chemickými látkami a chemickými přípravky a jinými látkami škodlivými zdraví, pokud upravují otázky týkající se ochrany života a zdraví.

Z tohoto výčtu je patrné, že se jedná o poměrně širokou oblast právních a „ostatních předpisů“. To klade poměrně značné nároky na soustavné vzdělávání se každého správného „bezpečáka“.
Cílem oddělení BOZP je také to, aby každá základní organizace OSŽ měla ve svých řadách vyškoleného inspektora BOZP a pevně věříme, že brožurka k tomu významně přispěje. Také doufáme, že pomůže získat základní přehled o oblasti BOZP nejen Vám, kteří ji v tuto chvíli čtete, ale Vaším prostřednictvím i všem členům ZO OSŽ.

Touto cestou chceme též poděkovat i za Vaše případné připomínky, náměty a doporučení…

Váš kolektiv oddělení BOZP OSŽ-Ú

OBSAH

1. SEZNAM VYSVĚTLIVEK A ZKRATEK …….. 7

2. ÚVOD DO BOZP - PRÁVNÍ PŘEDPISY …… 10

2.1 ZÁKON Č. 262/2006 SB. - ZÁKONÍK PRÁCE (ZP) ……..... 10
2.1.1 POVINNOST ZAMĚSTNAVATELE ZAJISTIT BOZP 10
2.1.2 PREVENCE RIZIK 11
2.1.3 POVINNOSTI ZAMĚSTNAVATELE, PRÁVA A POVINNOSTI ZAMĚSTNANCE 12
2.1.4 OOPP, PRACOVNÍ ODĚVY A OBUV, MYCÍ, ČISTICÍ A DEZINFEKČNÍ PROSTŘEDKY A OCHRANNÉ NÁPOJE 13
2.1.5 POVINNOSTI ZAMĚSTNAVATELE PŘI PRACOVNÍCH ÚRAZECH A NEMOCECH Z POVOLÁNÍ 14
2.1.6 PRÁVA A POVINNOSTI ZAMĚSTNANCE 15
2.1.7 ÚČAST ZAMĚSTNANCŮ NA ŘEŠENÍ OTÁZEK BOZP 16
2.2 ZÁKON Č. 309/2006 SB. - O ZAJIŠTĚNÍ DALŠÍCH PODMÍNEK BEZPEČNOSTI A OCHRANY ZDRAVÍ PŘI PRÁCI ……..18
2.2.1 POŽADAVKY NA PRACOVIŠTĚ A PRACOVNÍ PROSTŘEDÍ (§ 2) 18
2.2.2 POŽADAVKY NA PRACOVIŠTĚ A PRACOVNÍ PROSTŘEDÍ NA STAVENIŠTI (§ 3) 18
2.2.3 POŽADAVKY NA VÝROBNÍ A PRACOVNÍ PROSTŘEDKY A ZAŘÍZENÍ (§ 4) 19
2.2.4 POŽADAVKY NA ORGANIZACI PRÁCE A PRACOVNÍ POSTUPY (§ 5) 20
2.2.5 BEZPEČNOSTNÍ ZNAČKY, ZNAČENÍ A SIGNÁLY 20
2.2.6 RIZIKOVÉ FAKTORY PRACOVNÍCH PODMÍNEK A KONTROLOVANÁ PÁSMA 20
2.3 ZÁKON O OCHRANĚ VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ (ZÁKON Č. 258/2000 SB.) ……21
2.3.1 KATEGORIZACE PRACÍ (§ 37 ZOVZ) 21
2.3.2 KATEGORIE PRÁCE 21
2.3.3 RIZIKOVÉ PRÁCE (§ 39 ZOVZ) 22

3. BEZPEČNOST PRÁCE - POŽADAVKY NA PRACOVIŠTĚ, STROJE, TECHNICKÁ ZAŘÍZENÍ A NÁŘADÍ 23

3.1 ZÁKON Č. 309/2006 SB. - POŽADAVKY NA PRACOVIŠTĚ A PRACOVNÍ PROSTŘEDÍ . 23
3.2 NV Č. 101/2005 SB. - DALŠÍ, PODROBNĚJŠÍ POŽADAVKY NA PRACOVIŠTĚ A PRACOVNÍ PROSTŘEDÍ …… 24
3.2.1 ELEKTRICKÉ INSTALACE A ZAŘÍZENÍ 24
3.2.2 ÚNIKOVÉ CESTY A VÝCHODY 25
3.2.3 PODLAHY, KOMUNIKACE, SCHODIŠTĚ 25
3.2.4 DVEŘE, VRATA 26
3.2.5 RAMPY 26
3.2.6 PRACOVNÍ JÁMY 27
3.2.7 VENKOVNÍ PRACOVIŠTĚ 27
3.2.8 SKLADOVÁNÍ 27
3.2.9 KOTELNY 28
3.3 NV Č. 378/2001 SB. - OBECNÉ TECHNICKÉ POŽADAVKY NA STROJE A ZAŘÍZENÍ .. 28
3.3.1 ZDVIHACÍ ZAŘÍZENÍ 30

3.4 NV Č. 362/2005 SB. - PRÁCE VE VÝŠKÁCH A NAD VOLNOU HLOUBKOU 30
3.5 NV Č. 339/2017 SB. - PRÁCE V LESE A NA PRACOVIŠTÍCH OBDOBNÉHO CHARAKTERU 31
3.6 SVAŘOVÁNÍ 32
3.7 PRÁCE NA STAVBÁCH 33

4. OCHRANA ZDRAVÍ PŘI PRÁCI - RIZIKOVÉ FAKTORY, HYGIENICKÉ POŽADAVKY NA PRACOVIŠTĚ A PRACOVNÍ PROSTŘEDÍ 34

4.1 NV Č. 101/2005 SB., O PODROBNĚJŠÍCH POŽADAVCÍCH NA PRACOVIŠTĚ A PRACOVNÍ PROSTŘEDÍ 34
4.1.1 NAŘÍZENÍ VLÁDY Č. 361/2007 SB., KTERÝM SE STANOVÍ PODMÍNKY OCHRANY ZDRAVÍ PŘI PRÁCI 34
4.1.2 ZÁTĚŽ TEPLEM 35
4.1.3 ZÁTĚŽ CHLADEM 36
4.1.4 FYZICKÁ ZÁTĚŽ 37
4.1.5 PSYCHICKÁ ZÁTĚŽ 38
4.1.6 ZRAKOVÁ ZÁTĚŽ 39
4.1.7 PRÁCE S BIOLOGICKÝMI ČINITELI 39
4.1.8 HYGIENICKÉ POŽADAVKY NA PRACOVIŠTĚ A PRACOVNÍ PROSTŘEDÍ 40
4.1.9 ROZMĚRY, PROVEDENÍ A VYBAVENÍ SANITÁRNÍCH A POMOCNÝCH ZAŘÍZENÍ 41
4.1.10 POŽADAVKY NA MALOVÁNÍ A ÚKLID 42
4.2 VYHLÁŠKA Č. 432/2003 SB., KTEROU SE STANOVÍ PODMÍNKY ZAŘAZOVÁNÍ PRACÍ DO KATEGORIÍ 42
4.2.1 KATEGORIE PRÁCE 43
4.2.2 RIZIKOVÉ FAKTORY 43

5. PRACOVNÍ ÚRAZY A JEJICH ODŠKODŇOVÁNÍ 44

5.1.1 CO JE PRACOVNÍ ÚRAZ? 45
5.1.2 PLNĚNÍ PRACOVNÍCH ÚKOLŮ - ZP §273 45
5.1.3 PŘÍMÁ SOUVISLOST S PLNĚNÍM PRACOVNÍCH ÚKOLŮ - ZP § 274 45
5.1.4 CESTA DO ZAMĚSTNÁNÍ A ZPĚT - ZP § 274 46
5.1.5 CO NENÍ „V PŘÍMÉ SOUVISLOSTI S PLNĚNÍM PRACOVNÍCH ÚKOLŮ“? 46
5.2 POVINNOSTI ZAMĚSTNAVATELE A ZAMĚSTNANCE PŘI ÚRAZECH (PRACOVNÍCH ÚRAZECH) VŠEOBECNĚ 47
5.3 POVINNOSTI ZAMĚSTNAVATELE VE VZTAHU K LEGISLATIVĚ A VEDENÍ ZÁKLADNÍ DOKUMENTACE 48
5.4 VEDENÍ ZÁKLADNÍ DOKUMENTACE 49
5.5 ROZDĚLENÍ PRACOVNÍCH ÚRAZŮ 49
5.6 PRACOVNÍ ÚRAZY A ZÁKONNÁ ODPOVĚDNOST ZAMĚSTNAVATELE 50
5.7 „JINÁ ŠKODA“ 51
5.8 KDY SE ZAMĚSTNAVATEL MŮŽE ZPROSTIT VINY? 51
5.9 CO JEŠTĚ MUSÍTE VĚDĚT? 52
5.10 DRUHY NÁHRAD A JAK SVŮJ NÁROK UPLATNIT - ZP § 271 52

5.10.1 Náhrady ušlé mzdy ... 53
5.10.2 Náhrada za bolest a ztížení společenského uplatnění (trvalé následky) ... 54
5.10.3 Náklady spojené s léčením ... 55
5.10.4 Náhrada věcné škody ... 55
5.10.5 Jednorázová náhrada nemajetkové újmy při zvlášť závažném ublížení na zdraví zaměstnance ... 55
5.10.6 Druhy náhrad při úmrtí zaměstnance ... 56
5.10.7 Pracovní úrazy a práce ZO OSŽ ... 56
5.10.8 Pochybení na straně zaměstnavatele a ZO OSŽ ... 57

6. ZÁKLADY POŽÁRNÍ OCHRANY ... 58

6.1 Povinnosti zaměstnavatele ... 58
6.2 Evakuace osob ... 60
6.3 Školení a odborná příprava zaměstnanců ... 61
6.4 Proces hoření ... 61
6.4.1 Třídy požáru ... 61
6.4.2 Věcné prostředky požární ochrany ... 62
6.4.3 Rozdělení a použití přenosných hasicích přístrojů ... 62
6.4.4 Druhy nejpoužívanějších hasicích přístrojů ... 63
6.5 Jednotky požární ochrany ... 64
6.5.1 HZS (SŽ) a pracovní úrazy ... 64

7. ZÁKLADY POSKYTOVÁNÍ PRVNÍ POMOCI ... 65

7.1 První pomoc v praxi ... 66
7.2 Krvácení ... 68
7.2.1 Druhy krvácení ... 68
7.2.2 První pomoc ... 68
7.3 Popáleniny ... 69
7.3.1 Rozdělení popálenin a způsob jejich ošetření ... 69
7.4 Zlomeniny ... 70
7.4.1 První pomoc u zlomenin ... 70
7.5 Alergická reakce ... 70
7.6 Uštknutí hadem ... 70

8. ÚLOHA ODBOROVÉ ORGANIZACE A INSPEKTORA ZO OSŽ NA ÚSEKU BOZP ... 72

8.1 Trocha historie nikoho… ... 72
8.2 ZO OSŽ dnes - činnost ZO OSŽ na úseku BOZP ... 72
8.2.1 ZP § 101 - § 108 ... 73
8.2.2 ZP § 322 ... 73
8.3 Činnost inspektora BOZP ZO ... 74
8.4 Druhy kontrol, jak je provádět a doporučení pro vás ... 75

8.4.1 JAK KONTROLU PROVÁDĚT? 75
8.4.2 DOPORUČENÍ PRO PROVÁDĚNÍ KONTROLNÍ ČINNOSTI 76
8.4.3 ČINNOST INSPEKTORA BOZP ZO PŘI PROVĚRKÁCH BOZP 76
8.4.4 SPOLUPRÁCE ZO OSŽ S ODDĚLENÍM BOZP OSŽ-ÚSTŘEDÍ 77

9. KONTROLA NA ÚSEKU BOZP ZE STRANY STÁTU 79

9.1 BEZPEČNOST PRÁCE 79
9.2 BEZPEČNOST VYHRAZENÝCH TECHNICKÝCH ZAŘÍZENÍ 79
9.3 STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ DOZOR 79
9.4 STÁTNÍ POŽÁRNÍ DOZOR 79
9.5 SPRÁVNÍ ÚŘADY 80
9.5.1 DRÁŽNÍ INSPEKCE 80
9.5.2 DRÁŽNÍ ÚŘAD 80

10. PŘEHLED NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ V OBLASTI BOZP 81

11. PŘÍLOHY K BROŽUŘE 84

11.1 PŘEHLED SVAZOVÝCH INSPEKTORŮ BEZPEČNOSTI PRÁCE OSŽ 84
11.2 PŘEHLED KRAJSKÝCH HYGIENICKÝCH STANIC A JEJICH SPRÁVNÍ OBVODY ... 85
11.3 PŘEHLED INSPEKTORÁTŮ PRÁCE 86
11.4 ODKAZY NA ZAJÍMAVÉ WEBOVÉ STRÁNKY 87
11.5 POMŮCKY PRO PRÁCI INSPEKTORA BOZP 88
11.6 KODEX INSPEKTORA BOZP ZO OSŽ 94
11.7 KONTROLNÍ PROTOKOL INSPEKTORA BOZP ZO OSŽ 95
11.8 VZOR ZÁKLADNÍ DOKUMENTACE K PÚ - ZÁZNAM O ÚRAZU 97
11.9 ZÁZNAM O ÚRAZU - HLÁŠENÍ ZMĚN 99

1. SEZNAM VYSVĚTLIVEK A ZKRATEK

ERGONOMIE	Je věda zabývající se odborným řešením rozporů mezi požadavky na optimální řešení problému z pohledu potřeb člověka, pracovního prostředí a pracovních podmínek, a to zejména stanovením vhodných rozměrů a tvarů nástrojů, nábytku a jiných předmětů a jejich uspořádání v pracovním prostředí a stanovení optimálních rozměrů a maximálních dosahových vzdáleností.
KATEGORIZACE PRACÍ	Kategorizace prací vyjadřuje souhrnné hodnocení zátěže faktorů pracovního prostředí pro konkrétní pracovní pozici u zaměstnavatele.
NEMOC Z POVOLÁNÍ **(NzP)**	Nemoci z povolání jsou nemoci vznikající nepříznivým působením chemických, fyzikálních, biologických nebo jiných škodlivých vlivů, pokud vznikly za podmínek uvedených v seznamu nemocí z povolání. Nemocí z povolání se rozumí též akutní otrava vznikající nepříznivým působením chemických látek.
OHROŽENÍ NEMOCÍ Z POVOLÁNÍ	Takové změny zdravotního stavu, jež vznikly při práci nepříznivým působením podmínek, za nichž vznikají nemoci z povolání, avšak nedosahují takového stupně poškození zdravotního stavu, který lze posoudit jako nemoc z povolání, a další výkon práce za stejných podmínek by vedl ke vzniku nemoci z povolání.
OSOBNÍ OCHRANNÉ PRACOVNÍ PROSTŘEDKY (OOPP)	Zahrnují širokou škálu prostředků chránících nejrůznější části těla před riziky spojenými s výkonem určité pracovní činnosti.

PRACOVNÍ ÚRAZ (PÚ)	Je poškození zdraví nebo smrt zaměstnance, došlo-li k nim nezávisle na jeho vůli krátkodobým, náhlým a násilným působením zevních vlivů při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním. Jako pracovní úraz se posuzuje též úraz, který zaměstnanec utrpěl pro plnění pracovních úkolů.
PREVENCE RIZIK	Jsou všechna opatření vyplývající z právních a ostatních předpisů k zajištění BOZP a z opatření zaměstnavatele, která mají za cíl předcházet rizikům, odstraňovat je nebo minimalizovat působení neodstranitelných rizik.
RIZIKOVÝ FAKTOR	Představuje jakýkoliv nebezpečný faktor na pracovišti nebo v pracovním prostředí, který může způsobit ohrožení života nebo zdraví zaměstnance nebo jiné fyzické osoby.
RIZIKOVÁ PRÁCE	Je práce, při níž existuje nebezpečí vzniku pracovního úrazu, nemocí z povolání nebo jiné nemoci související s prací. Obvykle jsou to práce zařazené do kategorie třetí a čtvrté a dále práce zařazené do kategorie druhé, o kterých tak rozhodne Krajská hygienická stanice.
BOZP	Bezpečnost a ochrana zdraví při práci
HZS	Hasičská záchranná služba
KHS	Krajská hygienická stanice
KP	Kontrolní protokol
MU	Mimořádná událost

NV	Nařízení vlády
PLS	Pracovně-lékařské služby
PO	Požární ochrana
SUIP, OIP	Státní úřad inspekce práce, Oblastní inspektorát práce
ZO	Základní organizace
ZO OSŽ, OSŽ-Ú	Základní organizace Odborového sdružení železničářů, Odborové sdružení železničářů-ústředí
ZP	Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
SŽ	Správa železnic, státní organizace
ZOVZ	Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů.

Pozn.: Veškeré právní předpisy v textu jsou uváděny v platném znění v době vydání brožurky.

2. ÚVOD DO BOZP - PRÁVNÍ PŘEDPISY

V této části se podíváme na základní právní předpisy - zákony, které se zabývají oblastí bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a vytvářejí tak její legislativní základ. Jedná se zejména o:

- zákon **č. 262/2006 Sb.,** zákoník práce, který se zabývá problematikou BOZP z pohledu povinností zaměstnavatelů a práv a povinností zaměstnanců a také vytyčuje úkoly v oblasti BOZP pro odborové organizace,
- zákon **č. 258/2000 Sb.,** o ochraně veřejného zdraví,
- zákon **č. 309/2006 Sb.,** kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci).

Znalost těchto tři zákonů je zároveň nezbytným minimem pro práci inspektora BOZP ZO OSŽ.

2.1 Zákon č. 262/2006 Sb. - Zákoník práce (ZP)

2.1.1 Povinnost zaměstnavatele zajistit BOZP

Zákoník práce již ve svém úvodním ustanovení (§ 1 a) považuje uspokojivé a bezpečné podmínky pro výkon práce za smysl a účel tohoto zákona a považuje je za hodnoty, které chrání veřejný pořádek. **Nejdůležitější zásada BOZP je však zakotvena v ustanovení § 101**, kde je uvedena povinnost zaměstnavatele zajistit BOZP s ohledem na rizika možného ohrožení života a zdraví zaměstnanců při výkonu práce. Péče o BOZP, která je uložena zaměstnavateli podle zákoníku práce nebo dalších zvláštních právních předpisů, patří k nedílné a rovnocenné součásti pracovních povinností, které mají vedoucí zaměstnanci na všech úrovních řízení.

Pokud na jednom pracovišti plní úkoly zaměstnanci více zaměstnavatelů, **jsou tito zaměstnavatelé navzájem se povinni písemně informovat o rizicích a přijatých opatřeních** k ochraně před působením těchto rizik, a navzájem spolupracovat v oblasti BOZP (vzájemná výměna rizik, koordinace při zajišťování bezpečnosti, vzájemná informovanost). Všichni výše uvedení zaměstnavatelé musí zajistit, **aby činnosti právě jeho zaměstnanců byly organizovány, koordinovány a prováděny takovým způsobem, aby nedocházelo k ohrožování zaměstnanců jiného zaměstnavatele**. Zaměstnavatel také musí dostatečným způsobem a bezodkladně informovat zaměstnance a odborové organizace (pokud odborová organizace neexistuje, tak tzv. zástupce zaměstnanců) o všech rizicích a opatřeních (na „společném“ pracovišti), které získal od jiných zaměstnavatelů. **Důležitou povinností zaměstnavatele je zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci i pro fyzické osoby, které se s jeho vědomím zdržují na jeho pracovištích.**

POZOR! V zásadě platí, že **náklady, které jsou spojené se zajišťováním BOZP musí hradit zaměstnavatel, který tyto náklady nemůže v žádném případě přenášet na své zaměstnance**.

2.1.2 Prevence rizik

Ustanovení § 102 zákoníku práce jsou věnována tzv. prevenci rizik. Povinností zaměstnavatele je vytvářet bezpečné a zdraví neohrožující pracovní prostředí a pracovní podmínky vhodnou organizací BOZP a tím, že bude přijímat opatření k předcházení rizikům. Jedná se o tzv. „prevenční povinnost“ zaměstnavatele. Co to je prevence rizik v oblasti BOZP? Jedná se o opatření, která vyplývají z právních a ostatních předpisů k zajištění BOZP, dále z opatření zaměstnavatele, která mají za cíl předcházet rizikům, odstraňovat je nebo minimalizovat působení neodstranitelných rizik.

Jakým způsobem zaměstnavatel musí prevenci rizik provádět?

- vyhledává nebezpečné činitele a procesy pracovního prostředí a podmínek,
- zjišťuje příčiny a zdroje těchto nebezpečných činitelů a procesů,
- vyhledává a hodnotí rizika,
- přijímá opatření k odstranění nebo minimalizaci zjištěných rizik,
- snaží se o snížení rizikovosti práce.

V případě, že nelze zjištěná a vyhodnocená rizika zcela odstranit, musí být tato rizika vyhodnocena a zaměstnavatel musí přijmout opatření k tomu, aby bylo omezeno jejich negativní působení na zaměstnance s cílem minimalizovat ohrožení bezpečnosti a zdraví zaměstnanců. Toto je součástí povinností zaměstnavatelů na všech stupních řízení. Zaměstnavatel je povinen o tomto vést dokumentaci!

Při provádění prevence rizik musí zaměstnavatel postupovat podle všeobecných preventivních zásad, které jsou uvedeny v ustanovení § 102 odst. 5 zákoníku práce a jsou to tato:

- omezování vzniku rizik,
- odstraňování rizik u zdroje jejich původu,
- přizpůsobování pracovních podmínek potřebám zaměstnanců s cílem omezení působení negativních vlivů práce na jejich zdraví,
- nahrazování fyzicky namáhavých prací novými technologickými a pracovními postupy,
- nahrazování nebezpečných technologií, výrobních a pracovních prostředků, surovin a materiálů méně nebezpečnými nebo méně rizikovými, v souladu s vývojem nejnovějších poznatků vědy a techniky,
- omezování počtu zaměstnanců vystavených působení rizikových faktorů pracovních podmínek překračujících nejvyšší hygienické limity a dalších rizik na nejnižší počet nutný pro zajištění provozu,

- plánování při provádění prevence rizik s využitím techniky, organizace práce, pracovních podmínek, sociálních vztahů a vlivu pracovního prostředí,
- přednostní uplatňování prostředků kolektivní ochrany před riziky oproti prostředkům individuální ochrany,
- provádění opatření směřující k omezování úniku škodlivin ze strojů a zařízení,
- udílení vhodných pokynů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

Zaměstnavatel však musí být připraven i na případné mimořádné události, ke kterým patří havárie, požáry, povodně i jiná vážná nebezpečí. Pro tyto situace musí mít přijata opatření, musí být schopen provést evakuaci zaměstnanců, vydat případně pokyny k zastavení práce, opuštění pracoviště a odchodu do bezpečí. Dále musí zorganizovat poskytování první pomoci ve spolupráci s poskytovatelem pracovnělékařských služeb. Zaměstnavatel musí mít určeny zaměstnance, kteří zorganizují poskytování první pomoci, zajistí přivolání zejména poskytovatele zdravotnické záchranné služby, Hasičského záchranného sboru a Policie ČR, a kteří budou organizovat evakuaci zaměstnanců.

2.1.3 Povinnosti zaměstnavatele, práva a povinnosti zaměstnance

V ustanovení § 103 zákoníku práce jsou zakotveny povinnosti zaměstnavatele a práva a povinnosti zaměstnanců. Zaměstnavatel nesmí připustit, aby zaměstnanci vykonávali práce, které jsou zakázané a také práce, které neodpovídají schopnostem a zdravotní způsobilosti zaměstnanců. Každý zaměstnanec musí být informován o tom, **do jaké kategorie práce je právě jeho práce zařazena**. Ze zařazení práce do určité kategorie pak vyplývá její rizikovost (nebezpečnost) pro zaměstnance, četnost zdravotních prohlídek, ale i například požadavek na přijetí dalších ochranných opatření (OOPP apod.). Problematiku kategorizace řeší jiný právní předpis (zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví). **Každý zaměstnanec musí znát svého poskytovatele pracovnělékařských služeb** (dříve závodního lékaře), musí vědět, jakým pracovnělékařským prohlídkám (vstupní, periodická, mimořádná atd.), jakým vyšetřením, případně jakému očkování, se musí podrobit na pokyn zaměstnavatele. Zaměstnavatel je v této souvislosti povinen zaměstnanci nahradit případnou ztrátu na výdělku.

Všem zaměstnancům musí zaměstnavatel **zajistit podle potřeb vykonávané práce dostatečné a přiměřené informace a pokyny** o BOZP, seznámení s riziky, s vyhodnocením rizik a s opatřeními na ochranu před působením těchto rizik, která se týkají jejich práce a pracoviště. **Zaměstnavatel musí vždy zajistit tyto informace i pro zaměstnance jiného zaměstnavatele, kteří budou pracovat na jeho pracovištích**.

V případě těhotných, kojících zaměstnankyň a zaměstnankyň - matek do konce devátého měsíce po porodu, musí dbát zaměstnavatel o jejich informovanost, pokud se týká rizikových faktorů jejich práce, které by mohly mít negativní vliv na jejich těhotenství, kojení nebo na jejich zdraví. Zaměstnavatel musí činit veškerá opatření k ochraně jejich bezpečnosti a zdraví.

Zaměstnavatel je povinen umožnit zaměstnanci **nahlížení do evidence**, kterou o něm vede ve vztahu k zajišťování BOZP. Dále je povinen zajišťovat **poskytování první pomoci zaměstnancům**. Rovněž musí zajistit, aby byl dodržován zákaz kouření na všech pracovištích podle právního předpisu.

POZOR! Nesmí být používán takový způsob odměňování, při kterém by zaměstnanci byli vystaveni zvýšenému nebezpečí újmy na zdraví a jehož použití by vedlo při zvyšování pracovních výsledků k ohrožení bezpečnosti a zdraví zaměstnanců.

Zaměstnavatel je povinen zajišťovat zaměstnancům informace a pokyny o BOZP:

- při přijetí,
- při převedení na jinou práci nebo přeložení,
- při změně pracovních podmínek a pracovního prostředí,
- při zavedení nebo změně pracovních prostředků,
- při změně technologie a pracovních postupů.

Zaměstnavatel je povinen zaměstnancům zajišťovat školení BOZP:

- při nástupu do práce,
- při změně pracovního zařazení,
- při změně druhu práce,
- při zavedení nové technologie,
- při změně výrobních a pracovních prostředků,
- při změně technologických nebo pracovních postupů,
- v případech, které mají nebo mohou mít podstatný vliv na BOZP.

Školení BOZP doplňují odborné předpoklady a požadavky pro výkon práce a jsou nedílnou součástí kvalifikace zaměstnanců. **Zaměstnavatel určuje četnost** a obsah těchto školení a zároveň i způsob ověřování znalostí u zaměstnanců. O školeních BOZP musí zaměstnavatel vést dokumentaci!

2.1.4 OOPP, pracovní oděvy a obuv, mycí, čisticí a dezinfekční prostředky a ochranné nápoje

Ve vazbě na základní povinnost zaměstnavatele, zakotvenou v ustanoveních § 104 zákoníku práce zajistit BOZP, s ohledem na rizika možného ohrožení života a zdraví zaměstnanců při výkonu práce, je dále zaměstnavatel povinen v případě, že není možné případná rizika odstranit nebo dostatečně omezit prostředky kolektivní ochrany nebo opatřeními v oblasti organizace práce, zaměstnancům poskytovat **osobní ochranné pracovní prostředky (OOPP)**. Jedná se o takové prostředky, které musí zaměstnance chránit před riziky, nesmí ohrožovat jejich zdraví, nesmí bránit při výkonu práce a musí splňovat i další požadavky stanovené zvláštním právním předpisem.

Pokud zaměstnanec vykonává práci v takovém prostředí, v němž dochází k mimořádnému opotřebení nebo znečištění oděvu nebo obuvi, nebo pokud oděv nebo obuv plní zároveň ochrannou funkci, pak zaměstnanci od zaměstnavatele přísluší jako OOPP rovněž pracovní oděv nebo obuv. Na základě rozsahu znečištění kůže a oděvu musí zaměstnavatel bezplatně, na základě „vlastního seznamu“, poskytovat zaměstnanci i **mycí, čisticí a dezinfekční prostředky**. Bližší podmínky k tomuto stanovuje prováděcí právní předpis.

V případě, že je práce vykonávána na pracovištích s nepříznivými mikroklimatickými podmínkami (např. horko, chlad), je zaměstnavatel povinen poskytovat zaměstnancům ochranné nápoje za podmínek a v rozsahu, který stanovuje prováděcí právní předpis.

Ve vztahu k osobním ochranným pracovní prostředkům dále platí:

- povinnost zaměstnavatele udržovat OOPP v použivatelném stavu,
- povinnost zaměstnavatele kontrolovat používání OOPP zaměstnanci,
- povinnost zaměstnavatele poskytovat OOPP bezplatně podle vlastního seznamu, který byl zpracován na základě vyhodnocení rizik a konkrétních pracovních podmínek,
- zakazuje se nahrazovat poskytování OOPP finančním plněním,
- OOPP i při poskytnutí zaměstnanci zůstávají nadále majetkem zaměstnavatele, zaměstnanec je proto odpovědný za jejich úschovu a za zacházení s nimi.

2.1.5 Povinnosti zaměstnavatele při pracovních úrazech a nemocech z povolání

Povinnosti zaměstnavatele v této oblasti jsou zakotveny v ustanovení § 105 zákoníku práce a dále v dalších prováděcích právních předpisech. Nejdůležitější povinností zde je **povinnost zaměstnavatele objasnit příčiny a okolnosti vzniku pracovního úrazu za účasti postiženého zaměstnance (pokud je to možné), svědků a za účasti odborové organizace**.

Pokud se stane pracovní úraz zaměstnanci jiného zaměstnavatele, je zaměstnavatel povinen o tomto bez zbytečného odkladu uvědomit zaměstnavatele postiženého zaměstnance, umožnit mu účast na objasnění příčin a okolností vzniku pracovního úrazu a seznámit jej s výsledky tohoto objasnění.

Ohledně pracovního úrazu **je zaměstnavatel povinen vést evidenci v Knize úrazů**. V této knize se evidují všechny úrazy, i když jimi nebyla způsobena pracovní neschopnost nebo tato pracovní neschopnost nepřesahovala 3 kalendářní dny.

Zaměstnavatel je dále povinen vyhotovovat **Záznamy o úrazu,** pokud došlo pracovním úrazem ke zranění zaměstnance s trváním pracovní neschopnosti delší než 3 kalendářní dny nebo pokud došlo k úmrtí zaměstnance. Jedno vyhotovení tohoto záznamu je zaměstnavatel povinen předat postiženému zaměstnanci, v případě smrtelného pracovního úrazu pak jeho rodinným příslušníkům.

Další povinností obsaženou v zákoníku práce je **ohlašovací povinnost o vzniku pracovního úrazu a povinnost zasílání Záznamu o úrazu** stanoveným orgánům a institucím.

POZOR! Proti opakování pracovních úrazů je zaměstnavatel povinen přijímat opatření!

Bližší podrobnosti k vedení evidence úrazů, ohlašování úrazů, vyhotovování záznamů o úrazu a záznamů o úrazu - hlášení změn atd., jsou obsahem prováděcího právního předpisu a podrobněji rozebírány dále v této brožurce.

Pokud se jedná o **nemoci z povolání**, je zaměstnavatel povinen vést evidenci zaměstnanců, u nichž byla nemoc z povolání uznána, a která vznikla na jeho pracovištích. Zároveň musí uplatňovat taková opatření, aby odstranil nebo minimalizoval rizikové faktory, které nemoci z povolání, případně ohrožení nemocí z povolání, vyvolávají. Bližší podrobnosti k nemocem z povolání jsou obsaženy v prováděcích právních předpisech.

2.1.6 Práva a povinnosti zaměstnance

V ustanovení § 106 zákoníku práce nalezneme, jaká práva a povinnosti v oblasti BOZP má zaměstnanec.

Tak tedy nejdříve práva zaměstnance v oblasti BOZP:

- právo na zajištění BOZP a na informace o rizicích jeho práce,
- právo na srozumitelné informace o opatřeních na ochranu před působením rizik,
- právo podílet se na vytváření bezpečného a zdraví neohrožujícího pracovního prostředí (uplatňováním stanovených a zaměstnavatelem přijatých opatření, svojí účastí na řešení otázek BOZP),
- právo odmítnout výkon práce, o kterém se zaměstnanec důvodně domnívá, že bezprostředním a závažným způsobem ohrožuje jeho život nebo zdraví.

Povinnosti zaměstnance v oblasti BOZP:

- podílet se na vytváření bezpečného a zdraví neohrožujícího pracovního prostředí tím, že bude uplatňovat zaměstnavatelem stanovená a přijatá opatření a bude se účastnit na řešení otázek BOZP,
- dbát podle svých možností o svou vlastní bezpečnost a o své zdraví,
- dbát o bezpečnost a zdraví fyzických osob, kterých se bezprostředně dotýká jeho jednání, případně opomenutí při práci,
- účastnit se školení BOZP zajišťovaných zaměstnavatelem a ověření svých znalostí,
- podrobit se pracovnělékařským prohlídkám, vyšetřením nebo očkováním stanovených zvláštními právními předpisy,
- dodržovat právní a ostatní předpisy a pokyny zaměstnavatele k zajištění BOZP s nimiž byl řádně seznámen, a řídit se zásadami bezpečného chování na pracovišti a informacemi zaměstnavatele,

- dodržovat při práci stanovené pracovní postupy, používat stanovené pracovní prostředky, dopravní prostředky, OOPP a ochranná zařízení a svévolně je neměnit a nevyřazovat z provozu,
- nepožívat alkoholické nápoje a nezneužívat jiné návykové látky na pracovištích zaměstnavatele a v pracovní době i mimo tato pracoviště, nevstupovat pod jejich vlivem na pracoviště zaměstnavatele a nekouřit na pracovištích a v jiných prostorách, kde jsou účinkům kouření vystaveni také nekuřáci (pro některé zaměstnance platí výjimky),
- oznamovat svému nadřízenému vedoucímu zaměstnanci nedostatky a závady na pracovišti, které ohrožují nebo by bezprostředně a závažným způsobem mohly ohrozit bezpečnost nebo zdraví zaměstnanců při práci (hrozící vznik mimořádné události, nedostatky organizačních opatření, závady nebo poruchy technických zařízení a ochranných systémů určených k jejich zamezení),
- podle svých možností a s ohledem na druh jím vykonávané práce se podílet na odstraňování nedostatků zjištěných při kontrolách orgánů, kterým přísluší výkon kontroly podle zvláštních právních předpisů,
- bezodkladně oznamovat svému nadřízenému vedoucímu zaměstnanci svůj pracovní úraz (pokud to zdravotní stav dovoluje), pracovní úraz jiného zaměstnance, případně úraz jiné fyzické osoby, jehož byl svědkem a spolupracovat při objasňování jeho příčin,
- na pokyn oprávněného vedoucího zaměstnance písemně určeného zaměstnavatelem se podrobit zjištění, zda není pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky.

POZOR! Znalost základních povinností vyplývajících z právních a ostatních předpisů a požadavků zaměstnavatele k zajištění BOZP je nedílnou a trvalou součástí kvalifikačních předpokladů každého zaměstnance!

Základní právní úpravu bezpečnosti a ochrany zdraví při práci obsahuje zákoník práce. Podrobnější požadavky BOZP však řeší speciální zákon (č. 309/2006 Sb.), který upravuje další požadavky BOZP v pracovněprávních vztazích a požadavky na zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy - viz ustanovení § 107 zákoníku práce.

2.1.7 Účast zaměstnanců na řešení otázek BOZP

V tomto ustanovení zákoníku práce je mj. zakotveno oprávnění pro zaměstnance účastnit se na řešení otázek, které se týkají nebo souvisejí s BOZP prostřednictvím odborové organizace - **viz ustanovení § 108 zákoníku práce**. Tohoto práva zaměstnanci nemohou být zbaveni.

Zaměstnavatel je povinen odborové organizaci nebo přímo zaměstnancům umožnit:

- účast při jednáních týkajících se BOZP anebo jim musí poskytnout informace o takovém jednání,
- vyslechnout jejich informace, připomínky a návrhy na přijetí opatření týkající se BOZP, zejména návrhy na odstranění rizik nebo omezení působení rizik, která není možno odstranit,
- projednat podstatná opatření týkající se BOZP,
- projednat vyhodnocení rizik, přijetí a provádění opatření ke snížení jejich působení, výkon prací v kontrolovaných pásmech a zařazení prací do kategorií podle zvláštního právního předpisu,
- projednat organizaci školení o právních a ostatních předpisech k zajištění BOZP,
- projednat určení odborně způsobilé fyzické osoby k prevenci rizik podle zvláštního právního předpisu.

Zaměstnavatel je dále povinen odborovou organizaci anebo přímo zaměstnance informovat o:

- zaměstnancích, určených k organizování poskytnutí první pomoci, k zajištění přivolání lékařské pomoci, HZS a Policie ČR a k organizování evakuace zaměstnanců,
- výběru a poskytování PLS,
- určení odborně způsobilé osoby k prevenci rizik podle zvláštního právního předpisu,
- každé další záležitosti, která může podstatně ovlivnit BOZP.

Odborová organizace je povinna anebo zaměstnanci jsou povinni spolupracovat se zaměstnavatelem a s odborně způsobilými fyzickými osobami k prevenci rizik tak, aby zaměstnavatel mohl zajistit bezpečné a zdraví neohrožující pracovní podmínky a plnit veškeré povinnosti stanovené zvláštními právními předpisy a opatřeními orgánů, kterým přísluší právo kontroly (OIP, KHS apod.).

Zaměstnavatel je povinen odborové organizaci zajistit školení umožňující jim řádný výkon jejich funkce a zpřístupnit jim právní a ostatní předpisy k zajištění BOZP a doklady o:

- vyhledávání a vyhodnocení rizik, opatření k odstranění rizik a k omezení jejich působení na zaměstnance a k vhodné organizaci BOZP,
- evidenci a hlášení pracovních úrazů a uznaných nemocí z povolání,
- výkonu kontroly a opatření orgánů, kterým přísluší výkon kontroly nad BOZP.

Zaměstnavatel je povinen umožnit odborové organizaci při kontrolách orgánů, kterým přísluší výkon kontroly (OIP, KHS apod.), přednést své připomínky.

Zaměstnavatel je také povinen organizovat nejméně jednou v roce prověrky BOZP na všech pracovištích a zařízeních zaměstnavatele v dohodě s odborovou organizací a zjištěné nedostatky odstraňovat.

2.2 Zákon č. 309/2006 Sb. - o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci

Ve vztahu k zákoníku práce se jedná o zvláštní právní předpis, který je celý věnován oblasti BOZP. Nejen znalost zákoníku práce, ale znalost i tohoto zákona patří k základním předpokladům pro výkon práce inspektora BOZP ZO OSŽ.

2.2.1 Požadavky na pracoviště a pracovní prostředí (§ 2)

Ustanovení ukládá zaměstnavateli zajistit, aby všechna pracoviště byla prostorově a konstrukčně uspořádána a vybavena tak, **aby pracovní podmínky pro zaměstnance z hlediska BOZP odpovídaly bezpečnostním a hygienickým požadavkům na pracoviště a pracovní prostředí:**

- prostory určené pro práci, chodby, schodiště a jiné komunikace musí mít stanovené rozměry a povrch a musí být vybaveny pro činnosti, které se zde vykonávají,
- pracoviště musí být osvětlena, pokud možno denním světlem, musí mít stanovené mikroklimatické podmínky (objem vzduchu, větrání, vlhkost, teplotu, zásobování vodou atd.),
- prostory pro osobní hygienu, převlékání, odkládání osobních věcí, odpočinek a stravování musí mít stanovené rozměry, provedení a vybavení,
- únikové cesty, východy a dopravní komunikace k nim, včetně přístupových cest, musí být stále volné,
- v prostorách uvedených výše musí být zajištěna pravidelná údržba, úklid a čištění,
- pracoviště musí být vybavena v rozsahu dohodnutém s poskytovatelem PLS prostředky pro poskytnutí první pomoci a vybavena prostředky pro přivolání poskytovatele zdravotnické záchranné služby.

Podrobnější požadavky na pracoviště a pracovní prostředí jsou zakotveny v prováděcích právních předpisech.

2.2.2 Požadavky na pracoviště a pracovní prostředí na staveništi (§ 3)

Ustanovení se týká zaměstnavatele, který provádí stavbu nebo se na jejím provádění podílí jako zhotovitel stavebních, montážních, stavebně montážních, bouracích nebo udržovacích prací bez ohledu na jejich stavebně technické provedení, použité stavební výrobky, materiály, konstrukce, účel jejich využití a dobu jejich trvání (zhotovitel) pro jinou fyzickou osobu, podnikající fyzickou osobu nebo právnickou osobu (zadavatel stavby) na jejím pracovišti vymezeném dočasně k realizaci stavby (staveniště), zajistí

v součinnosti se zadavatelem stavby vybavení pro bezpečný a zdraví neohrožující výkon práce. Výše uvedené práce mohou být zahájeny pouze tehdy, je-li staveniště náležitě zajištěno a vybaveno.

Zhotovitel je povinen dodržovat další požadavky na BOZP při přípravě projektu a realizaci stavby:

- musí udržovat pořádek a čistotu na staveništi,
- staveniště musí být uspořádáno podle příslušné dokumentace,
- umístění pracoviště, jeho dostupnost, stanovení komunikací nebo prostoru pro příchod a pohyb fyzických osob, výrobních a pracovních prostředků a zařízení,
- zajištění požadavků na manipulaci s materiálem,
- předcházení zdravotním rizikům při práci s břemeny,
- provádění kontrol strojů, technických zařízení, přístrojů a nářadí,
- splnění požadavků na způsobilost fyzických osob pro danou činnost,
- určení a úprava ploch pro uskladnění, zejména nebezpečných látek přípravků a materiálů,
- splnění podmínek pro odstraňování a odvoz nebezpečných odpadů,
- uskladňování, manipulace, odstraňování a odvoz odpadu a zbytků materiálu,
- přizpůsobování času potřebného na jednotlivé práce nebo jejich etapy podle skutečného postupu prací,
- předcházení ohrožení života a zdraví fyzických osob, které se s vědomím zhotovitele mohou zdržovat na staveništi,
- zajištění spolupráce s jinými osobami,
- předcházení rizikům vzájemného působení činností prováděných na staveništi nebo v jeho těsné blízkosti,
- vedení evidence přítomnosti zaměstnanců a dalších fyzických osob na staveništi, které mu bylo předáno,
- přijetí odpovídajících opatření, pokud budou na staveništi vykonávány práce a činnosti vystavující zaměstnance ohrožení života nebo poškození zdraví,
- dodržování bližších minimálních požadavků na BOZP na staveništích stanovených prováděcím právním předpisem.

Podrobnější požadavky na BOZP na staveništích řeší prováděcí právní předpis.

2.2.3 Požadavky na výrobní a pracovní prostředky a zařízení (§ 4)

Zaměstnavatel musí zajistit, aby stroje, technická zařízení, dopravní prostředky a nářadí byly z hlediska BOZP vhodné pro práci, při které budou používány. Stroje, technická zařízení, dopravní prostředky a nářadí musí být:

- vybaveny ochrannými zařízeními, která chrání život a zdraví zaměstnanců,

- vybaveny nebo upraveny tak, aby odpovídaly ergonomickým požadavkům a aby zaměstnanci nebyli vystaveni nepříznivým faktorům pracovních podmínek,
- pravidelně a řádně udržovány, kontrolovány a revidovány.

Podrobnější požadavky na bezpečný provoz a používání strojů, technických zařízení, dopravních prostředků a nářadí stanoví prováděcí právní předpis.

2.2.4 Požadavky na organizaci práce a pracovní postupy (§ 5)

Další povinností zaměstnavatele je organizování práce a stanovení pracovních postupů takovým způsobem, aby byly při práci dodržovány **zásady bezpečného chování na pracovišti** a aby zaměstnanci:

- nevykonávali činnosti jednotvárné a jednostranně zatěžující organismus. Pokud je nelze vyloučit, musí být tyto činnosti přerušovány bezpečnostními přestávkami, v některých případech musí být doba výkonu takové práce časově omezena,
- nebyli ohroženi padajícími nebo vymrštěnými předměty nebo materiály,
- byli chráněni proti pádu nebo zřícení,
- nebyli ohroženi dopravou na pracovištích,
- na pracovišti se zvýšeným rizikem nepracovali osamoceně bez dohledu dalšího zaměstnance, pokud jejich ochranu nezajistí jinak,
- nevykonávali ruční manipulaci s břemeny, která může poškodit zdraví, zejména páteř.

Podrobnější požadavky na způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit, stanoví prováděcí právní předpis.

2.2.5 Bezpečnostní značky, značení a signály

Zaměstnavatel je povinen na pracovištích, na kterých jsou vykonávány nebezpečné práce, při kterých může dojít k ohrožení života nebo poškození zdraví, umístit bezpečnostní značky a značení a zavést signály, které poskytují informace nebo instrukce týkající se BOZP. Dále musí seznámit s těmito značkami a signály zaměstnance. Bezpečnostní značky, značení a signály mohou být obrazové, zvukové nebo světelné. Zaměstnavatel je po celou dobu musí udržovat v odpovídajícím stavu.

Vzhled, umístění a provedení bezpečnostních značek a značení a zavedení signálů stanoví prováděcí právní předpis.

2.2.6 Rizikové faktory pracovních podmínek a kontrolovaná pásma

V případě, že se na pracovištích zaměstnavatele vyskytují **rizikové faktory** (ohrožují život a zdraví zaměstnance), musí zaměstnavatel, pravidelně a při jakýchkoliv změnách bez zbytečného odkladu, zjišťovat a měřením kontrolovat hodnoty těchto **rizikových**

faktorů a zabezpečit, aby rizikové faktory pracovních podmínek byly vyloučeny nebo alespoň omezeny na nejmenší rozumně dosažitelnou míru. Při tomto zaměstnavatel musí postupovat v souladu s prováděcím právním předpisem.

Mezi rizikové faktory např. patří:

- fyzikální faktory (hluk, vibrace atd.),
- chemické faktory (karcinogeny, mutageny, teratogeny, látky toxické atd.),
- biologické činitele (viry, bakterie, plísně atd.),
- prach,
- fyzická zátěž (celková, lokální, břemena atd.),
- psychická zátěž,
- zraková zátěž,
- nepříznivé mikroklimatické podmínky (extrémní chlad, teplo a vlhkost atd.).

V případě, že nelze výskyt biologických činitelů a překročení nejvyšších přípustných hodnot rizikových faktorů vyloučit, **musí zaměstnavatel omezovat jejich působení technickými, technologickými a jinými opatřeními** (úprava pracovních podmínek, zkracování doby výkonu práce, zřízení kontrolovaných pásem, používání vhodných OOPP, poskytování ochranných nápojů atd.).

2.3 Zákon o ochraně veřejného zdraví (zákon č. 258/2000 Sb.)

Jedním z dalších důležitých zákonů, týkajících se BOZP je zákon o ochraně veřejného zdraví (ZOVZ). Pro naše účely postačí, pokud se podíváme jen na části, které se věnují péči o životní a pracovní podmínky (hl. II, Díl 7, § 37 - 41a).

2.3.1 Kategorizace prací (§ 37 ZOVZ)

Na základě míry výskytu rizikových faktorů na pracovišti, které mohou negativně ovlivnit zdraví zaměstnanců při práci, se práce zařazují do čtyř kategorií. Zařazení určité práce do kategorie vlastně vystihuje její rizikovost. Jednotlivé práce se do kategorií zařazují na základě kritérií, faktorů a limitů pro zařazení prací do kategorií, které jsou obsaženy v prováděcím právním předpisu. Způsob, jakým se hodnotí rizika a jak se stanovují minimální ochranná opatření, obsahuje zvláštní právní předpis.

2.3.2 Kategorie práce

Za práce první kategorie se považují práce vykonávané za podmínek, při nichž podle současného poznání **není pravděpodobný nepříznivý vliv na zdraví** zaměstnance.

Za práce druhé kategorie se považují práce, při nichž podle současné úrovně poznání **lze očekávat jejich nepříznivý vliv na zdraví jen výjimečně**, zejména u vnímavých jedinců, tedy práce, při nichž nejsou překračovány hygienické limity faktorů stanovené zvláštními právními předpisy, a práce naplňující další kritéria pro jejich zařazení do kategorie druhé podle zvláštního právního předpisu.

Za práce třetí kategorie se považují práce, při nichž jsou **překračovány hygienické limity**, a práce naplňující další kritéria pro zařazení práce do kategorie třetí podle zvláštního právního předpisu, přičemž expozice fyzických osob, které práci vykonávají, není spolehlivě snížena technickými opatřeními pod úroveň těchto limitů, a **pro zajištění ochrany osob je proto nezbytné využívat OOPP, organizační a jiná ochranná opatření**, a dále práce, při nichž se vyskytují opakovaně nemoci z povolání nebo statisticky významně častěji nemoci, jež lze pokládat podle současné úrovně poznání za nemoci související s prací.

Za práce čtvrté kategorie se považují práce, při nichž je **vysoké riziko ohrožení zdraví**, které nelze zcela vyloučit ani při používání dostupných a použitelných ochranných opatření.

O zařazení práce do kategorie třetí a čtvrté rozhoduje příslušná krajská hygienická stanice (KHS) na návrh zaměstnavatele. Práce do druhé kategorie zařazuje zaměstnavatel, pokud není zvláštním právním předpisem stanoveno jinak. Ostatní práce na pracovištích zaměstnavatele se považují za práce kategorie první. Zaměstnavatel je povinen oznámit KHS práce, které zařadil do druhé kategorie a toto své zařazení odůvodnit. Pokud dojde ke změně pracovních podmínek, které mají vliv na zařazení práce do kategorie třetí nebo čtvrté, je zaměstnavatel povinen předložit bezodkladně KHS nový návrh na zařazení do nové kategorie práce a tento svůj návrh musí odůvodnit (doložit např. protokolem o měření rizikových faktorů). Tento návrh musí být vypracován v souladu s ustanovením § 37 odst. 3 ZOVZ.

2.3.3 Rizikové práce (§ 39 ZOVZ)

Za rizikovou práci podle tohoto zákona považujeme takovou práci, při níž existuje nebezpečí vzniku nemoci z povolání nebo jiné nemoci související s prací, je to **práce, která je zařazená do kategorie třetí a čtvrté** a dále práce zařazená do kategorie druhé (**2R - rizikové**), o níž takto rozhodne příslušný orgán ochrany veřejného zdraví (KHS) nebo tak stanoví zvláštní právní předpis.

Zaměstnavatel je povinen pro účely zařazení prací do druhé, třetí nebo čtvrté kategorie nebo pro účely změn zařazení prací do těchto kategorií, která jsou důležitá pro hodnocení rizik, provádět příslušná **vyšetření a měření**. Toto však může provádět pouze **prostřednictvím držitele osvědčení nebo držitele autorizace**!

Zaměstnavatel, na jehož pracovištích jsou vykonávány rizikové práce, je rovněž povinen **vést evidenci rizikových prací** u každého zaměstnance, kterému byla přidělena riziková práce. Způsob vedení této evidence a její ukládání je stanoven v ustanovení § 40 ZOVZ.

3. BEZPEČNOST PRÁCE - POŽADAVKY NA PRACOVIŠTĚ, STROJE, TECHNICKÁ ZAŘÍZENÍ A NÁŘADÍ

Většina z nás tráví v práci převážnou část svého života, a tak je dobré znát alespoň ty nejzákladnější informace a požadavky legislativy, které s pracovištěm přímo souvisejí. Jak vyplývá ze zákoníku práce - zaměstnavatel je povinen **vytvářet bezpečné a zdraví neohrožující pracovní prostředí a pracovní podmínky pro zaměstnance**. Nedílnou součástí je také pravidelná údržba pracoviště a přístupových cest k němu, zajištění ergonomických požadavků na vybavení pracoviště a pravidelné kontroly pracovního zařízení. Velmi důležité je i **určení odpovědných osob,** které mají konkrétní požadavky zajišťovat (bezpečný provoz, údržbu, úklid, čištění a opravy pracoviště apod. - včetně stanovení lhůt) a dále obsah a způsob vedení dokumentace a **určení osoby odpovědné za její vedení.**

Pracoviště musí být po dobu provozu (pravidelně) udržována potřebnými technickými a organizačními opatřeními, splňujícími požadavky platné legislativy, ve stavu, který neohrožuje bezpečnost a zdraví osob!

V níže uvedeném textu této kapitoly se seznámíme alespoň se základními požadavky legislativy využitelnými v praxi. Další informace hledejte v uváděné legislativě (zde i v příloze brožurky) nebo nás přímo kontaktujte.

3.1 Zákon č. 309/2006 Sb. - požadavky na pracoviště a pracovní prostředí

Tento zákon požaduje na zaměstnavateli, aby zajistil prostorové, konstrukční uspořádání a vybavení pracoviště tak, aby pracovní podmínky zaměstnanců odpovídaly bezpečnostním a hygienickým požadavkům na pracoviště a pracovní prostředí. Proto musí zaměstnavatel mimo pravidelnou údržbu a úklid mj. zajistit:

- stanovené rozměry, povrch a vybavení pracoviště, umýváren, sprch, záchodů, šaten a místností pro odpočinek a stravování,
- řádné osvětlení (pokud možno denním světlem), větrání, vytápění a zásobování vodou pro pitný režim, hygienu a předlékařskou pomoc,
- trvale volné únikové cesty, východy a dopravní komunikace,
- vybavení prostředky pro poskytnutí první pomoci,
- ochranu zaměstnanců před nepříznivými povětrnostními vlivy a před škodlivými účinky pracovních a technologických postupů a procesů,
- opatření k ochraně zdraví před škodlivými nebo nebezpečnými látkami.

POZOR! Zajištění BOZP na pracovišti v podstatě začíná již u analýzy rizik pracoviště a pracovních (technologických) postupů.

3.2 NV č. 101/2005 Sb. - další, podrobnější požadavky na pracoviště a pracovní prostředí

Toto nařízení vlády konkretizuje požadavky na pracoviště a jeho technické vybavení. Pro kontrolní činnost ZO OSŽ např. při účasti na prověrkách BOZP zaměstnavatele nebo při jednáních se zaměstnavatelem o otázkách BOZP, může být praktickým pomocníkem.

3.2.1 Elektrické instalace a zařízení

Zaměstnanci musí být odpovídajícím způsobem chráněni před nebezpečím úrazu elektrickým proudem, elektrickým obloukem nebo účinky statické elektřiny. Elektrická instalace a zařízení musí být udržovány a provozovány tak, aby se nemohly stát zdrojem požáru nebo výbuchu a pokud ohrožují život nebo zdraví osob, musí se dát okamžitě mimo provoz a bezpečně zajistit. Toto se týká i zařízení, která nemají potřebnou dokumentaci, návody výrobce nebo doklady o kontrolách či revizích - takové zařízení se nesmí provozovat!

Dále musí být splněny minimálně tyto požadavky:

- elektrické instalace musí být spolehlivě upevněné, a uložené tak, aby byly přehledné a nemohlo dojít k jejich poškození (vyvázání, kryty, přechodky),
- el. zařízení musí mít možnost vypnutí, hlavní vypínač musí být barevně odlišený, k hlavnímu vypínači (rozvodné skříni) musí být volný přístup,
- prozatímní instalace nebo jejich části musí být v době, kdy nejsou používány, pokud možno vypnuty, nesmí být zřizovány v prostředí s nebezpečím výbuchu.

V tomto místě je možná dobré upozornit i na nutné zajištění bezpečnosti u tzv. neelektrických prací. Jsou to např.:

- práce v blízkosti venkovních vedení nebo zemních kabelů, práce v ochranných pásmech, práce uvnitř budov (např. při vrtání otvorů do zdi),
- ve vzdálenosti stejné nebo větší, než je hranice zóny přiblížení k živým částem.

I u těchto činností je velké riziko zasažení el. proudem. Následkem je popálení, rozklad krve, poruchy srdce nebo smrt. Při této práci se musí zajistit, aby pracující osoby nezasahovaly do zóny přiblížení ani částmi svého těla, ani předměty, se kterými pracují, školení zaměstnanců a zajištění dostatečné a přiměřené informace a pokynů.

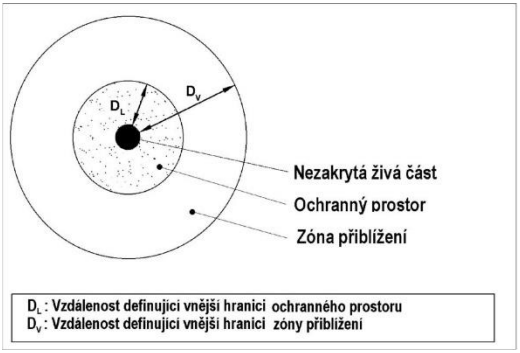

Pozn. Bezpečná vzdálenost, kterou musí zaměstnanec dodržovat od živé části elektrického zařízení, je závislá na velikosti jmenovitého napětí a stanovená normou.

POZOR! Nezapomeňte, že i pro obsluhu el. zařízení musí mít zaměstnanci odbornou způsobilost, pro práce na el. zařízení a v jeho blízkosti pak zdravotní i odbornou způsobilost a praxi. Neméně důležité pro bezpečnost zaměstnanců jsou i základy první pomoci.

3.2.2 Únikové cesty a východy

Únikové cesty a východy musí svým druhem, počtem, kapacitou, technickým vybavením a provedením odpovídat požadavkům zvláštních právních předpisů. Dále musí mj.:

- zůstat trvale volné, bez překážek,
- vést do volného prostoru nebo na bezpečné místo,
- být označeny značkami pro únik a evakuaci osob, a to vč. evakuačních výtahů,
- být nouzově osvětleny nebo osazeny luminiscenčními značkami,
- východy se nesmí zamykat.

POZOR! Uvědomme si, že únikové východy jsou důležité nejen pro záchranu života zaměstnanců, ale musí být též bezpečné pro zásah hasičů!

3.2.3 Podlahy, komunikace, schodiště

Povrch podlahy pracoviště včetně vnitřních i venkovních komunikací musí být rovný, pevný, upravený proti skluzu a nesmí mít nebezpečné prohlubně, otvory nebo nebezpečný sklon. Povrchy podlah musí být provedeny tak, aby je bylo možno opravovat, čistit a udržovat, nesmí se na nich hromadit voda. Nosnost a typ podlahy musí odpovídat předpokládanému využití. Dále musí být mj.:

- zajištění proti pádu z výšky s podlahou umístněnou výše než 0,5 m nad okolní podlahou, nutný bezpečný přístup,

- zábradlí u pracovišť a komunikací o nestejné úrovni nad 0,5 m a na volných okrajích mostů, lávek, schodištích apod.,
- zábradlí u podlahy opatřeno ochrannou lištou o výšce nejméně 0,1 m, hrozí-li nebezpečí podklouznutí osob, popřípadě pádu předmětů,
- všechny otvory nebo nebezpečné prohlubně v podlahách zakryty nebo ohrazeny,
- poklopy nebo kryty musí mít odpovídající nosnost, nesmí se samovolně posunout, musí být zapuštěny do stejné úrovně s okolní podlahou (pokud nelze označit bezpečnostním nátěrem),
- jakékoli komunikace uvnitř staveb a ve venkovních prostorách, musí zajistit snadný, bezpečný a vyhovující přístup nebo jízdu dopravních prostředků, aby nedocházelo k ohrožení zaměstnanců, zdržujících se v jejich blízkosti, od ostatních ploch se stejnou úrovní musí být **výrazně odlišeny** a musí být **dostatečně široké a trvale volné**, šířka komunikace pro pěší min 1,1 m,
- ve stavbách pro výrobu a skladování označen první a poslední schod, madlo alespoň po jedné straně a nesmí začínat bezprostředně za dveřmi nebo vraty, v jednom schodišťovém rameni nesmějí být méně než tři stupně,
- pracoviště na komunikacích po dobu trvání nezbytných prací označeno značkami na všech přístupech k pracovišti.

3.2.4 Dveře, vrata

Z hlediska BOZP jsou zajímavé i požadavky na dveře a vrata. Například průhledné nebo prosklené dveře (a příčky) musí být ve výšce **1,1 m až 1,6 m** nad podlahou výrazně označeny, prostor dveří nebo vrat nutný pro evakuaci osob a přístup k nim musí být trvale volný a nesmí být zužován překážkami. Spodní hrana sklopných a zdvižných mechanicky ovládaných vrat musí být označena značkami (například šikmým bezpečnostním šrafováním). Ve všech případech, kdy jsou pracoviště vybavena dvoukřídlými dveřmi, je důležitá možnost zajištění v otevřené poloze - z praxe je známo poměrně velké množství pracovních úrazů, kdy vlivem větru křídlo dveří způsobilo vážné zranění zaměstnance.

3.2.5 Rampy

Z důvodu bezpečnosti musí být volné okraje rampy označeny značkami (například šikmým bezpečnostním šrafováním) a rampa převyšující okolní plochu o **více než 0,5 m,** která slouží také pro pěší, musí být podél volného okraje vybavena vhodným ochranným zařízením proti pádu, například snímatelným ochranným zábradlím.

POZOR! Východ z budovy nikdy nesmí vést přímo na rampu s nezajištěným okrajem!

3.2.6 Pracovní jámy

Pracovní jámy patří mezi běžné vybavení pracovišť drážních i nedrážních zaměstnavatelů a taky mezi místa, která figurují v žebříčcích častých závad BOZP. Jejich hloubka musí umožnit práci ve vhodné pracovní poloze, jáma musí být omyvatelná, nejlépe vybavena záchytnou jímkou a odpovídající elektrickou instalací. Jáma, ve které se trvale nepracuje nebo její nepoužívaná část, musí být zabezpečena (zakryta) a přes pracovní jámu pro více než dva dopravní prostředky, musí být za každým druhým přistaveným dopravním prostředkem umístěny můstky pro bezpečný přechod. Pracovní jáma musí být vybavena nejméně jednou elektrickou zásuvkou, dostatečným počtem svítidel a výklenky pro odkládání nářadí. Pokud se používá přenosné osvětlení, musí být bezpečné a odolné.
Důležité je také bezpečnostní značení a umístění bezpečnostních značek v blízkosti pracovní jámy (nebezpečí pádu, zakázané činnosti) a kolem pracovní jámy musí být na podlaze vyznačen ochranný manipulační prostor.
Nesmíme ani zapomenout na OOPP pro zaměstnance (ochrana hlavy, pokud se pracuje pod vozidlem) a v případě, že se zároveň nad pracovní jámou pohybuje portálový jeřáb a v její těsné blízkosti se pohybují osoby a dopravní prostředky a další technická zařízení. Je dobré vědět, že toto musí být řešeno v místním bezpečnostním předpise (koridory, signalizace, koordinace prací atd.).

3.2.7 Venkovní pracoviště

Pro venkovní pracoviště, mimo bezpečný povrch jeho komunikací a možnost úniku osob v případě nebezpečí, je velmi důležité jeho osvětlení. Pro osvětlení každého pracoviště jsou stanoveny konkrétní hodnoty, které jsou uvedené ve státních normách. Vzhledem k tomu, že se jedná o bezpečnost zaměstnanců, jsou tyto normy závazné a v případě potřeby je naše oddělení BOZP schopno zajistit orientační měření.

3.2.8 Skladování

Skladování a uložení materiálu musí být hlavně bezpečné, ale samotný sklad může mít mnoho podob. Může jím být např. budova, uzavřený prostor, nebo také venkovní plocha v podobě skladu sypkého materiálu, uhlí, náhradních dílů na lokomotivy nebo součástí pro údržbu kolejí. Trvale používané skladovací plochy musí být rovné, odvodněné, zpevněné a označené značkami se zákazem vstupu nepovolaným osobám. Dávejme též velký pozor na stav regálů a způsob ukládání skladovaných věcí.

Pro každý sklad platí:

- musí mít tabulku s označením maximální nosnosti podlahy,
- regály musí být trvale označeny štítky s uvedením největší nosnosti buňky a nejvyššího počtu buněk ve sloupci,
- ruční ukládání do regálů ve výšce nad 1,8 m musí být prováděno ze žebříku, schůdků, atd.; nad 2 m je nutná ochranná přilba,

- uličky ve skladu musí být trvale volné,
- má vypracovaný Řád skladu,
- pokud ve skladu jezdí manipulační vozíky, musí být vymezeny komunikace a zajištěn bezpečný provoz.

Pro vedení skladu pohonných hmot, hořlavých kapalin a tuhých maziv platí požadavky zvláštních právních předpisů (např. odvětrání, místní řád skladu, zákaz vstupu nepovolaných osob a zákaz výskytu otevřeného ohně, nepropustná podlaha, jímky, svítidlo a vypínače v nevýbušném provedení, bezpečnostní listy a seznam osob určených pro manipulaci).

V této souvislosti upozorňujeme na povinnost zajištění odpovídajících Bezpečnostních listů nebezpečných (chemických) látek, jejich dostupnost na pracovišti a proškolení, a dále zajištění vhodného způsobu skladování a likvidace těchto látek. Každý bezpečnostní list obsahuje mj. postup první pomoci, odpovídající OOPP a popis možného ohrožení životního prostředí (bezpečný způsob likvidace). Platí přísný zákaz uchovávání nebezpečných (chemických) látek v obalech od potravin.

POZOR! Pro tzv. **archiv** platí přísná pravidla požární ochrany!

3.2.9 Kotelny

Kotelny se dělí podle jmenovitých tepelných výkonů kotlů, ale to, co nás nejvíc zajímá, je pro všechny společné. Musí mít na dveřích značku se zákazem vstupu nepovolaným osobám, dobré odvětrání a musí pro ni být **písemně zpracován provozní řád**, který musí být v kotelně trvale k dispozici, a který obsahuje předepsané náležitosti, mj. popis zařízení, způsob obsluhy a termínů údržby a prohlídek, lhůt zjišťování CO2, únikové cesty a odpovědnou osobu, která zajišťuje nebo provádí odborné prohlídky a vede provozní deník, který je též součástí kotelny.
Další, na co je nutné pamatovat, je případné vybavení OOPP pro obsluhu kotelny, lékárničkou, měřidlem CO2, hasicím přístrojem, nouzovým osvětlením - **vzhledem k různým potřebám pro různé typy kotelen (výkon, palivo) je třeba vzít v úvahu i související předpisy a normativní dokumenty** a řešit podrobnosti pro bezpečný provoz kotelny např. s naší metodickou pomocí.

3.3 NV č. 378/2001 Sb. - Obecné technické požadavky na stroje, a zařízení

Zařízením jsou ve smyslu zákona jakékoliv stroje, přístroje, nástroje nebo zařízení používané při práci. Právě z tohoto důvodu se provádějí kontroly i na zařízeních, kterých se to na první pohled zdánlivě netýká (např. regály, žebříky, palety, přepravní bedny a kovové konstrukce). **Používáním zařízení je činnost spojená zejména se spouštěním, zastavováním, dopravou, opravou, seřizováním, manipulací, úpravou, údržbou a čištěním po celou dobu jeho provozu.** O všech kontrolách a revizích musí být prováděn písemný záznam.

- **kontrola jakéhokoliv typu zařízení se provádí minimálně 1 x ročně,**

- **revize** se provádějí na zařízeních, která jsou legislativou popsána jako zařízení představující zvýšené riziko ohrožení zdraví - jsou to **zdvihací, plynová, tlaková a elektrická zařízení** (tzv. vyhrazená zařízení/VTZ, na železnici jsou to ve většině případů tzv. určená zařízení/UTZ, pro která platí speciální legislativa).

Žádné zařízení nelze provozovat, pokud nemá průvodní a provozní dokumentaci!

- **průvodní dokumentace** - návod výrobce pro montáž, manipulaci, opravy, údržbu, výchozí a následné pravidelné kontroly a revize zařízení, jakož i pokyny pro případnou výměnu nebo změnu částí zařízení,
- **provozní dokumentace** - průvodní dokumentace, záznam o poslední nebo mimořádné revizi nebo kontrole; provozní dokumentace musí být uchovávána po celou dobu provozu zařízení.

Návod výrobce lze nahradit návodem k obdobnému typu zařízení nebo místním provozním bezpečnostním předpisem.

Zaměstnavatel je povinen zajistit, aby stroje, technická zařízení, dopravní prostředky a nářadí byly z hlediska bezpečnosti a ochrany zdraví při práci vhodné pro práci, při které budou používány. Dále je povinen zajistit, aby stroje, technická zařízení, dopravní prostředky a nářadí:

- byly vybaveny ochrannými zařízeními,
- odpovídaly ergonomickým požadavkům,
- **byly pravidelně a řádně udržovány, kontrolovány a revidovány,**
- měly stanovené termíny a rozsah kontrol, zkoušek, revizí, termínů údržby, včetně odpovědné osoby,
- měly průvodní a provozní dokumentaci,
- stroje měly vymezeny **bezpečný prostor** (kde nehrozí nebezpečí z jeho provozování), totéž platí pro práci pohyblivých mechanizmů - jejich pracovní prostor je stanoven maximálním dosahem jeho pracovního zařízení zvětšeným o 2 m,
- **obsluhovali pouze zdravotně a odborně způsobilí zaměstnanci s odpovídajícím zaškolením.**

Nařízení vlády, kterým se v tomto bloku zabýváme, stanovuje i požadavky na zhotovení Místního provozního bezpečnostního předpisu v případě konkrétních druhů vykonávaných prací. V případě strojů nelze ani opominout platnou vyhlášku č. 48/1982 Sb., kterou se stanoví základní požadavky k zajištění bezpečnosti práce a technických zařízení.

POZOR! Kontrola není totéž, co revize, jedná se o zcela odlišné úkony, které je nutné provádět a dokumentovat!

3.3.1 Zdvihací zařízení

Provoz zdvihacích zařízení patří mezi práce rizikové. Mimo obecné požadavky, jaké jsme si uvedli v bloku výše - tedy mj. požadavky na kontroly, revize, zdravotní a odbornou způsobilost zaměstnanců a odpovídající průvodní a provozní dokumentaci, se na tyto práce vztahují požadavky stanovené v NV č. 378/2001 Sb., Příloha č. 2 „Další požadavky na bezpečný provoz a používání zařízení pro zdvihání a přemisťování zavěšených břemen“, a dále je povinností každého zaměstnavatele, který provozuje zdvihací zařízení, řídit se požadavky technické normy ČSN ISO 12 480-1 Jeřáby - Bezpečné používání. Na základě této normy je zaměstnavatel povinen zpracovat a dodržovat provozní předpis, který se nazývá **Systém bezpečné práce.**

Zaměstnavatel je mj. dále povinen zajistit zdravotní a odbornou způsobilost zaměstnanců, vč. zaškolení a vybavit zaměstnance pro práce se zdvihacím zařízením odpovídajícími OOPP, vymezit zakázaný prostor pro manipulaci s břemeny a zajistit bezpečný způsob dorozumívání.

POZOR! Manipulace v blízkosti elektrických zařízení a el. vedení a práce v ochranných pásmech se provádějí v souladu s legislativou a vyžadují odpovídající technologické postupy a bezpečnostní pokyny!

3.4 NV č. 362/2005 Sb. - Práce ve výškách a nad volnou hloubkou

Práce ve výškách jsou práce:

- prováděné v libovolné výšce nad vodou,
- nad látkami ohrožujícími život nebo zdraví osob (popálením, poleptáním, akutní otravou, zadušením),
- ve výšce nad 1,5 m nad okolní úrovní,
- nad volnou hloubkou přesahující 1,5 m.

Zaměstnavatel přijímá technická a organizační opatření k zabránění pádu zaměstnanců z výšky nebo do hloubky, propadnutí nebo sklouznutí nebo k jejich bezpečnému zachycení a zajistí jejich provádění (vybavení, technologické postupy, kontrola, stanoví způsob dorozumívání).
Ochranu proti pádu zajišťuje zaměstnavatel přednostně pomocí prostředků kolektivní ochrany (zábradlí a ohrazení, poklopy, lešení, ohrazení, pracovní plošiny). **Pokud nelze využít kolektivní ochranu, zajistí přidělení vhodných OOPP, které musí** odpovídat povaze prováděné práce, předpokládaným rizikům a povětrnostní situaci, umožňovat bezpečný pohyb a být pravidelně prohlíženy a zkoušeny v souladu s požadavky průvodní dokumentace; přitom smí být použity pouze osobní ochranné pracovní prostředky, které splňují požadavky stanovené zvláštními právními předpisy. **Vhodný osobní ochranný pracovní prostředek proti pádu, popřípadě pracovní polohovací systém, včetně kotevních míst, musí být určen v technologickém postupu**, pokud se jedná o pravidelné činnosti. V případě jednotlivých činností musí být bezpečný postup stanoven před započetí práce.

Zaměstnavatel dále zajistí školení zaměstnanců (legislativa, technologické postupy OOPP a způsob použití včetně praktické ukázky, vyprošťovací postupy při mimořádných událostech).
Ke zvyšování místa práce nebo k výstupu není dovoleno používat nestabilní předměty a předměty určené k jinému použití. Práce ve výškách nesmí být prováděna za nepříznivé povětrnostní situace a musí být vždy zajištěno dorozumívání mezi zaměstnanci.

Příloha tohoto nařízení vlády řeší:

- práci ze žebříku,
- zajištění proti pádu předmětů a materiálu,
- práci na střeše,
- dočasné stavební konstrukce (lešení),
- krátkodobé práce ve výškách,
- shazování předmětů a materiálu,
- přerušení práce ve výškách,
- školení zaměstnanců pro práce ve výškách.

POZOR! Nezapomeňte, že práce ve výškách jsou **rizikovou prací**, která, při nedodržení technologických postupů, je zdrojem mnoha těžkých úrazů a úrazů s následkem smrti.

3.5 NV č. 339/2017 Sb. - Práce v lese a na pracovištích obdobného charakteru

Pokud jste někdy jeli vlakem, tak vám jistě neuniklo, že koleje nevedou jen po loukách a uprostřed polí, ale procházejí lesy, remízky a houštinami, které je potřeba udržovat ve vzdálenosti, která umožňuje bezpečný provoz a provozování drážní dopravy. Proto je nutné se seznámit i se základními požadavky na BOZP právě v těchto místech, abychom porozuměli důležitosti vhodného nastavení technických a organizačních opatření. Práce musí zaměstnavatel zajistit s ohledem na vykonávanou činnost, technologické postupy, pracovní podmínky, zvláštnosti pracoviště a možnost ohrožení nepříznivými povětrnostními podmínkami, zvířaty nebo hmyzem. Konkrétní bezpečnostní pokyny pro kácení a práci s motorovou pilou (křovinořezem) řeší příloha tohoto nařízení vlády.

Zaměstnavatel mj**. musí zajistit:**

- školení a (praktický) zácvik zaměstnanců a ověření jejich znalostí a dovedností,
- používání ochranného oděvu a pracovní obuvi odolné proti pořezání a další OOPP,
- evidenci revizí, kontrol a oprav řetězové pily,
- místní provozní bezpečnostní předpis pro práci ve výškách s řetězovou pilou.

Zaměstnavatel mj. **musí zajistit před zahájením prací:**

- seznámení zaměstnanců se stanovenými pracovními postupy a organizací práce,
- příslušné OOPP,
- seznámení zaměstnanců s pravidly pro dorozumívání,
- vybavení prostředky první pomoci, možnost přivolání první pomoci (řetězová pila, křovinořez, ruční nářadí s ostřím),
- dodržování návodů výrobce,
- přerušení prací, pokud nemohou být prováděny bezpečným způsobem.

POZOR! Při práci s řetězovou pilou, kácení stromů, zpracování polomů, vývratů apod. a při práci v obtížných podmínkách (práce v obvodu dráhy, zejména kácení stromů) **nesmí zaměstnanec pracovat sám.**

3.6 Svařování

Bezpečnost práce při svařování a požární ochranu řeší především vyhláška č. 48/1982 Sb., kterou se stanoví základní požadavky k zajištění bezpečnosti práce a technických zařízení, vyhláška 87/2010 Sb., kterou se stanoví podmínky požární bezpečnosti při svařování a nahřívání živic v tavných nádobách a některé normy. Velmi zajímavé je to, že svařování je definováno legislativou jako **tepelné spojování, drážkování a tepelné dělení kovových i nekovových materiálů, pokud jsou prováděny otevřeným plamenem, elektrickým obloukem, plazmou, elektrickým odporem, laserem, třením, aluminotermickým svařováním, jakož i používáním elektrických pájedel a benzínových pájecích lamp**, tedy pod ně spadá mnohem více činností, než laik předpokládá.

Před zahájením svařování se mj.:

- vyhodnotí podmínky požární bezpečnosti,
- stanoví a vyhodnotí požární nebezpečí (pracoviště, okolí) a požárně bezpečnostní opatření,
- vymezí oprávnění a povinnosti osob při zahájení svařování, v jeho průběhu, při přerušení svařování a po jeho skončení,
- stanoví požadavky na účastníky svařování,
- stanoví požadavky pro bezpečný pobyt a pohyb osob včetně zákazů,
- volné únikové cesty, včetně přístupu k nim,
- určí provozní podmínky technických zařízení a technologického procesu.

Kdy se mj. svařování **nesmí zahájit:**

- nejsou stanovena požárně bezpečnostní opatření,
- svářeč a další zúčastnění na svařování a souvisejících činnostech nejsou prokazatelně seznámeni s podmínkami požární bezpečnosti,

- nejsou splněny podmínky požární bezpečnosti,
- svářeč nemůže prokázat svou odbornou způsobilost - prokazatelné proškolení návodu výrobce.

Provádí-li se svařování, které vyžaduje **zvláštní požárně bezpečnostní opatření**, pro které lze stanovit tato požárně bezpečnostní opatření jednotně, může se tak učinit v příslušném pracovním nebo technologickém postupu - definice a opatření pro tento typ svařování je vymezeno legislativou, v zásadě se však jedná o práce s nebezpečím výbuchu nebo požáru, kdy je třeba dohled po ukončení prací a písemný doklad o pracích.

Svařování představuje i zdravotní riziko (popálení, hluk, oslnění, dýmy, zásah elektrickým proudem, zásah struskou, plicní onemocnění, benigní horečku - podle druhu spojování) a je tedy nutné dbát na zajištění vhodných OOPP a též na správné zařazení zaměstnanců do kategorie práce a stanovení náplně lékařských prohlídek.

3.7 Práce na stavbách

Vzhledem k masivním opravám a rekonstrukcím, které probíhají zejména na železnici, se pohybu na stavbě mnohdy nevyhneme. Pro bezpečnost práce na stavbě platí speciální legislativa, která je sice důležitá a je dobré si zkontrolovat, zda je na stavbě dodržována. My, jako zaměstnanci, a zároveň členové OSŽ, si v případě vzniku problému ať už v podobě **nevyhovujícího pracovního prostředí** nebo v podobě **ztížených možností práce a soustředění na řízení dopravy,** vystačíme se zákoníkem práce, § 101, kdy mj.:

- zaměstnavatel je povinen zajistit bezpečnost a ochranu zdraví zaměstnanců,
- péče o bezpečnost a ochranu zdraví při práci je nedílnou a rovnocennou součástí pracovních povinností vedoucích zaměstnanců na všech stupních řízení v rozsahu pracovních míst, která zastávají,
- plní-li na jednom pracovišti úkoly zaměstnanci dvou a více zaměstnavatelů, jsou zaměstnavatelé povinni vzájemně se písemně informovat o rizicích a přijatých opatřeních k ochraně před jejich působením a spolupracovat při zajišťování BOZP pro všechny zaměstnance na pracovišti a pověřený zaměstnavatel práce koordinovat (písemná dohoda),
- každý ze zaměstnavatelů je povinen zajistit, aby jeho činnosti a práce jeho zaměstnanců byly organizovány, koordinovány a prováděny tak, aby současně byli chráněni také zaměstnanci dalšího zaměstnavatele,
- každý ze zaměstnavatelů je povinen dostatečně a bez zbytečného odkladu informovat odborovou organizaci o rizicích a přijatých opatřeních, která získal od jiných zaměstnavatelů.

Je dobré si občas připomenout, že výše uvedený text zákona platí na našich pracovištích o to více, že se na nich, alespoň v reáliích dráhy, pohybuje velké množství zaměstnanců různých zaměstnavatelů. Co jiného jsou „koleje“, než místo, kde je nutná spolupráce mnoha lidí, jejichž bezpečnost závisí na společné práci a její koordinaci napříč všemi zaměstnavateli a profesemi!

4. OCHRANA ZDRAVÍ PŘI PRÁCI - RIZIKOVÉ FAKTORY, HYGIENICKÉ POŽADAVKY NA PRACOVIŠTĚ A PRACOVNÍ PROSTŘEDÍ

Jednotlivé faktory pracovního prostředí významným způsobem ovlivňují jednání člověka. Je důležité zabývat se především rizikovými faktory, které při dlouhodobém působení mají nepříznivý vliv na člověka, na jeho zdraví a mohou vést k nemoci z povolání.

Hygiena práce je obor, který se úzce váže na BOZP. Kontrolní orgánem hygieny práce je Krajská hygienická stanice, zastává funkci státního zdravotního dozoru. Provádí preventivní dozor a kontroly, zda podnikatelský subjekt plní zákonné povinnosti a požadavky v oblasti BOZP, v případě zjištění pochybností uděluje sankce.

4.1 NV č. 101/2005 Sb., o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí

Nařízení vlády ukládá zaměstnavateli povinnost zajistit bezpečný stav pracoviště vycházející z hodnocení rizik vyplývajících z možných zdrojů ohrožení bezpečnosti a zdraví zaměstnanců. Zaměstnavatel má zcela jasně stanovenou povinnost zajistit ochranu zaměstnanců před účinky škodlivin a rizik vyplývajících z provozování a používání výrobních a pracovních prostředků a zařízení, a to omezováním úrovně rizikových faktorů.

Abychom se dokázali orientovat v problematice rizikových faktorů, které jsou v této brožuře v jedné z předchozích kapitol již zmíněny, je třeba se s nimi podrobněji seznámit.

4.1.1 Nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci

V tomto nařízení vlády jsou uvedeny hygienické požadavky na pracoviště a pracovní prostředí, jakými jsou např. požadavky na osvětlení, větrání a velikost pracoviště, jeho zásobování pitnou vodou atd. Dále pak, jakým způsobem se rizikové faktory určují a hodnotí. Ukládá zaměstnavateli povinnost přijímat opatření, pokud jsou hygienické limity překračovány. Z pohledu tohoto nařízení vlády členíme rizikové faktory pracovních podmínek na:

- mikroklimatické faktory (teplo a chlad),
- chemické faktory a prach (chemické látky a směsi, karcinogeny, mutageny, toxické látky, azbest, olovo atd.),
- biologické činitele - na skupiny (viry, plísně, bakterie atd.),
- fyzická zátěž (celková, lokální, pracovní poloha, ruční manipulace s břemeny),

- psychická zátěž (práce spojená s monotonií, ve vnuceném pracovním tempu, pouze v noční době),
- zraková zátěž (práce se zvětšovacími přístroji, rozlišování detailů, oslňování),
- fyzikální faktory (hluk, vibrace, neionizující a ionizující záření).

Správné vyhledání a zhodnocení rizikových faktorů je důležité nejen pro ochranu zdraví zaměstnanců, přidělení odpovídajících OOPP a ochranných nápojů. Je důležitým podkladem pro zařazení zaměstnanců do kategorie práce, pro nastavení pracovnělékařských prohlídek a posouzení nemocí z povolání.

4.1.2 Zátěž teplem

Ve výše uvedeném nařízení vlády nalezneme přesnou definici pro zhodnocení zátěže teplem. V podstatě se jedná o množství metabolického tepla vznikajícího svalovou prací a faktory prostředí jako je teplota vzduchu, jeho proudění a relativní vlhkost. Pod pojmem metabolické teplo rozumíme množství tepla vytvářeného organismem zaměstnance při práci, které odpovídá energetickému výdeji. Posouzení, je-li zaměstnanec vystaven při práci zátěži teplem, není nijak jednoduché. Pro zhodnocení zátěže teplem je třeba provést řadu měření, která mohou provádět pouze společnosti s akreditací.

Na základě celkového průměrného energetického výdeje se práce zařazují do tříd práce, viz příloha č.1 NV, tabulka č.1:

Třída práce	Druh práce
I	Práce vsedě s minimální pohybovou aktivitou, administrativní práce, kontrolní činnost, psaní na stroji, laboratorní práce, sestavovaní nebo třídění drobných lehkých předmětů.
II a	Práce převážně vsedě, lehká manuální práce, řízení osobního vozidla, přesouvání lehkých břemen, kusová práce nástrojářů a mechaniků, pokladní.
II b	Práce spojená s řízením nákladního vozidla, traktoru, autobusu a některých drážních vozidel, vykládka a nakládka, práce převážně vstoje, práce na ručním lisu, přenášení břemen do 10 kg, prodavači, lakýrníci, svařování, spojená s ruční manipulací s živým břemenem, práce zdravotní sestry nebo ošetřovatelky u lůžka.
III a	Práce vstoje občas v předklonu nebo vkleče, údržba strojů, mechanici, skladníci s občasným přenášením břemen do 15 kg, řezníci na jatkách, pekaři, montážní práce na montážních linkách, výroba kabeláže, čištění oken, ruční úklid velkých ploch.
III b	Práce vstoje spojená s chůzí, občasné přenášení břemen 15 až 50 kg, práce na lisu v kovárnách, chůze po zvlněném terénu bez zátěže, zahradnické a zemědělské práce.

IV a	Práce spojená s rozsáhlou činností svalstva trupu, horních i dolních končetin, ve stavebnictví, práce s lopatou, přenášení břemen o váze 25 kg, práce se sbíječkou, práce s motorovou pilou, čištění a broušení velkých odlitků, strojní kování menších kusů, plnění tlakových nádob plyny.
IV b	Práce spojené s rozsáhlou a intenzivní činností svalstva trupu, horních i dolních končetin - doly, ražba, strojní kování větších kusů.
V	Práce spojené s rozsáhlou a velmi intenzivní činností svalstva trupu, horních i dolních končetin - transport těžkých břemen, např. pytlů s cementem, výkopové práce, práce sekerou při těžbě dřeva, chůze v úklonu 15 až 30°, ruční kování velkých kusů, práce v hlubinných dolech.

Pro zhodnocení a posouzení, je-li zaměstnanec vystaven zátěži teplem, vycházíme z tabulky č. 2 uvedené v příloze č. 1 zmiňovaného nařízení vlády, ve které jsou uvedeny max. teploty na nevenkovním pracovišti pro jednotlivé třídy práce.

POZOR! Za mimořádně teplého dne, kdy nejvyšší teplota venkovního vzduchu překročí 30°C, musí být zaměstnanci poskytnuta náhrada ztráty tekutin (potem a dýcháním), v případě překročení teploty 36°C musí zaměstnavatel navíc uplatnit režim střídání práce a zavést bezpečnostní přestávky.
K ochraně zdraví před účinky zátěže teplem se zaměstnanci poskytuje **ochranný nápoj**, a to v množství odpovídajícím nejméně 70 % ztráty tekutin a minerálních látek potem a dýcháním za osmihodinovou směnu, obvykle 1,5 l. Zde je třeba dodat, že rozlišujeme jako ochranné nápoje přírodní minerální vody slabě a středně mineralizované, pramenité vody a vody splňující mikrobiologické, fyzikální a chemické požadavky. Jaký druh ochranného nápoje má být zaměstnanci poskytnut (středně či slabě mineralizovaná voda, pramenitá voda) určuje nařízení vlády podle tříd práce. Vždy však musí být ochranný nápoj zdravotně nezávadný a nesmí překročit stanovené množství cukru.

4.1.3 Zátěž chladem

Minimální teplota na pracovišti je určena podle třídy práce a její hodnotu nalezneme také v tabulce č. 2 uvedené v příloze č. 1 zmiňovaného nařízení vlády. Požadovanou minimální teplotu na pracovišti musí zaměstnavatel zajistit. Ne vždy je to však např. z technologických důvodů možné. O zátěži chladem hovoříme v případech, kdy zaměstnanec pracuje na pracovišti:

- kde musí být z technologických důvodů udržována teplota nižší, než min. uvedená v tabulce, ne však méně než 4 °C,
- na venkovním pracovišti s teplotou vzduchu 4 °C a nižší.

Pokud teplota na pracovišti poklesne pod 10 °C, musí být zaměstnanec vybaven pracovním oděvem s tepelně izolační vlastností. Při poklesu teploty na 4 °C a nižší musí být vybaven také rukavicemi a obuví chránící před chladem.

Doba nepřetržité práce zaměstnance při zátěži chladem:

- od 4 °C do -10 °C max. 2 hod.,
- od -10,1 °C do -20 °C max. 1 hod.,
- od -20,1 °C do -30 °C max. 30 min.

Manipuluje-li zaměstnanec s materiálem, jehož teplota je 10 °C a nižší, musí používat rukavice k ochraně před chladem. Pokud to není možné a manipulace vyžaduje přímý kontakt s nechráněnou kůží ruky zaměstnance, musí mu být umožněna po ukončení práce bezpečnostní přestávka určená k prohřátí rukou v trvání minimálně 5 min.

POZOR! Klesne-li na venkovním pracovišti teplota pod -30 °C, nelze vykonávat žádné práce s výjimkou provedení naléhavých oprav, odvracení nebezpečí pro život nebo zdraví, při živelných a jiných mimořádných událostech.
Vstupy na pracoviště, které se během pracovní doby otevírají přímo do venkovního prostoru a je zde vykonávána práce po dobu 4 hodin za směnu a více musí být v zimním období zabezpečeny proti vnikání venkovního vzduchu.
Při vystavení zaměstnanců zátěži chladem je zaměstnavatel povinen přijmout k ochraně jejich zdraví opatření. Zajistí zaměstnancům odpovídající OOPP, zavádí režim střídání práce a jiná organizační opatření, poskytne bezpečnostní přestávky spojené s pobytem v ohřívárně, poskytne ochranné nápoje.

- **bezpečnostní přestávka** po odpracování max. 2 hodin při teplotě 4 °C a nižší musí trvat nejméně 10 minut, a to pobytem v ohřívárně vytopené nejméně na 22 °C vybavené sedacím nábytkem, stolem a věšáky a zařízením pro ohřívání rukou,
- **ochranný nápoj** chránící před zátěží chladem se poskytuje teplý, v množství alespoň 0,5 l za osmihodinovou směnu.

4.1.4 Fyzická zátěž

Námaha by neměla převyšovat fyziologické možnosti zaměstnance, nebo dokonce ohrožovat jeho zdraví. Z pohledu nařízení vlády, se kterým v této kapitole pracujeme, rozlišujeme fyzickou zátěž na:

- **celková fyzická** - zátěž při dynamické fyzické práci vykonávané velkými svalovými skupinami, při které je zatěžováno více než 50 % svalů,
- **lokální svalová** - zátěž malých svalových skupin při výkonu práce končetinami,
- **pracovní poloha** - riziko se hodnotí při trvalé práci vykonávané zaměstnancem, zejména provádí-li opakující se pracovní úkony, při nichž si nemůže pracovní polohu volit sám, ale tato je přímo závislá na konstrukci stroje, uspořádání pracovního místa a pracoviště a charakteru prováděné práce. Pracovní polohy pak rozlišujeme na přijatelné, podmíněně přijatelné a nepřijatelné. Hodnocení pracovní polohy (poloha trupu, krku a hlavy, horních a dolních končetin) nalezneme v příloze č. 5 nařízení vlády, kterému se zde věnujeme,

- **ruční manipulace s břemeny** - přepravování nebo nošení břemene jedním nebo současně více zaměstnanci, včetně jeho zvedání, pokládání, strkání, tahání, posunování nebo přemisťování, při kterém v důsledku vlastností břemene nebo nepříznivých ergonomických podmínek může dojít k poškození páteře zaměstnance nebo onemocnění z jednostranné nadměrné zátěže. Za ruční manipulaci s břemenem se pokládá též zvedání a přenášení živého břemene.

Minimální opatření k ochraně zdraví při ruční manipulaci s břemenem:

- před zahájením práce spojené s ruční manipulací s břemenem musí být zaměstnanec seznámen, pokud možno, s přesnými údaji jako je hmotnost a vlastnost břemene, jeho nejtěžší strana a těžiště, o správném uchopení a zacházení s břemenem a s rizikem při nesprávné manipulaci s břemenem,
- manipulace s břemenem vykonávaná zaměstnancem vstoje nebo vsedě se organizuje tak, aby byla časově ve směně rovnoměrně rozložena,
- překračuje-li práce s břemenem hygienické limity, musí být přerušována bezpečnostními přestávkami v trvání 5 až 10 minut po každých 2 hodinách nebo musí být zajištěno střídání činností nebo zaměstnanců.

Hygienické limity pro ruční manipulaci s břemeny jsou uvedeny v tabulce:

	občasné přenášení a zvedání	časté přenášení a zvedání	při práci vsedě	celkem v osmihodinové směně
MUŽ	50 kg	30 kg	5 kg	10000 kg
ŽENA	20 kg	15 kg	3 kg	6500 kg
	tlačná síla	tažná síla	pomocí jednoduchého bezmotorového prostředku (kára, vozík)	
MUŽ	310 N	280 N		
ŽENA	250 N	220 N		

Pozn. ***občasné*** *= nepřesahuje souhrnně 30 minut za průměrnou osmihodinovou směnu*
časté *= přesahuje souhrnně 30 minut za průměrnou osmihodinovou směnu.*
Je-li směna delší než osmihodinová, hygienický limit se procentuálně navyšuje (5 % na každou hodinu, ne však výše než 20 %). Toto pravidlo platí pro celkovou a lokální zátěž a také pro ruční manipulaci s předměty.

POZOR! Platí výjimky pro podmínky ruční manipulace a limitní hodnoty břemen pro těhotné a kojící ženy, matky do devátého měsíce po porodu a mladistvé, které jsou upraveny ve vyhlášce č. 180/2015 Sb. (tzv. zakázané práce).

4.1.5 Psychická zátěž

Prací s psychickou zátěží se rozumí práce spojené s monotonií (opakování stejných pohybů a úkonů), ve vnuceném pracovním tempu (zaměstnanec si pracovní tempo

nevolí sám, podřizuje se), ve třísměnném nebo nepřetržitém pracovním režimu a práce vykonávaná pouze v noční směně.

4.1.6 Zraková zátěž

Trvalá práce spojená s náročností na rozlišení detailů, vykonávaná za zvláštních světelných podmínek, spojená s používáním zvětšovacích přístrojů, sledováním monitorů nebo se zobrazovacími jednotkami a spojená s neodstranitelným oslňováním.

Minimální opatření k ochraně zdraví:
Práce spojené s monotonií, ve vnuceném pracovním tempu a se zrakovou zátěží musí být v zájmu omezení jejího nepříznivého vlivu na zdraví zaměstnance přerušovány bezpečnostními přestávkami v trvání 5 až 10 minut po každých 2 hodinách od započetí výkonu práce nebo musí být zajištěno střídání činností nebo zaměstnanců.

4.1.7 Práce s biologickými činiteli

Zaměstnanci pracující s biologickými činiteli jsou vystaveni zdravotnímu riziku, včetně infekčních a nádorových onemocnění. Biologické činitele (bakterie, viry, paraziti) mohou způsobit alergické nebo toxické projevy, některé mohou poškodit nenarozené děti.

Biologické činitele členíme do čtyř skupin:

- **Skupina 1** - není pravděpodobné, že by mohly způsobit onemocnění člověka,
- **Skupina 2** - mohou způsobit onemocnění člověka a být nebezpečné pro zaměstnance, prevence a léčba případného onemocnění je obvykle dostupná,
- **Skupina 3 -** mohou způsobit závažné onemocnění člověka a být závažně nebezpečné pro zaměstnance, prevence a léčba případného onemocnění je obvykle dostupná,
- **skupina 4** - způsobují závažné onemocnění člověka a představují závažné nebezpečí pro zaměstnance, prevence a léčba je obvykle nedostupná.

Seznam biologických činitelů s jejich zařazením do skupin 2, 3 a 4 je uveden v příloze č. 7 námi zmiňovaného nařízení vlády.
Při činnosti, která je spojena s možností ohrožení zdraví biologickým činitelem, musí být stanovena povaha, míra a doba expozice, zhodnocena všechna rizika pro zdraví a musí být rozhodnuto o nezbytných opatřeních k ochraně zdraví.

Minimální opatření k ochraně zdraví při práci s biologickými činiteli:

- zákaz jídla, pití a kouření na pracovišti,
- poskytnutí OOPP a dodržování zákazu pobytu v těchto OOPP mimo pracoviště,
- odkládání OOPP na místě k tomu určeném a jejich pravidelné čištění,
- vybavení pracoviště instrukcí obsahující postup při mimořádné události,

- očkování, pokud je účelné,
- informování zaměstnance o každé mimořádné události,
- je-li to možné nahradit rizikový biologický činitel méně rizikovým,
- zamezení nebo snížení expozice technickým opatřením,
- snížení počtu exponovaných zaměstnanců na nejnižší možný,
- označení pracoviště značkou pro biologické riziko,
- zajištění bezpečné manipulace s biologickým činitelem,
- zřízení kontrolovaných pásem.

4.1.8 Hygienické požadavky na pracoviště a pracovní prostředí

Nařízení vlády č. **361/2007 Sb**., dále uvádí další bližší hygienické požadavky na mikroklimatické podmínky na pracovišti. Především jde o požadavky na **větrání a osvětlení pracovišť,** na jejich **prostorové uspořádání a rozměry** a také **zásobování pitnou vodou**.
Na pracovišti musí být k ochraně zdraví zaměstnance zajištěna dostatečná **výměna vzduchu** přirozeným, nuceným nebo kombinovaným větráním. Množství vyměňovaného vzduchu se určuje s ohledem na vykonávanou práci a její fyzickou náročnost.

K **osvětlení pracoviště** včetně spojovacích cest se užívá denní, umělé nebo sdružené osvětlení, musí odpovídat náročnosti vykonávané práce na zrakovou činnost a ochranu zdraví v souladu s normovými hodnotami a požadavky. Osvětlení nesmí být příčinou oslňování. Při osvětlování pracoviště denním světlem musí být osvětlovací otvory vybaveny clonícím zařízením pro regulaci přímého slunečního záření. Osvětlovací otvory a osvětlovací soustavy zajišťující umělé osvětlení musí být pravidelně čištěny a trvale udržovány v takovém stavu, aby vlastnosti osvětlení byly zachovány.
POZOR! Je stanovena četnost čištění a údržby:

- běžné provozy 1 x za dva roky,
- u provozů, kde je zvýšená prašnost, popř. vliv chemických látek, 2 x ročně,
- tam kde je znečištění nedílnou součástí technologie 4 x ročně.

Dalším důležitým požadavkem je **prostorové uspořádání a rozměry pracoviště.** Pro objasnění této problematiky je třeba nahlédnout do citovaného nařízení vlády, kde jsou uvedeny přesné hodnoty, které musí být dodrženy. Jsou to požadavky na světlou výšku a objemový prostor pracoviště, rozměry podlahové plochy, rozměry pracovní roviny, pracovního místa a požadavky na ovladače. Pamatovat bychom si měli alespoň to, že **pro jednoho zaměstnance musí být v prostoru určeném pro trvalou práci volná podlahová plocha nejméně 2 m^2**, mimo stabilní provozní zařízení a spojovací cesty. **Šíře volné plochy pro pohyb nesmí být stabilním zařízením v žádném místě zúžena pod 1 m.**
Prostor určený pro práci musí být **zásoben pitnou vodou** v množství postačujícím pro potřeby pití zaměstnance a zajištění předlékařské pomoci a teplou tekoucí vodou pro zajištění osobní hygieny zaměstnance. Na pracovištích s žíravinami musí být zajištěna i možnost vyplachování oka pitnou vodou.

POZOR! Nepleťte si zajištění pitného režimu zaměstnanců a přidělování ochranných nápojů. Jedná se o dva zcela odlišné požadavky stanovené legislativou, které musí zaměstnavatel zajistit.

4.1.9 Rozměry, provedení a vybavení sanitárních a pomocných zařízení

Sanitárním zařízením se rozumí šatna, sprcha, umývárna a záchod. Pojem pomocná zařízení zahrnuje prostor pro umývání pracovní obuvi, sušení pracovní obuvi a oděvu, místnost pro odpočinek a prostor pro uskladnění úklidových prostředků.

Sanitární zařízení:

- musí mít světlou výšku nejméně 2,30 m., pokud plocha místnosti větší než 30 m^2, musí být světlá výška nejméně 2,50 m,
- provedení a vybavení sanitárního zařízení pracoviště musí odpovídat příslušné technické normě, která je pro zaměstnavatele závazná.

Záchod:

- vzdálen do 120 m od pracoviště,
- do 75 m při ztíženém přístupu (při nerovnosti povrchu, chůzi do kopce, členitosti přístupové cesty),
- kabinový splachovací a v každém podlaží, v němž je pracoviště určené pro trvalou práci, odděleně podle pohlaví. Na pracovišti do 5 zaměstnanců celkem lze zřizovat 1 společný záchod.

Minimální počet záchodů se stanoví podle nejpočetněji zastoupené směny:

- 1 sedadlo na 10 žen, 2 sedadla na 11 až 30 žen, 3 sedadla na 31 až 50 žen, na každých dalších 30 žen 1 další sedadlo,
- 1 sedadlo na 10 mužů, 2 sedadla na 11 až 50 mužů, na každých dalších 50 mužů 1 sedadlo.

POZOR! Suchý nebo chemický záchod nelze zřizovat pro pracoviště určené pro trvalou práci, s výjimkou mobilního pracoviště.

Šatna:

Musí být zřízena pro zaměstnance, který musí nosit pracovní oděv, šatny musí být odděleny podle pohlaví**.** Na pracovištích do 5 zaměstnanců lze používání šaten muži a ženami oddělit časově. Na pracovištích, kde zaměstnanci nemusí používat pracovní oděv nebo obuv, musí být vyčleněn prostor pro ukládání civilního oděvu a obuvi. Šatna musí být vybavena uzamykatelnými skříňkami tak, aby bylo každému zaměstnanci umožněno bezpečné ukládání civilního oděvu, a lavicí nebo jiným sedacím nábytkem.

Umývárna a sprcha:

Pokud vzhledem k povaze práce není nezbytná po jejím ukončení celková očista těla, musí být pro zaměstnance zajištěna umývárna nebo dostačující počet umyvadel s tekoucí teplou vodou. V opačném případě se zřizuje sprcha. Obklady stěn sprchy a umývárny musí být provedeny do výšky 2 m. Na pracovišti do 5 zaměstnanců lze používání umývárny nebo sprchy muži a ženami oddělit časově.
Požadavky na počet umyvadel a sprch, podle míry znečištění kůže a pracovního oděvu zaměstnance při práci, musí odpovídat nejpočetněji zastoupené směně.

Teplota v sanitárních zařízeních nesmí být nižší než:

- šatny 20 °C,
- umývárny 22 °C,
- sprchy 25 °C,
- záchody 18 °C.

Požadavky na šatny, šatní skříňky, umývárny, sprchy a záchody upravuje Česká technická norma **ČSN 73 4108** Hygienické zařízení a šatny. Na novelizaci této závazné normy se spolupodílelo oddělení BOZP OSŽ-Ú.

4.1.10 Požadavky na malování a úklid

Obnova maleb a nátěrů povrchů na pracovišti včetně spojovacích cest se provádí podle plánu údržby, který musí mít zaměstnavatel zpracován.
Úklid pracoviště, sanitárních a pomocných zařízení se provádí na pracovišti s technologickým zdrojem prachu nebo jiných zdrojů znečištění denně.
Na pracovišti bez technologického zdroje prachu nebo jiných zdrojů znečištění se úklid provádí podle zpracovaného harmonogramu zaměstnavatele.

4.2 Vyhláška č. 432/2003 Sb., kterou se stanoví podmínky zařazování prací do kategorií, limitní hodnoty ukazatelů biologických expozičních testů, podmínky odběru biologického materiálu pro provádění biologických expozičních testů a náležitosti hlášení prací s azbestem a biologickými činiteli

Podle míry výskytu rizikových faktorů, které mohou ovlivnit zdraví zaměstnanců, se práce zařazují do čtyř kategorií. Výsledky kategorizace práce slouží jako objektivní podklad pro stanovení opatření k ochraně zdraví při práci.

4.2.1 Kategorie práce

- **první** - práce, při nichž podle současného poznání není pravděpodobný nepříznivý vliv na zdraví,
- **druhá** - práce, při nichž lze podle současné úrovně poznání výjimečně očekávat u vnímavých jedinců nepříznivý vliv na zdraví, hygienické limity nejsou překračovány,
- **třetí** - hygienické limity jsou překračovány, opakovaně se vyskytují nemoci z povolání, je nezbytné využít OOPP, organizační a jiná ochranná opatření,
- **čtvrtá** - vysoké riziko ohrožení zdraví, které není možno vyloučit ani při používání OOPP, dostupných a použitelných ochranných opatření.

4.2.2 Rizikové faktory

Z pohledu této vyhlášky rozlišujeme **13** rizikových faktorů:

- prach,
- chemické látky a směsi,
- hluk,
- vibrace,
- neionizující záření,
- fyzická zátěž,
- pracovní poloha,
- zátěž teplem,
- zátěž chladem,
- psychická zátěž,
- zraková zátěž,
- práce s biologickými činiteli,
- práce ve zvýšeném tlaku vzduchu.

Po výčtu rizikových faktorů někteří z vás zpozorní a uvědomí si, že v předešlých kapitolách jsme s tolika rizikovými faktory nepracovali, bylo jich sedm. Není třeba se znepokojovat. Pro objasnění se stačí podívat, že všechny rizikové faktory již známe, pouze vyhláška s nimi jinak pracuje. Příkladem může být zátěž teplem + zátěž chladem = mikroklimatické faktory, fyzická zátěž + pracovní poloha = fyzická zátěž, hluk + vibrace + neionizující záření = fyzikální faktory.
Kategorizace práce a rizikové práce jsou uvedeny v kapitole 2.3.1 - 2.3.3 (Zákon o ochraně veřejného zdraví) této brožury a nebylo by účelné je zde opakovaně podrobněji uvádět. Vyhláška, jak je z jejího názvu zřejmé, stanoví podmínky a limitní hodnoty a uvádí, které práce spadají do konkrétních kategorií.

5. PRACOVNÍ ÚRAZY A JEJICH ODŠKODŇOVÁNÍ

Samostatnou kapitolou v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci je šetření a odškodňování pracovních úrazů. I zde je jednou ze zásadních práv odborové organizace **účast na zjišťování příčin pracovních úrazů a na jejich šetření** (ZP § 322). Je nezbytné, aby základní organizace OSŽ své členy důsledně chránily a hájily a aktivně se zajímaly o stav šetření a odškodňování pracovních úrazů, a co je nejdůležitější - **nepodepisovaly související dokumenty, a zejména závěry šetření poškození zdraví, bez znalosti pracovních podmínek a mechanizmu úrazu.**

Kvalifikovaná účast na šetření ze strany ZO OSŽ a jejich inspektorů BOZP není možná bez základních znalosti a aplikace příslušné legislativy, nedbalost a neúčast ZO OSŽ na šetření pak může poškodit zájmy člena (nečlena) a ovlivnit jeho budoucí život a finanční situaci jeho rodiny. I pracovní úraz, který si díky pokroku a modernizaci našeho zdravotnictví nevyžádá pobyt v nemocnici, zaslouží vaši pozornost - může jít o takové poškození zdraví, kdy zaměstnanec následně ztratí zdravotní způsobilost, a tím i jednu ze svých základních životních jistot - práci. Odborová organizace by se také měla snažit o co nejvyšší dosažitelné odškodnění zaměstnance nebo pozůstalých. Je to nejen její povinnost, která vychází přímo ze stanov organizace, ale mnohdy to poslední, co pro svého člena může udělat.

Je dobré si uvědomit, že každý zaměstnanec má nejen povinnosti, ale i svá práva. Mezi povinnosti zaměstnance patří povinnost bezodkladně oznamovat svému nadřízenému vedoucímu zaměstnanci svůj pracovní úraz, pokud mu to jeho zdravotní stav dovolí, a pracovní úraz jiného zaměstnance, popřípadě úraz jiné fyzické osoby, jehož byl svědkem, a spolupracovat při objasňování jeho příčin. Mezi práva patří právo na řádné vyšetření a odškodnění pracovního úrazu, a s tím související povinnost zaměstnavatele úraz nejen šetřit, ale i zaevidovat, ohlásit na určená místa a vést předepsanou dokumentaci. Vše, co souvisí s pracovním úrazem se děje **ihned - okamžitě - a ve stanovených lhůtách** (ohlášení, šetření, dokumentace a její odesílání stanoveným orgánům).

O tom, jestli se jedná nebo nejedná o pracovní úraz, rozhoduje **výhradně zaměstnavatel**. Legislativa také určuje, že zaměstnavatel je povinen v definovaných případech určit část škody, kterou nese zaměstnanec podle míry jeho zavinění, a dále též přijímat opatření proti opakování pracovních úrazů. O výši náhrady u sporných případů rozhoduje v rámci pracovněprávních sporů mnohdy až soud, a to na základě žaloby podané zaměstnancem vůči zaměstnavateli. Věčný problém s pojišťovnou, která si osobuje právo posuzovat, jestli se jedná nebo nejedná o pracovní úraz, může být jednou z příčin časté snahy zaměstnavatele o snížení finančního plnění náhrad poškozenému - v případě pochybností o správnosti rozhodnutí nebo postupu zaměstnavatele se můžete obrátit pro posouzení problému i na oddělení BOZP OSŽ-Ú.

POZOR! V případě „nečlenů“ s pracovním úrazem je nutné připomenout, že dohled nad šetřením patří odborové organizaci, která má u konkrétního zaměstnavatele největší členskou základnu (pokud nečlen nestanoví jinak).

5.1.1 Co je pracovní úraz?

Vlastní určení, zda úraz je či není úrazem pracovním, se odvíjí od definice, která je uvedena v ZP, § 271 k odst. 1:

- **Pracovním úrazem pro účely tohoto zákona je poškození zdraví nebo smrt zaměstnance, došlo-li k nim nezávisle na jeho vůli krátkodobým, náhlým a násilným působením zevních vlivů při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním.**

…a dále od § 271k, odst. 2, 3 a § 269 ZP:

- Jako pracovní úraz se posuzuje též úraz, který zaměstnanec utrpěl **pro plnění pracovních úkolů.**
- Zaměstnavatel je povinen nahradit zaměstnanci škodu nebo nemajetkovou újmu vzniklou pracovním úrazem, jestliže škoda nebo nemajetková újma vznikla **při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním.**

Abychom tedy mohli správně posoudit, zda je úraz úrazem pracovním, musíme si nejprve udělat jasno v tom, co jednotlivé části textu ZP znamenají. Jen tak se můžeme naučit aplikovat legislativu na konkrétní situaci.

5.1.2 Plnění pracovních úkolů - ZP §273

Pokud si shrneme a velmi zjednodušíme to, co je psáno v ZP, o **plnění pracovních úkolů** jde v případech, jedná-li se o:

- výkon pracovních povinností,
- další činnost konaná na příkaz zaměstnavatele (včetně dnes moderního team buildingu),
- činnost, která je předmětem pracovní cesty,
- činnost pro zaměstnavatele na podnět odborové organizace,
- činnost pro zaměstnavatele na podnět spoluzaměstnanců,
- činnost pro zaměstnavatele na základě vlastní iniciativy,
- dobrovolná výpomoc organizovaná zaměstnavatelem.

POZOR! Nárok na následné odškodnění, v případě, že úraz bude uznán úrazem pracovním, se týká všech smluvních vztahů, ze kterých zaměstnanci vzniká nárok na odměnu, včetně škody, vzniklé z titulu OSVČ. V tomto případě ale dokazování výše škody bude zcela na straně zaměstnance.

5.1.3 Přímá souvislost s plněním pracovních úkolů - ZP § 274

Pokud vybereme zásadní pravidla pro určení, co znamená **přímá souvislost s plněním pracovních úkolů**, z textu uvedeného v ZP, budou vypadat takto:

- úkony potřebné k výkonu práce,
- úkony během výkonu práce obvyklé (WC, malé občerstvení apod.),
- úkony nutné před začátkem výkonu práce nebo po jejím skončení (příprava materiálu, převlékání, sprcha, pokud jde o „nečisté“ provozy apod.),
- úkony obvyklé v době přestávky na jídlo a oddech konané v objektu zaměstnavatele,
- vyšetření ve zdravotnickém zařízení na příkaz zaměstnavatele nebo v souvislosti s noční prací, ošetření při první pomoci a cesta k nim a zpět, v případě, že se uskuteční v objektu zaměstnavatele,
- školení zaměstnanců organizované zaměstnavatelem nebo odborovou organizací za účelem zvyšování odbornosti a kvalifikace.

5.1.4 Cesta do zaměstnání a zpět - ZP § 274

Vzhledem k tomu, že v souvislosti s plněním pracovních úkonů se objevuje pojem „cesta do zaměstnání“, který je velmi důležitý při posuzování, zda je úraz úrazem pracovním, pokusíme se zde shrnout, o co se vlastně jedná:

- cestou do zaměstnání a zpět je cesta **z místa zaměstnancova bydliště (ubytování) do místa vstupu do objektu** zaměstnavatele nebo na jiné místo určené k plnění pracovních úkolů a zpět.

Z hlediska českého práva již tento problém řešil Nejvyšší soud ČR rozsudkem ze dne 5.1.2012 sp. zn.: 21 Cdo 4834/2010, tzv. judikátem, ve kterém se, mimo jiné, uvádí:

Je mimo pochybnost, že předmětem pracovní cesty je výkon práce (za stanovených podmínek) mimo místo výkonu práce sjednaného pracovní smlouvou. Činnost, která je předmětem pracovní cesty, je vždy plněním pracovních úkolů. Z toho je zřejmé, že činnost zaměstnance, která je předmětem pracovní cesty, na vlastním pracovišti v místě, které je cílem pracovní cesty, je třeba považovat za plnění pracovních úkolů, a tedy výkon práce. Vedle této činnosti je třeba do rámce plnění pracovních úkolů na pracovní cestě zahrnout též jakoukoli jinou činnost, kterou zaměstnanec v průběhu pracovní cesty vykoná na příkaz zaměstnavatele, popřípadě i činnost, kterou vykoná pro zaměstnavatele z vlastní iniciativy, pokud k ní nepotřebuje zvláštní oprávnění nebo ji nekoná proti výslovnému zákazu zaměstnavatele.

5.1.5 Co není „v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů“?

Jako každé pravidlo má i své výjimky, musíme při šetření pracovních úrazů pamatovat na to, že i v ZP tyto výjimky jsou uvedeny. Co tedy není v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů a s jakými záludnostmi musíme vždy počítat?

- cesta do zaměstnání a zpět,
- vlastní stravování,
- vyšetření nebo ošetření ve zdravotnickém zařízení a cesta k nim a zpět pokud není konána v objektu zaměstnavatele.

POZOR! V praxi je obvykle zastáván názor, že cesta z bydliště zaměstnance k dopravnímu prostředku, jímž se pracovní cesta koná (automobil, autobus, vlak), je považována za cestu do zaměstnání, která končí nástupem do přikázaného dopravního prostředku, popř. vstupem do nádražní nebo letištní budovy. Samotná cesta určeným dopravním prostředkem z obce bydliště zaměstnance do místa, které je cílem pracovní cesty, a zpět je považována za úkon nutný před počátkem práce nebo po jejím skončení, a tedy úkon v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů. Vzhledem k vývoji legislativy se dá očekávat, že cesta do zdravotnického zařízení, pokud v něm bude vyšetření nařízeno zaměstnavatelem (např. pracovnělékařská prohlídka), nebude dále mezi tyto výjimky patřit.

5.2 Povinnosti zaměstnavatele a zaměstnance při úrazech (pracovních úrazech) všeobecně

Rozhodujícím v mechanizmu šetření úrazu je vždy zkoumání tzv. **úrazového děje** a závěr tohoto šetření, tedy zda k pracovnímu úrazu vůbec došlo (je-li úraz úrazem pracovním), a zda a jak vysoký podíl zavinění je na straně zaměstnavatele nebo zaměstnance. ZP nám jasně definuje zásadní povinnost zaměstnavatele, kterou je, beze sporu, objasnění příčin a okolností úrazu za přítomnosti účastníků úrazového děje (poškozeného, svědků) a dále povinnost zaměstnavatele přizvat k tomuto šetření i zástupce odborové organizace. Z práva dohledu odborových organizací nad oblastí BOZP uvedeného v § 322 ZP vychází tedy nejen právo na informaci, právo na nahlížení do veškeré související dokumentace, případně její vyžádání, ale také jejich určitou povinnost, aby ze své pozice dohlížely na řádné šetření i následné odškodnění (zastupování) poškozeného zaměstnance.

Morální, tedy právně nevymahatelnou povinností zaměstnavatele, by mělo být i bezodkladné ohlášení pracovního úrazu i rodinným příslušníkům (pozůstalým) v případě, že zdravotní stav poškozeného zaměstnance je vážný a informaci o svém stavu nemůže podat sám nebo v případě pracovního úrazu s následkem smrti. V praxi není výjimkou, že nejbližší rodina je o události informována se zpožděním či zaměstnavatel toto zcela opomene. Zde je by mělo být samozřejmostí, že zejména základní odborová organizace poskytne zaměstnavateli pomoc minimálně v podobě informace o rodinné situaci poškozeného, případně ho v nelehkém úkolu informovat rodinu sama podpoří.

Další zásadní pomocí odborové organizace poškozenému je včasné zajištění finanční nebo právní podpory prostřednictvím zaměstnanců odborných oddělení OSŽ-Ú. **Právě pro tyto případy je zajišťován nepřetržitý provoz Krizové linky a nově i Úrazové linky pro členy OSŽ.**

POZOR! Pokud zaměstnavatel po ukončení šetření uzná, že se jedná o pracovní úraz, je poté povinen provést potřebné kroky - pracovní úraz zaměstnance odškodnit dle platných právních předpisů**.**

5.3 Povinnosti zaměstnavatele ve vztahu k legislativě a vedení základní dokumentace

- objasnit příčiny a okolnosti vzniku úrazu za účasti zaměstnance, pokud to zdravotní stav zaměstnance dovoluje, svědků a za účasti odborové organizace a zástupce pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci,
- bez vážných důvodů neměnit stav na místě úrazu do doby objasnění příčina okolností vzniku pracovního úrazu,
- bez zbytečného odkladu uvědomit zaměstnavatele úrazem postiženého zaměstnance (jde-li o zaměstnance CPS), umožnit mu účast na objasnění příčin a okolností vzniku pracovního úrazu a seznámit ho s výsledky tohoto objasnění,
- vést v Knize úrazů evidenci o všech úrazech, i když jimi nebyla způsobena pracovní neschopnost nebo byla způsobena pracovní neschopnost nepřesahující 3 kalendářní dny,
- nahradit škodu nebo nemajetkovou újmu, i když dodržel povinnosti vyplývající z právních a ostatních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, pokud se povinnosti nahradit škodu nebo nemajetkovou újmu zcela nebo zčásti nezprostí (§ 269, odst. 4, ZP).

Zaměstnavatel dále musí:

- vyhotovovat záznamy a vést dokumentaci o všech pracovních úrazech, jejichž následkem došlo ke zranění zaměstnance s pracovní neschopností delší než 3 kalendářní dny, nebo k úmrtí zaměstnance,
- ohlásit pracovní úraz a zaslat záznam o úrazu stanoveným orgánům a institucím, ohlásit smrtelný pracovní úraz příslušným orgánům a institucím, včetně zdravotní pojišťovny, u které byl pojištěn smrtelným pracovním úrazem postižený zaměstnanec,
- ohlásit úraz Policii ČR, nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že v souvislosti s pracovním úrazem byl spáchán trestný čin,
- ohlásit pracovní úraz odborové organizaci (zástupci pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci),
- ohlásit oblastnímu inspektorátu práce, pracovní úraz trvá-li hospitalizace úrazem postiženého zaměstnance více než pět dnů nebo lze-li vzhledem k povaze zranění takovou dobu hospitalizace předpokládat,
- vydat kopie nebo výpisu údajů z knihy úrazů na žádost zaměstnance, popř. pozůstalých (nově musí být kopie či výpis potvrzeny a podepsány zaměstnavatelem),
- přijímat opatření proti opakování pracovních úrazů.

Dále je zaměstnavatel je povinen vést **evidenci zaměstnanců, u nichž byla uznána nemoc z povolání**, která vznikla na jeho pracovištích, a přijmout taková opatření, aby odstranil nebo minimalizoval rizikové faktory, které vyvolávají ohrožení nemocí z povolání nebo nemoc z povolání.

5.4 Vedení základní dokumentace

Ustanovení ZP dále rozšiřuje nařízení vlády č. 201/2010 Sb., o způsobu evidence úrazů, hlášení a zasílání záznamu o úrazu (dále NV). Obecně je podle tohoto nařízení zaměstnavatel povinen vést evidenci o úrazech v Knize úrazů, a to v elektronické nebo listinné podobě.

Novela původního NV s sebou přinesla zpřísnění pravidel pro evidenci pracovních úrazů, která nově musí obsahovat i popis úrazového děje. Úrazy jsou dnes evidovány podle druhu zranění a zraněné části těla a rozdělovány na úrazy **smrtelné**, **s hospitalizací nad 5 dnů** a **ostatní**. Tento požadavek vychází mj. z klasifikace Evropské statistiky pracovních úrazů a úprava metodiky odpovídá požadavku nařízení Evropské unie. Svou podstatou je lepším nástrojem pro sledování statistik pracovních úrazů, které umožňují pružněji přijímat opatření a úpravy legislativy, mající za cíl snížení počtu pracovních úrazů a zároveň zvýšení bezpečnosti a hygieny práce všeobecně. Statistická data např. v rámci ČR pomáhají účinně cílit kontroly Státního úřadu inspekce práce na konkrétní pracovní odvětví i jednotlivé zaměstnavatele.

Toto NV konkretizuje povinnosti zaměstnavatele ve vztahu k vedení dokumentace (způsob vedení, způsob evidence úrazů v Knize úrazů) a ohlašovací povinnost zaměstnavatele (okruh orgánů a institucí, kterým se ohlašuje pracovní úraz, zasílá záznam o úrazu a záznam o úrazu - hlášení změn), udává termíny ohlášení, vzory dokumentace.

Záznam o úraz má zaměstnavatel povinnost zaslat za uplynulý kalendářní měsíc, a to nejpozději do 5. dne následujícího měsíce. V případě, že se zaměstnavatel dozví o nových skutečnostech, které mají vliv na záznam o úrazu, vyhotoví Záznam o úrazu - hlášení změn. Tyto dokumenty se zasílají stanovenému okruhu institucí.

5.5 Rozdělení pracovních úrazů

Pracovní úrazy, z hlediska statistiky, dělíme na:

- **smrtelný** - takové poškození zdraví, na jehož následky úrazem postižený zaměstnanec nejpozději do 1 roku zemřel,
- **s hospitalizací delší než 5 dní** - takové poškození zdraví, jehož ošetřování si vyžádalo pobyt v nemocnici delší než 5 kalendářních dnů,
- **ostatní** - takové poškození zdraví, na jehož následky je postižený v dočasné pracovní neschopnosti.

Tímto způsobem jsou v současné době evidovány pracovní úrazy v základní dokumentaci k pracovním úrazům zaměstnavatele (Kniha úrazů).

5.6 Pracovní úrazy a zákonná odpovědnost zaměstnavatele

Zaměstnavatel je povinen nahradit zaměstnanci škodu nebo nemajetkovou újmu vzniklou pracovním úrazem, jestliže škoda nebo nemajetková újma vznikla při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním.

Zaměstnavatel je povinen nahradit škodu nebo nemajetkovou újmu, i když dodržel povinnosti vyplývající z právních a ostatních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, pokud se povinnosti nahradit škodu nebo nemajetkovou újmu zcela nebo zčásti nezprostí.

V těchto dvou odstavcích ZP § 269 se skrývá **absolutní povinnost zaměstnavatele vůči poškozenému zaměstnanci škodu hradit** - jinými slovy - odškodnit pracovní úraz v plné výši, pokud se zaměstnavatel tzv. nezprostí viny zcela nebo zčásti v přesně zákonem definovaných případech.

POZOR! Při šetření úrazového děje je nutné být na pozoru zejména v případech, kdy závěrem (nebo jedním ze závěrů) šetření je věta o tom, že každý zaměstnanec je povinen dbát podle svých možností o svou vlastní bezpečnost, o své zdraví i o bezpečnost a zdraví fyzických osob, kterých se bezprostředně dotýká jeho jednání, případně opomenutí při práci. Jedná se o citaci ZP, která se v téměř stejné podobě objevuje v i v interních bezpečnostních předpisech drážních zaměstnavatelů. Zaměstnavatel se jí zcela nesprávně, ale mnohdy, bohužel, účinně, pokouší zprostit viny a neodškodňovat úraz v plné výši. V ZP ale existuje zároveň i § 270 odst. 4, ZP, který zní takto:

Při posuzování, zda zaměstnanec porušil právní nebo ostatní předpisy anebo pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, se zaměstnavatel nemůže dovolávat všeobecných ustanovení, podle nichž si má každý počínat tak, aby neohrožoval zdraví své a zdraví jiných.

Přesně v těchto případech je nutná zvýšená pozornost odborové organizace, která svým včasných zásahem může zásadně ovlivnit další směřování života poškozeného zaměstnance a jeho rodiny. Oddělení BOZP OSŽ-Ú má ve vymezených případech automatický přístup k dokumentaci pracovního úrazu (povinnost zaměstnavatele zaslat informaci odd. BOZP OSŽ-Ú je daná na základě interní směrnice), a tedy včas může na nesprávný postup zaměstnavatele poukázat a v mnoha případech kladně ovlivnit výši odškodnění, bohužel ne u všech. Tedy je nutné, aby odborová činnost a znalosti ZO OSŽ byly na takové úrovni, aby nebezpečí včas odhalila a poukázala na ně, případně aby ZO OSŽ oslovila odborná oddělení OSŽ-Ú s žádostí o aktivní pomoc. V těchto případech je vhodným nástrojem výchova tzv. inspektorů BOZP, pro které zajišťuje vzdělání a opakovaná školení právě odd. BOZP OSŽ-Ú, na svých pravidelných kurzech a seminářích.

POZOR! Víme z praxe o případech, kdy jsou poškozeným zaměstnancům protiprávně sníženy náhrady škod nebo jsou zaměstnanci ohroženi výpovědí po ukončení pracovní neschopnosti ze strany zaměstnavatele - na základě ztráty zdravotní způsobilosti, kdy zaměstnavatel může dát zaměstnanci výpověď, mimo jiné, nesmí-li podle lékařského

posudku vydaného poskytovatelem pracovnělékařských služeb nebo rozhodnutí příslušného správního orgánu, který lékařský posudek přezkoumává, dále konat dosavadní práci pro pracovní úraz (ZP § 52).

5.7 „Jiná škoda“

V případě, kdy se nejedná přímo o úraz pracovní, ale o škodu nebo nemajetkovou újmu dle § 269 odst. 1 ZP, kterou může být např. nemoc způsobená přisátím klíštěte, alergická reakce na hmyz nebo podobné případy, které neodpovídají definici pracovního úrazu, je dokazování děje a příčiny události zcela na straně poškozeného zaměstnance. Tehdy je zásadní shromáždit dostatek důkazů, kterými mohou být např. výpověď svědků, fotodokumentace (klidně pořízená mobilem) a související lékařské zprávy.

Poškození zdraví, které je způsobeno incidentem mezi zaměstnanci, který nemá původ v plnění pracovních úkolů (např. napadení z důvodu soukromého sporu), není nikdy úrazem pracovním, tedy zaměstnavatel v těchto případě neodškodňuje. Vzniklou škodu je nutné uplatnit v rámci občanskoprávního sporu.

5.8 Kdy se zaměstnavatel může zprostit viny?

Chceme-li správně pochopit systém odškodňování pracovních úrazů, musíme znát také další krok, který nastane po jeho vzniku a ukončení šetření - tedy způsob stanovení odpovědnosti za škodu, který je dán přímo ZP. V tomto případě, jak jsme si již řekli, platí zde zásada tzv. **objektivní odpovědnosti** za škodu vzniklou pracovním úrazem, která je **vždy na straně zaměstnavatele.** V další části ZP je však vymezeno, kdy a za jakých okolností se **zaměstnavatel může zprostit viny** (povinnosti odškodňovat) **zcela nebo zčásti** (§ 270).

Zaměstnavatel se zprostí povinnosti nahradit škodu nebo nemajetkovou újmu zcela, prokáže-li, že vznikla:

- tím, že postižený **zaměstnanec svým zaviněním porušil právní nebo ostatní předpisy anebo pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ačkoliv s nimi byl řádně seznámen a jejich znalost a dodržování byly soustavně vyžadovány a kontrolovány**,
- **v důsledku opilosti postiženého zaměstnance nebo v důsledku zneužití jiných návykových látek** a zaměstnavatel nemohl škodě nebo nemajetkové újmě zabránit.

… a že tyto skutečnosti byly jedinou příčinou škody nebo nemajetkové újmy.

Zaměstnavatel se zprostí povinnosti nahradit škodu nebo nemajetkovou újmu zčásti, prokáže-li, že vznikla:

- porušení právních nebo ostatních předpisů anebo pokynů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, v důsledku opilosti a zneužití jiných

návykových látek, **a že tyto skutečnosti byly jednou z příčin škody nebo nemajetkové újmy**,

- proto, že si zaměstnanec **počínal v rozporu s obvyklým způsobem chování** tak, že je zřejmé, že ačkoliv neporušil právní nebo ostatní předpisy anebo pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, **jednal lehkomyslně**, přestože si musel vzhledem ke své kvalifikaci a zkušenostem být vědom, že si může způsobit újmu na zdraví; z**a lehkomyslné jednání není možné považovat běžnou neopatrnost a jednání vyplývající z rizika práce.**

Pokud se zaměstnavatel zprostí zčásti povinnosti nahradit škodu poškozenému zaměstnanci, musí vždy, pokud se jedná o lehkomyslnost, uhradit minimálně jednu třetinu škody (§ 270 odst. 3 ZP).

POZOR! Zaměstnavatel se nemůže zprostit povinnosti nahradit škodu nebo nemajetkovou újmu zcela ani zčásti v případě, kdy zaměstnanec utrpěl pracovní úraz při **odvracení škody** hrozící zaměstnavateli nebo **nebezpečí přímo hrozící životu nebo zdraví** (pokud zaměstnanec tento stav úmyslně nevyvolal).

5.9 Co ještě musíte vědět?

Co jsou **právní a ostatní předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví** jste se již v této brožurce dočetli a víte, že jsou to vlastně všechny předpisy, **pokud upravují otázky týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví.**

Další, co potřebujeme k správnému postupu při šetření pracovních úrazů znát, je obsah pojmu **pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví**. Jsou vždy **konkrétní pokyny nadřízených zaměstnanců**. Aby se zaměstnavatel mohl zprostit zcela nebo zčásti odpovědnosti, také nestačí pouze zjištění, že postižený zaměstnanec porušil bezpečnostní nebo interní předpisy a technologické postupy. Musí být prokázáno, který **konkrétní předpis byl porušen, zda byl s tímto předpisem zaměstnanec seznámen a zda jeho dodržování bylo ze strany zaměstnavatele vyžadováno a kontrolováno.**

POZOR! Odškodňují se v zásadě i pracovní úrazy, u kterých nedošlo k pracovní neschopnosti (např. zaměstnanec bude se zlomenou rukou dál docházet do pracovního procesu - tedy se neuplatní nárok na ušlou mzdu, ale na další položky ano.

POZOR! Odškodňuje se v budoucnu každá další pracovní neschopnost a škody související s původním pracovním úrazem (do 65 let věku nebo odchodu do starobního důchodu).

5.10 Druhy náhrad a jak svůj nárok uplatnit - ZP § 271

Pokud se dostaneme přes všechna úskalí hlášení, zápisu, šetření a určení úrazu jako úrazu pracovního a fázi, kdy po ukončení vlastního šetření je určena míra zavinění a odpovědnost za pracovní úraz, nadejde čas jeho odškodnění. Tady je nutné, abychom dokázali správně posoudit, zda zaměstnavatel přistupuje k odškodňování zodpovědně,

poškozenému zaměstnanci vyplácí náhrady, na která má ze zákona nárok (a včas), a aby ZO OSŽ byla i zde schopná vykonávat právo kontroly nad zaměstnavatelem v oblasti BOZP tak, aby dokázala poradit svým členům. **Zásadní je aktivní přístup ze strany poškozeného.**

Zaměstnavateli je nutné **poskytnout a doložit** veškeré podklady, na základě, kterých pojišťovna, u které je ze zákona pojištěn, náhrady proplatí. Zaměstnavatel by měl poškozenému zaměstnanci poskytnout pro tyto účely formuláře, které jsou i jsou volně ke stažení zde: **http://www.koop.cz/**

Vlastní vyplnění formulářů pro odškodnění bolesti a společenského uplatnění si musí **poškozený zajistit sám u ošetřujícího (příp. odborného) lékaře**. Mezi položky, na které se vztahuje odškodnění, patří i soupisné, které si účtuje lékař za vyplnění právě těchto formulářů. Neproplácí se náklady spojené s vlastním úrazovým či životním pojištěním (komerčním) poškozeného.

5.10.1 Náhrady ušlé mzdy

Rozlišujeme dva základní druhy náhrad, které je zaměstnavatel povinen vyplácet:

- **náhrada za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti** (velmi zjednodušeně řečeno - jedná se o doplacení rozdílu mezi průměrným výdělkem před vznikem pracovního úrazu a výší nemocenské dávky, totéž při každé následující pracovní neschopnosti, která s pracovním úrazem souvisí v následujících měsících či rocích),
- **náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti** (tzv. renta - výše rozdílu mezi průměrným výdělkem před vznikem škody a výdělkem dosahovaným po pracovním úrazu.

Tyto druhy náhrad jsou zde uváděny pouze ve velmi zjednodušené verzi, a to z důvodu velkého rozsahu textu ZP a náročnosti jeho dalšího výkladu bez znalosti personálně mzdové agendy nebo legislativy. Vlastní podrobnosti je nutné konzultovat přímo se zaměstnanci, kteří se touto oblastí zabývají u konkrétního zaměstnavatele, případně je konzultovat se zaměstnanci odborných oddělení OSŽ-Ú.

Náhradu za ztrátu na výdělku je zaměstnavatel povinen vyplácet pravidelně jednou měsíčně, pokud nebyl dohodnut jiný způsob výplaty. Zaměstnavatel se tedy buď musí dohodnout s poškozeným zaměstnance, jestli chce náhradu mzdy po dobu pracovní neschopnosti proplácet průběžně nebo až jednorázově, po ukončení pracovní neschopnosti, případně jiným, dohodnutým způsobem (o této skutečnosti by měl být písemný záznam/dohoda) nebo je **povinen vyplácet odškodnění průběžně a pravidelně, dle ZP - 1x měsíčně.** Zde je dobré poznamenat, že k vyplácení náhrad ztráty na výdělku dle ZP dochází až **po skutečném vzniku škody**, kterou je první výplatní termín, kdy se snížení ztráty na výdělku projeví - tedy ve skutečnosti až s cca dvouměsíční prodlevou od data vzniku pracovního úrazu. Ani v případech, kdy zaměstnanec se zaměstnavatelem uzavřel dohodu o způsobu vyplácení náhrad, není nic ztraceno. Může kdykoli požadovat zrušení dohody (např. z důvodu nepříznivé finanční

situace a dlouhodobé pracovní neschopnosti) a nově měsíční výplatu náhrady mzdy. Mzda pak může být vyplácena např. zálohově (při předpokladu budoucího krácení, případný přeplatek musí zaměstnanec zaměstnavateli vrátit.

Náhrada za ztrátu na výdělku po skončení dočasné pracovní neschopnosti přísluší zaměstnanci nejdéle do konce kalendářního měsíce, v němž dovršil věk 65 let nebo do data přiznání starobního důchodu z důchodového pojištění.

Doložené druhy náhrad, které souvisejí s pracovním úrazem, je zaměstnavatel vždy povinen poskytnout. V praxi se stává, že zaměstnavatelé v dohodě s pojišťovnou buď nehradí tyto náhrady vůbec, ale hradí je pojišťovna přímo zaměstnanci, nebo tyto náhrady zaměstnavatel vyplatí až poté, co pojišťovna peníze poukáže na účet zaměstnavatele. Pro poškozeného zaměstnance je vždy zásadní, že mu byla způsobena škoda na zdraví, tedy lze doporučit u zaměstnavatele urgovat splnění jeho zákonných povinností, případně o pomoc požádat ZO OSŽ a následně odborná odd. OSŽ-Ú.

POZOR! Upozorňujeme zde na velký a zásadní prostor pro pomoc ZO OSŽ, která by měla posoudit finanční situaci poškozeného zaměstnance a nenechat ho spadnout do dluhové pasti. I pro tyto případy existuje **Podpůrný fond OSŽ**, ze kterého lze zajistit jednorázovou finanční výpomoc.

5.10.2 Náhrada za bolest a ztížení společenského uplatnění (trvalé následky)

Způsob odškodňování náhrady za bolest a ztráty společenského uplatnění řeší nařízení vlády č. 276/2015 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění způsobené pracovním úrazem nebo nemocí z povolání, konkrétně příloha č. 1 a č. 3, přičemž hodnota jednoho bodu je v současné době stanovena na 250,- Kč.

Tato částka může být z důvodu komplikací nebo náročného způsob u léčení navýšena v případech vyjmenovaných v tomto nařízení nebo soudem. U poškození zdraví pracovním úrazem nebo u bodového ohodnocení ztížení společenského uplatnění, které není uvedeno v přílohách, se bodové ohodnocení určí podle počtu bodů poškození zdraví, které je s ním nejvíce srovnatelné.

- bodové ohodnocení bolesti se provádí v době, kdy je zdravotní stav ustálený,
- bodové ohodnocení ztížení společenského uplatnění se provádí zpravidla až rok poté, kdy došlo k poškození zdraví pracovním úrazem.

Vzhledem k časové prodlevě od samotného pracovního úrazu k možnému uplatnění odškodnění ztížení společenského uplatnění je nutné, aby samotný poškozený zaměstnanec se o tuto položku aktivně přihlásil, aby nedošlo k jejímu tzv. promlčení. Vzhledem k významu tohoto NV uvádíme odkaz na běžně dostupné internetové stránky, kde je možné bodové ohodnocení uvedené ve formuláři vypsaném lékařem alespoň přibližně zkontrolovat a finančně vyčíslit:

https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2015-276

POZOR! Nepromlčují (neztrácí se) se práva zaměstnance na náhradu za ztrátu na výdělku z důvodu pracovního úrazu. Práva na jednotlivá plnění z nich vyplývající se však promlčují - to znamená, že nárok na jejich odškodnění v tříleté promlčecí době podle zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zaniká.

5.10.3 Náklady spojené s léčením

Náhrady, které lze po zaměstnavateli jako další požadovat, a na které má poškozený nárok, jsou **účelně vynaložené náklady spojené s léčením,** přísluší tomu, kdo tyto náklady vynaložil.

Mezi tyto patří zejména náklady na poplatky u lékaře, léky a předepsané rehabilitační pomůcky, rehabilitace, lázně, dále např. v odůvodněných případech cestovné, parkovné, pohonné hmoty, případně nezbytné náklady na doprovod další osoby, pokud je nutný převoz nebo doprovod poškozeného zaměstnance. Tyto nároky je nutné podpořit originály účtenek, jízdenek a dalšími dokumenty, kterými může být kopie technického průkazu použitého automobilu (kvůli určení náhrad pohonných hmot) nebo výpočet ušlé mzdy doprovázející osoby. Ošetřující lékař tyto položky potvrdí zaměstnanci na předloženém formuláři jako účelně vynaložené, zaměstnanec poté předá formulář zaměstnavateli.

5.10.4 Náhrada věcné škody

U náhrady věcné škody se jedná o **náhrady za předměty, které se mohou při úrazovém ději poškodit** - mohou to být např. hodinky, brýle, mobil… zde je však již **dokazování škody zcela na poškozeném zaměstnanci**, např. doložením ceny a stáří předmětu, lze uplatnit formou čestného prohlášení nebo vyjádření znalé osoby (oční optik, hodinář, …), proplácí se však částka odpovídající průměrné pořizovací ceně, ponížená o amortizaci.

5.10.5 Jednorázová náhrada nemajetkové újmy při zvlášť závažném ublížení na zdraví zaměstnance

Zásadní novinkou v ZP je jednorázová náhrada nemajetkové újmy, která se vyplácí při zvlášť závažném ublížení na zdraví zaměstnance a přísluší jeho manželovi, partnerovi, dítěti a rodiči. Jedná se o velmi závažné stavy, které jsou srovnatelné s kómaty, trvalou ztrátou hybnosti či dalšími devastujícími poškozeními zásadně zasahujícími do duševní nebo tělesné integrity. Tato náhrada přísluší i dalším osobám v poměru rodinném nebo obdobném, které újmu zaměstnance pociťují jako vlastní újmu. Výše této náhrady se řeší soudní cestou.

5.10.6 Druhy náhrad při úmrtí zaměstnance

V případě úmrtí zaměstnance následkem pracovního úrazu (**bezprostředně nebo na následky pracovního úrazu do 1 roku od jeho vzniku**), mají pozůstalí od zaměstnavatele, kde zaměstnanec naposled pracoval, dle § 271 ZP, nárok na:

- náhradu účelně vynaložených nákladů spojených s léčením a náhradu přiměřených nákladů spojených s pohřbem,
- náhradu nákladů na výživu pozůstalých,
- jednorázové odškodnění pozůstalých,
- náhradu věcné škody.

Náhrady přísluší tomu, kdo tyto náklady vynaložil. Jedná se např. o pomník, desku, pohřebné, ošacení a hostinu a cestovní výlohy a částky jsou stanoveny ZP § 271 g). Abychom si přiblížili důležitost správného šetření pracovních úrazů, dovolím si zde přímo citovat zákon - tedy znění ZP § 271 h):

(1) **Náhrada nákladů na výživu pozůstalých přísluší pozůstalým, kterým zemřelý zaměstnanec výživu poskytoval nebo byl povinen poskytovat, a to do doby, do které by tuto povinnost měl, nejdéle však do konce kalendářního měsíce, ve kterém by zemřelý zaměstnanec dosáhl 65 let věku.**

(2) **Náhrada nákladů přísluší pozůstalým ve výši 50 % průměrného výdělku zaměstnance, zjištěného před jeho smrtí, pokud výživu poskytoval nebo byl povinen poskytovat jedné osobě, a 80 % tohoto průměrného výdělku, pokud výživu poskytoval nebo byl povinen poskytovat více osobám.** Od částek připadajících na jednotlivé pozůstalé se odečte důchod přiznaný pozůstalým z důvodu smrti zaměstnance. K případnému výdělku pozůstalých se nepřihlíží.

V zásadě lze říci, že v těchto tak závažných případech, kdy pracovní úraz zaměstnance končí smrtí, tedy ztrátou nejen milované osoby v rodině, ale obvykle ztrátou jednoho z živitelů, je nutná spolupráce zaměstnavatele i odborové organizace, aby dopad tragické události byl v důsledku co nejmenší. Tato ztráta může být příčinou, mimo psychických traumat v pozůstalé rodině, také okamžité ztráty životní úrovně těch, co po sobě zanechal.

5.10.7 Pracovní úrazy a práce ZO OSŽ

Je důležitou povinností základních odborových organizací, aby neustále informovali své členy o jejich právech i povinnostech i v oblasti BOZP, která se týká pracovních úrazů a aby svým neustálým dohledem dokázali včas zabránit poškození zejména svých členů. Nyní, když jsme si ve stručnosti shrnuli, co je to pracovní úraz, způsoby jeho šetření a odškodnění, a jeho možného dopadu na životní úroveň, ještě pro shrnutí předchozích částí uvedeme některá fakta.

- každé 3 dny se 1 z nás už nikdy nevrátí z práce,
- ukazatele pracovní úrazovosti se vztahují cca k 4,690 milionů nemocensky pojištěných osob,
- každoročně dochází k vice než 100 smrtelným pracovním úrazům,
- každoročně dochází k více než 40 000 případů pracovní neschopnosti pro pracovní úrazy,
- denně je v práci pro pracovní úraz nepřítomno v průměru 7 064 osob.

Počet pracovních úrazů s následkem smrti, s hospitalizací nad 5 pracovních dnů a pracovních úrazů „ostatních“ je stále vysoký a zaslouží si tedy vaši neustálou pozornost. Vaším přispěním v oblasti bezpečnosti práce, plněním svých povinností a důsledným požadováním plnění povinností ze strany zaměstnavatele, které má stanoveny v zákoníku práce, můžete tyto počty tak neradostné statistiky snížit.

5.10.8 Pochybení na straně zaměstnavatele a ZO OSŽ

- zaměstnavatel nesplnil svoji povinnost oznámení pracovního úrazu odborové organizaci,
- odborová organizace se nezapojila do šetření pracovního úrazu,
- odborová organizace (jako největší odborová organizace u zaměstnavatele) si neuvědomila povinnost zastupování odborově neorganizovaného zaměstnance,
- zaměstnavatel nepostupoval v šetření pracovního úrazu zcela správně a neoprávněně navrhoval úplné nebo částečné zproštění své odpovědnosti za pracovní úraz (nesplnění podmínek pro liberaci),
- zaměstnavatel v některých případech nedodržel stanovený způsob ohlašování pracovních úrazů v souladu se svými vnitřními předpisy,
- byl zjištěn i nesprávný postup zaměstnavatele v oblasti šetření pracovního úrazu (neposkytování kopií dokumentace o šetření odborovým organizacím),
- odborové organizace v některých případech nedostatečným způsobem hájily oprávněné zájmy postižených zaměstnanců (např. bezdůvodně souhlasily s nedostatečnou výší odškodnění pro postiženého zaměstnance, které navrhl zaměstnavatel),
- zaměstnavatel nebo odborová organizace mnohdy nepochopili tzv. objektivní odpovědnost zaměstnavatele za pracovní úraz, příčinnou souvislost mezi porušením právních nebo ostatních předpisů a vznikem škody,
- několikrát bylo zjištěno, že zástupci místně příslušné odborové organizace nedisponují dostatečnými znalostmi o způsobu šetření a odškodňování pracovních úrazů.

6. ZÁKLADY POŽÁRNÍ OCHRANY

Základní podmínky požární bezpečnosti a podmínky pro účinnou ochranu života, zdraví a majetku před požáry určuje zákon č. 133/1985 Sb., který stanovuje podmínky pro účinnou ochranu života a zdraví občanů a majetku před požáry a pro poskytování pomoci při živelních pohromách a jiných mimořádných událostech. Z tohoto zákona plynou povinnosti jak pro fyzické osoby, tak pro právní subjekty, v našem případě zaměstnavatele, zabezpečovat požární ochranu v objektech, kde provozují pracovní činnost.

Každý, bez ohledu na to, zdali je zaměstnancem nebo soukromou osobou, je povinen počínat si tak, aby nezavdal svým chováním příčinu ke vzniku požáru.

Každý je povinen na výzvu velitele zásahu, velitele jednotky požární ochrany nebo obce poskytnout dopravní prostředky, zdroje vody, spojová zařízení a jiné věci potřebné ke zdolání požáru.

V této části brožurky se budeme zabývat především povinnostmi zaměstnavatele ve vztahu k zabezpečení požární ochrany na jeho pracovištích, ve smyslu výše uvedeného zákona.

6.1 Povinnosti zaměstnavatele

Zaměstnavatel je povinen popsat a zařadit své provozované činnosti podle míry požárního nebezpečí do tří kategorií:

- bez zvýšeného požárního nebezpečí,
- se zvýšeným požárním nebezpečím,
- s vysokým požárním nebezpečím (např. velkokapacitní úložiště hořlavých kapalin, plynů apod.).

Vlastní posouzení požárního nebezpečí obsahuje zejména popis a posouzení rizik z hlediska možnosti vzniku a šíření požáru a ohrožení osob, zvířat a majetku, možnosti provedení záchranných prací a likvidace požáru, systém řízení požární ochrany a návrhy na opatření ke snížení rizik a návrhy na provádění záchranných prací.

Postup, který se nazývá začlenění, zajišťuje osoba odborně způsobilá v oblasti požární ochrany, která také v praxi realizuje všechny požadavky legislativy v oblasti požární ochrany pro zaměstnavatele a na pracovištích zaměstnavatele. Právě na pracovištích drážních i nedrážních zaměstnavatelů, kde máme členy našich základních organizací, se velmi často vyskytují právě činnosti se zvýšeným požárním nebezpečím.

V praxi se může jednat např. o:

- prostory nocležen, prostory pro shromažďování většího počtu osob,
- čerpací stanice, transfomátorovny,
- sklady hořlavých plynů a kapalin,
- truhlárny,

- čalounické dílny,
- práce s otevřeným plamenem, svařování, pájení.

V prostorách a při činnostech se zvýšením požárním nebezpečím jsou nutná preventivní opatření, kterými mohou být např.:

- revize a kontroly elektrických rozvodů a spotřebičů,
- revize a kontroly požárně bezpečnostních zařízení (hasicí přístroje, hydranty, suchovody, požární žebříky, elektronické hlásiče požáru apod.),
- revize a kontroly plynových zařízení apod.
- navýšení hasicích přístrojů,
- požárně bezpečnostní opatření trvalého i přechodného rázu.

Zde není od věci připomenout, že zákaz donášení jakýchkoliv technických zařízení na pracoviště zaměstnavatele a jejich provozování bez jeho vědomí, má své zásadní důvody. Jsou jimi odpovědnost zaměstnavatele za technický stav, dokumentaci a způsobené škody a zdraví zaměstnanců v prostorách, kde provozuje své činnosti. Toto pravidlo bývá nejčastěji porušováno zaměstnanci v případě používání přímotopů, vybavení kuchyněk a provozování audiotechniky.

Další položkou při zajištění pracovišť s činností se zvýšeným požárním nebezpečím je vypracování povinné dokumentace požární ochrany:

- dokumentace o **začlenění** do kategorie činností se zvýšeným požárním nebezpečím nebo s vysokým požárním nebezpečím,
- stanovení **organizace zabezpečení požární ochrany** (konkrétní odpovědnosti vedoucích zaměstnanců a zaměstnanců na jednotlivých pracovištích),
- **Požární poplachové směrnice**, které musí být viditelně vyvěšeny (způsob vyhlášení požárního poplachu, např. voláním „Hoří“, a telefonní čísla tísňového volání),
- **Požární řád** (obsahuje popis činnosti, která je v daném prostoru prováděna, pověřený zaměstnanec, množství a druh uskladňovaného materiálu nebo max. počet vyskytujících se osob v prostoru),
- **Požární evakuační plán**, který musí být viditelně vyvěšen (obsahuje textovou a grafickou část, kde je popsána a znázorněna evakuace osob ze zasaženého objektu požárem),
- **Požární kniha**, do které se zaznamenávají všechny skutečnosti o PO (provádění kontrol nebo revizí, případně informace o vzniklém požáru**).**

Součástí prevence požární ochrany je i další dokumentace např. dokumenty související se školeními zaměstnavatele, s kolaudačními rozhodnutími, bezpečnostní listy, návody ke strojům, technologické postupy apod.

V rámci zabezpečení a prevence požární ochrany má zaměstnavatel další související povinnosti. Patří sem např. zajišťování kontrol a revizí elektrických zařízení, hromosvodů, požárních dveří, požárních ucpávek a klapek, nouzových osvětlení, požárních žebříků, elektronické požární signalizace a dalších požárně bezpečnostních zařízení.

POZOR! Požární ochrana je nedílnou součástí bezpečnosti práce - viz ZP § 349 - Právní a ostatní předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci jsou předpisy na ochranu života a zdraví, předpisy hygienické a protiepidemické, technické předpisy, technické dokumenty a technické normy, stavební předpisy, dopravní předpisy, **předpisy o požární ochraně** a předpisy o zacházení s hořlavinami, výbušninami, zbraněmi, radioaktivními látkami, chemickými látkami a chemickými směsmi a jinými látkami škodlivými zdraví, pokud upravují otázky týkající se ochrany života a zdraví.

6.2 Evakuace osob

Dá se konstatovat, že jednou z nejdůležitějších kroků zaměstnavatele při zajišťování požární ochrany je zabezpečení včasné evakuace osob a zajištění únikových cest a východů. Způsob zajištění volnosti únikových východů bývá častým předmětem kontrol správních orgánů. Množství a velikost (šířka) únikových východů se stanoví na základě počtu osob, které mohou být v budově a dalších normami stanovených zásad. Směr evakuace je uveden na bezpečnostních tabulkách osvětlovaných z nouzového zdroje energie nebo ze zdroje nezávislého na elektrické síti, případně na tabulkách opatřených fluorescenční úpravou.

K provedení evakuace osob, zvířat a materiálu a k provedení záchranných prací zajišťují právnické osoby a podnikající fyzické osoby, aby:

- byly označeny nouzové (únikové) východy, evakuační výtahy a směry úniku osob ve všech objektech, kde se při provozovaných činnostech může vyskytovat veřejnost nebo osoby v pracovním poměru nebo obdobném pracovním vztahu,
- toto označení nemusí být provedeno v objektech s východy do volného prostoru, které jsou zřetelně viditelné a dostupné z každého místa,
- byly trvale volně průchodné komunikační prostory (chodby, schodiště apod.), které jsou součástí únikových cest, tak, aby nebyla omezena nebo ohrožena evakuace nebo záchranné práce,
- chráněné únikové cesty a všechny jejich součásti nebyly využívány způsobem zvyšujícím požární riziko.

To znamená, že i ZO OSŽ by měly v rámci zvyšování bezpečnosti na pracovištích a spolupráce se zaměstnavatelem průběžně poukazovat na nedostatky - např. zastavěné únikové východy, požárně bezpečnostní zařízení, shromažďování odpadu a práce zvyšující požární nebezpečí - **požární ochranu neopomíjet ani v rámci prověrek BOZP,** i když se na pracovištích provádějí samostatně i požárně bezpečnostní prohlídky.

6.3 Školení a odborná příprava zaměstnanců

Zaměstnavatel je povinen zabezpečit pravidelné školení zaměstnanců **o požární ochraně,** a dále odbornou přípravu zaměstnanců zařazených do preventivních požárních hlídek a odbornou přípravu preventistů požární ochrany, pokud to legislativa požaduje.

Pro fyzické osoby, které se příležitostně zdržují na pracovištích právnických osob nebo podnikajících fyzických osob, se školení o požární ochraně zabezpečuje, jestliže tyto osoby vykonávají **činnosti se zvýšeným nebo vysokým požárním nebezpečím** anebo přicházejí do styku s těmito činnostmi. **V těchto případech se i školení pro zaměstnance provádí a odvíjí od požadavků legislativy** (zvlášť pro zaměstnance a vedoucí zaměstnance, stanovená četnost, osnova a náplň školení, včetně toho, kdo může školení provádět). Povinnost školení zaměstnanců **o požární ochraně** se vztahuje na všechny fyzické osoby, které jsou v pracovním nebo jiném obdobném poměru.

6.4 Proces hoření

Oheň je proces hoření, které ke svému vzniku a průběhu potřebuje tzv. **iniciační zdroje**, kterými jsou:

- hořlavá látka (papír, dřevo, hořlavé kapaliny, plyny, kovy apod.),
- oxidační prostředek (vzduch, kyslík),
- zdroj iniciace (jiskra, plamen, horký povrch).

Princip hašení požáru je založen právě na tom, že se odstraní jeden (či více) z iniciačních zdrojů.

Iniciačním zdrojem pro vznik plamene nemusí být vždy přímý, otevřený oheň, ale i horký povrch, který může být příčinou požáru ještě po dlouhé době. V rámci zajištění prevence PO toto vnímáme především při činnostech u svařovacích pracích, kdy dohled po ukončení prací na pracovištěm dosahuje až 8 hod. Podmínky pro svařování jsou poměrně přísné a tomuto tématu se samostatně věnuje vyhláška č. 87/2000 Sb., kterou se stanoví podmínky požární bezpečnosti při svařování a nahřívání živic v tavných nádobách. Podrobnosti k tomuto tématu jsou uvedeny v kapitole 3., části 3.6.

POZOR! Při hoření vznikají mj. životu nebezpečné chemické látky.

6.4.1 Třídy požáru

Pro účely požární ochrany se zavádí tzv. třídy požárů. Do tříd se požáry dělí především s ohledem na skupenství hořících látek:

- **Třída A** - hoření pevných látek hořících plamenem nebo žhnutím (např. dřevo, uhlí, textil, papír, sláma, seno, plasty),
- **Třída B** - hoření kapalných látek a látek, které do kapalného skupenství přecházejí (např. benzín, nafta, oleje, barvy a laky, ředidla, éter, aceton, vosky, tuky, asfalt, pryskyřice, mazadla),

- **Třída C** - hoření plynných látek hořících plamenem (např. propan - butan, zemní plyn, svítiplyn, acetylen, metan, vodík),
- **Třída D** - hoření lehkých alkalických kovů (např. hořčík a jeho slitiny s hliníkem),
- **Třída E** - oleje.

Ke každé třídě požárů je přiřazen vhodný způsob hašení, zakázané způsoby hašení a hasicí přístroj s odpovídajícím označením, který je vhodný a do konkrétních prostor zaměstnavatele se umisťuje s ohledem na vykonávané práce, vybavení pracoviště, technická zařízení, pravděpodobnou třídu požáru apod.

6.4.2 Věcné prostředky požární ochrany

Zaměstnavatel zabezpečuje a vybavuje pracoviště různými věcnými prostředky požární ochrany. Mezi takové prostředky patří:

- hasicí přístroje (přenosné, přívěsné a pojízdné),
- osobní ochranné prostředky,
- prostředky pro záchranu a evakuaci osob (např. seskokové matrace, plachty a záchranné tunely, žebříky, hydraulické vyprošťovací zařízení, pneumatické vaky - na železnici se vyskytují nejčastěji požární žebříky, popř. vedlejší evakuační schodiště),
- prostředky pro práci s nebezpečnými látkami a pro dekontaminaci, analyzátory plynů, kapalin a nebezpečných látek,
- požární výzbroj, stejnokrojové a výstrojní součástky a doplňky,
- spojovací a komunikační prostředky a technologie operačních středisek
- hasiva a příměsi do hasiv,
- požární příslušenství,
- přenosné zásahové prostředky (např. požární stříkačky, generátory, ventilátory).

V naší metodické příručce se nebudeme podrobněji zabývat jednotlivými výše uvedenými body, pouze pro nás tím nejdůležitějším - hasicími přístroji. Jedná se o nejčastěji se vyskytující a nejpoužívanější věcný prostředek požární ochrany.

6.4.3 Rozdělení a použití přenosných hasicích přístrojů

Nejprve si připomeňme, že rozmístění hasicích přístrojů určuje osoba odborně způsobilá v oblasti požární ochrany na základě projektů, kolaudačních dokumentů nebo legislativních požadavků, případně na základě legislativy.

Umístění hasicích přístrojů musí umožňovat jejich snadné a rychlé použití. Proto se umísťují tak, aby byly **snadno viditelné a volně přístupné**. Je-li to nutné (např. z provozních důvodů), může se hasicí přístroje umístit i do skrytých prostor. V případech, kdy je omezena nebo ztížena orientace osob z hlediska rozmístění hasicích

přístrojů (např. v nepřehledných, rozlehlých nebo skrytých prostorách) se k označení umístění hasicích přístrojů použije příslušná **požární značka umístěná na viditelném místě.**

Hasicí přístroje se umísťují v místech, kde je nejvyšší pravděpodobnost vzniku požáru nebo v jejich dosahu (např. u skladů hořlavých kapalin nebo na hnacích vozidlech). Volba druhů a typů přenosných hasicích přístrojů se provede v závislosti na charakteru předpokládaného požáru, vyskytujících se hořlavých látkách nebo provozované činnosti; přitom **musí být vyloučeno, že bude v případě potřeby použit hasicí přístroj s nevhodnou hasební látkou.**

Přenosné hasicí přístroje se umísťují na svislé stavební konstrukci a v případě, že jsou k tomu konstrukčně přizpůsobeny, na vodorovné stavební konstrukci. Rukojeť hasicího přístroje umístěného na svislé stavební konstrukci musí být nejvýše 1,5 m nad podlahou.

Hasicí přístroje umístěné na podlaze nebo na jiné vodorovné stavební konstrukci musí být vhodným způsobem zajištěny proti pádu.

V dopravních prostředcích a na strojích se přenosné hasicí přístroje umísťují tak, aby nemohly ohrozit bezpečnost osob.

6.4.4 Druhy nejpoužívanějších hasicích přístrojů:

- **vodní** - hasicí látkou je voda**,** která obsahuje uhličitan draselný**,** chránící proti zamrznutí; nelze s ním hasit elektrická zařízení pod napětím; má nejnižší účinnost, hasebním účinkem vody je především ochlazování (chladicí efekt); tyto hasicí přístroje jsou vhodné pro hašení požárů pevných látek,
- **pěnový** - kromě vody obsahuje i pěnidlo, které při provzdušnění vytváří pěnu; díky pěnidlu dochází k snazšímu smáčení, ale především vytvořená pěna izoluje hořící látky od vzdušného kyslíku - pracuje na principu dusivého efektu; proto lépe než samotná voda, hasí pevné látky, ale především se používá k hašení hořlavých kapalin; přístrojem nelze hasit elektrická zařízení pod napětím, protože pěna je vodivá,
- **práškový** - hasivem je speciální nebo univerzální jemný prášek, hnaný plynem; jedná se o poměrně velmi účinné hasivo, jehož velkou výhodou je nevodivost; proto je možné s ním hasit i elektrická zařízení pod napětím. Hasebním efektem je stěnový efekt; je nevhodný do prostoru, kde jsou přístroje citlivé na prach (elektronická zařízení atd.),
- **sněhový** - hasivem je oxid uhličitý; hasivo má po opuštění tlakové nádoby velmi nízkou teplotu - při ústí hubice asi −78 °C, proto je nutné hubici držet jen za držadlo, nelze jím hasit sypké materiály, neboť proud plynu je velmi prudký; není vhodný pro hašení pevných látek (dřeva apod.) a jeho použití v uzavřeném prostoru je nebezpečné; k hašení lze využít nejen sníh, ale i plyn, který z hubice uniká po vyčerpání sněhu; přístrojem lze hasit elektronická zařízení.

6.5 Jednotky požární ochrany

Zákon o požární ochraně určuje za určitých okolností zřizování jednotek požární ochrany zaměstnavatele. Tyto jednotky jsou zřízeny v rámci SŽ jako provozovatele především z důvodu husté železniční sítě, rozmanitosti přepravovaného materiálu a těžké terénní dostupnosti, a jsou tak posíleny jednotky hasičské záchranné služby ČR pro efektivnější zásah při mimořádných událostech.

Základním posláním HZS (SŽ) je zajišťovat záchranné služby, přispívat k udržení provozuschopnosti železniční dopravní cesty, zajišťovat požární bezpečnost budov, obslužných zařízení železnice a zásilek k přepravě, požární zásahy, zásahy při havarijních únicích ekologicky závadných a nebezpečných látek a jiných mimořádných událostech v železničním provozu, včetně stanovení příslušných opatření a činnosti související s provozováním železniční dopravy (zdroj internet).

Jednotka hasičského záchranného sboru provozovatele dráhy Správy železnic, státní organizace, je složena ze zaměstnanců, kteří vykonávají činnost v této jednotce jako své zaměstnání. HZS se v současné době dělí na aparát HZS a 14 jednotek PO v rámci celé České republiky.

6.5.1 HZS (SŽ) a pracovní úrazy

Práce většiny těchto zaměstnanců je nejen zásadní pro zajištění požární ochrany a souvisejících činností na železnici, ale je prací s vysokým rizikem poškození zdraví. V rámci této činnosti, zejména při tzv. zásahu, se objevuje velké množství pracovních úrazů souvisejících s mimořádnými situacemi, které musí operativně vyhodnocovat a bezodkladně řešit a činnostmi, které zajišťují, a to mnohdy v terénu a za podmínek, které jsou samy o sobě zdrojem rizika. Další poškození zdraví pak vznikají v rámci udržováním fyzické způsobilosti, které mají tito zaměstnanci za povinnost ze zákona, za pevně stanovených limitů.

Jak jsme si již v kapitole věnované pracovním úrazům řekli, že **zaměstnavatel může dát zaměstnanci výpověď, mimo jiné, nesmí-li podle lékařského posudku vydaného poskytovatelem pracovnělékařských služeb nebo rozhodnutí příslušného správního orgánu, který lékařský posudek přezkoumává, dále konat dosavadní práci pro pracovní úraz** (ZP § 52), tak u zaměstnanců HZS SŽ to platí dvojnásob. V mnoha případech z důvodu poškození zdraví (dlouhodobého nebo trvalého) přicházejí zaměstnanci HZS (SŽ) následně o původní pracovní zařazení nebo zcela o práci na železnici.

Proto je velmi důležité, aby základní organizace, které mají hasiče za své členy, nepodcenily ani toto riziko a ve sporných případech ihned vyhledali pomoc v podobě kontaktování Linky pracovních úrazů nebo přímo oddělení BOZP OSŽ-Ú a jeho svazových inspektorů BOZP.

7. ZÁKLADY POSKYTOVÁNÍ PRVNÍ POMOCI

První pomoc je okamžitá pomoc poskytnutá zraněnému nebo nemocnému člověku před příjezdem profesionální zdravotní péče. Je to soubor úkonů, které slouží k zachování základních životních funkcí, předejití zhoršení zdravotního stavu a vzniku komplikací u postiženého, včetně zajištění jeho bezpečí a psychické podpory. Do první pomoci spadá zavolání zdravotnické záchranné služby, péče o postiženého do příjezdu zdravotnického záchranného systému (dále v textu ZZS), případně (v nutných případech) improvizovaný transport nebo přerušení působení sil bezprostředně ohrožujících zdraví nebo život postiženého.

Poskytnutí pomoci druhému člověku je povinnost nás všech nejen morální ale taky zákonná. Její **neposkytnutí se dle zákona 40/2009 Sb., trestní zákoník, trestá:**

§150

Neposkytnutí pomoci

(1) Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví nebo jiného vážného onemocnění, neposkytne potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví nebo vážného onemocnění, neposkytne potřebnou pomoc, ač je podle povahy svého zaměstnání povinen takovou pomoc poskytnout, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

§ 151

Neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku

Řidič dopravního prostředku, který po dopravní nehodě, na níž měl účast, neposkytne osobě, která při nehodě utrpěla újmu na zdraví, potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného, bude potrestán odnětím svobody až na pět let nebo zákazem činnosti.

U laiků se za dostatečné splnění povinnosti poskytnutí první pomoci považuje i jen přivolání odborné pomoci (např. ZZS, Hasiči, Horská služba, osobně přítomný lékař apod.).

Při poskytování první pomoci je v České republice možné využít tzv. „institutu krajní nouze“, který ruší trestnost činů jinak trestných při odvracení nebezpečí, které by přitom způsobilo škodu stejnou nebo ještě větší a pokud nebylo možné se této škodě vyhnout jiným způsobem.

Nikdo nemůže vědět, kdy bude první pomoc sám potřebovat, nečekaná zdravotní komplikace nebo úraz, může potkat každého z nás, kdykoliv a kdekoliv. Důležité je znát i správná telefonní čísla (záchranná služba linka 155 nebo linka 112). Doporučujeme

mít v mobilním telefonu předinstalovanou aplikaci Záchranka, kde vám v případě potřeby operátoři poradí, jak první pomoc poskytnout a navedou vás, jak správně a účelně postupovat.

Rozmístění prostředků první pomoci (lékárniček) určuje zaměstnavatel ve spolupráci s poskytovatelem pracovně lékařských služeb a s rozmístěním těchto prostředků mají být zaměstnanci seznámeni v rámci školení BOZP. Lékárnička navíc musí být dostupná všem, a to po celou pracovní dobu, její obsah je nutné pravidelně kontrolovat a doplňovat.

7.1 První pomoc v praxi

- Zastav se a zhodnoť situaci!
- Zachovej vlastní bezpečnost!
- Přivolej pomoc!
- Poskytni první pomoc!

Zachování vlastní bezpečnosti je velmi důležité, aby se poskytovatel první pomoci sám nevystavil nebezpečí. Proto je velmi důležité zhodnotit, zda postižený není např. zasažen el. proudem (nehrozí nebezpečí, že zařízení je pod napětím), zda vás nebo poškozeného neohrožuje dopravní provoz, okolní narušené konstrukce či výpary z nebezpečných látek. Mrtvý nebo zraněný zachránce nikomu nepomůže!

Při poskytování první pomoci je důležité, aby se zachránce ujistil, o jaké postižení se jedná:

- porucha vědomí (zachránce osloví postiženého, mírně zatřese jeho ramenem),
- zachránce zhodnotí, zda postižený normálně dýchá,
- masivní zevní krvácení.

Představme si modelovou situaci, kdy zachránce nalezne v kolejišti osobu, která nejeví známky života. **Zachránce nemá téměř žádné vybavení, jak nejlépe postupovat**?

- rozhlédněte se, zda vám nehrozí nějaké nebezpečí (spadlé trolejové vedení, unikající kapaliny z blízké cisterny, pohybující se soupravy vozů),
- oslovte osobu (pokud komunikuje), zjistěte, co se stalo,
- zkontrolujte, zda osoba dýchá (sleduje se pohyb hrudníku, poslech dechu; s osobou se, pokud to není účelné či nutné, nemanipuluje, aby nedošlo k dalšímu poranění),
- pokud osoba dýchá, dál sledujeme její stav, opatrně pohmatem zjišťujeme, co se osobě stalo a zda nedochází k masivnímu krvácení, a to i na straně na které osoba leží, osobu nepřetáčíme,
- pokud zjistíte život ohrožující stav, volejte linku 155 (112).

Pokud postižený nedýchá:

Zprůchodnění dýchacích cest se dělá pouze zakloněním hlavy, tím se uvolní ústní dutina i jazyk. Pokud postižený stále nedýchá (pozor občasné lapavé dechy nejsou normální dýchání ale známka zástavy krevního oběhu) následuje masáž srdce.

Dýchání z úst do úst se již neprovádí (z důvodů nákazy) pouze výjimečně u případu osob, které dobře znáte nebo u dítěte (2 vdechy na 30 stlačení hrudníku). U kojenců pouze vdechnutí množství vzduchu o obsahu vaší dutiny ústní. Vdech se provádí obemknutím vašich rtů okolo úst a nosu kojence.

Masáž srdce:

- klekněte vedle hrudníku postiženého,
- položte jednu dlaň na střed hrudníku postiženého, dlaň druhé ruky na první ruku, tlak vyvíjí pouze hrana dlaně,
- stlačujte hrudník **5-6 cm**, ruce napjaté v loktech, tlak kolmo dolů, frekvence **100 x** stlačení za minutu (může dojít i k prasknutí žebra ale důležitější je život postiženého),
- u dětí (do puberty) stlačovat přibližně 1/3 síly hrudníku, a to jen jednou rukou, **100-120** stlačení za minutu, u kojenců provádějte masáž srdce **dvěma prsty**,
- pokud zraněný dýchá, přesuneme jej poté do stabilizované / zotavovací polohy.

V případě poskytování první pomoci při zástavě srdce ve městě, v dopravních prostředcích nebo v budovách určených pro shromažďování většího počtu osob apod., je důležité zjistit, zda není k dispozici **externí defibrilátor**. Pokud ano, zajistěte jeho rychlé donesení a postupujte dle přiloženého návodu (obvykle toto elektronické zařízení navádí i hlasem při svém spuštění). Polohu defibrilátoru vám zobrazí i aplikace Záchranka – v sekci lokátor.

POZOR! Resuscitaci provádějte do příjezdu záchranné služby nebo do vašeho úplného vyčerpání. Pokud jste laik, vždy využijte podpory operátora záchranné služby!

7.2 Krvácení

7.2.1 Druhy krvácení

Zatím co **kapilární (vlásečnicové) krvácení** je ve většině případů nezávažné krvácení, vznikající poraněním vlásečnic, které jsou ve všech orgánech a propojují tepny a žíly (typickým poraněním jsou drobné řezné rány kuchyňský nožem v domácnosti), **žilní krvácení** vzniká poraněním stěny nějaké žíly a je většinou spojeno s většími úrazy (žíly vedou hlouběji pod kožním krytem). Žilní krvácení může být drobné (poranění malé žíly) i masivní (např. při amputaci), které hrozí významnou ztrátou krve až vykrvácením (ztráta celého objemu krve z organismu). Krev v žílách je pod menším tlakem než v tepnách, proto při žilním krvácení krev z rány volně vytéká. Je tmavě červené barvy.

Tepenné krvácení vzniká poraněním stěny tepny. Vždy se jedná o větší poranění (tepny vedou hluboko pod kožním krytem. V tepnách je krev vedena pod vyšším tlakem, proto krev z rány rytmicky vystřikuje při každém stažení srdeční svaloviny. Krev má jasně červenou barvu. Tepenné krvácení může velice rychle vést až k vykrvácení, je proto třeba ho urychleně zastavit.
Při zástavě krvácení je nutno postupovat v těchto krocích:

Čím je postižený ohrožen?

- velkou krevní ztrátou s rozvojem šoku,
- zástavou oběhu v důsledku vykrvácení.

Čeho potřebujeme dosáhnout?

- zastavení nebo alespoň výrazného omezení krvácení.

7.2.2 První pomoc:

- ujistíme se, že nám ani postiženému na místě nehrozí nebezpečí,
- postiženého posadíme nebo položíme,
- pevně stlačíme krvácející žílu přímo v ráně (máme-li možnost, použijme jednorázovou nebo čistou rukavici),
- pokud to situace vyžaduje, přiloží se tlakový obvaz,
- přiložení zaškrcovala následuje, pokud tlakový obvaz nestačí (obvykle při masivním krvácení, amputacích apod.),
- poté pacienta položíme tak aby bylo tělo níže než nohy,
- zajistíme potřebná protišoková opatření (bezpečí, klid, teplo, vlhčete rty postiženého).

Na tlakový obvaz lze použít jakýkoliv materiál, co máte u sebe, nemusí být sterilní (jde o záchranu před vykrvácením).

Zaškrcovadlo musí být řádně utaženo - nedostatečně přiložené zaškrcovadlo může krvácení naopak zhoršit. Na zaškrcenou končetinu je nutné napsat čas přiložení, zaškrcenou končetinu je při déletrvajícím zaškrcení vhodné chladit, postižený se zaškrcenou končetinou musí být v co nejkratším čase dopraven ke konečnému ošetření.

POZOR! Jednou přiložené zaškrcovadlo se zásadně nepovoluje.

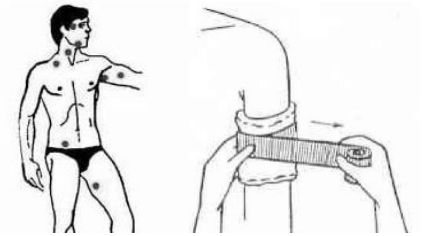

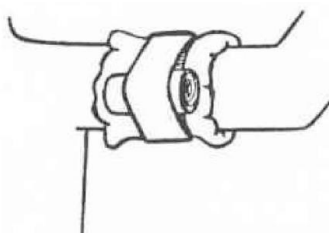

7.3 Popáleniny

Popáleniny patří mezi závažná poškození kůže někdy zasahující i do hlouběji uložených tkání. Vznikají po působení vysokých teplot na povrch lidského těla. Mohou být způsobeny například ohněm, horkými tekutinami, sluncem. Vznikají ale i po přímém či nepřímém zásahu elektrickým proudem nebo po kontaktu s některými druhy nebezpečných látek. Tyto případy jsou nám velice dobře známé i ze železničního prostředí, kde dochází bohužel k mnoha závažným úrazům s trvalými následky a v těch nejhorších případech i k pracovním úrazům s následkem smrti.

POZOR! V případě úrazu po kontaktu s trolejovým vedením (nebo při práci v jeho blízkosti) nebo jiným zdrojem elektrického proudu je nutné nejprve zajistit bezpečný - beznapěťový stav (dostatečně se ujistit, zda je zásah bezpečný), teprve poté můžeme odstranit poraněného z dosahu nebezpečí.

7.3.1 Rozdělení popálenin a způsob jejich ošetření

Popáleniny 1. stupně, které jsou nejméně závažné, je potřeba chladit proudem studené vody, případně je můžeme překrýt vhodným studeným a čistým předmětem. Tyto typy popálenin většinou nevyžadují ani odbornou lékařskou pomoc.

Pro **popáleniny 2. stupně**, kdy se objevují typické puchýře na kůži, platí, že bychom je v žádném případě neměli propichovat ani strhávat, protože by mohlo dojít k jejich infekci bakteriemi nebo jinými organismy, které by přes porušenou kožní bariéru pronikly do těla. První pomocí popálenin v tomto případě je překrytí obvazy, nejlépe sterilními. Pokud není možné použít sterilní obvazy, snažíme o překrytí co nejčistším materiálem, který máme po ruce.

U **popálenin 3. a 4. stupně** (závažných popálenin) je vždy nezbytné zavolat lékařskou pomoc a převézt pacienta na specializované pracoviště. Je nutné také sledovat základní životní funkce postiženého, těmi je stav jeho vědomí, dýchání a krevního oběhu. Pokud by některá z nich selhávala, je potřeba zahájit jeho resuscitaci.

7.4 Zlomeniny

První pomoc u zlomenin se omezuje na šetrné znehybnění zlomené končetiny, přivolání lékařské pomoci a odvoz k lékařskému ošetření. Rozdíl mezi otevřenou a zavřenou zlomeninou:

- **zavřená zlomenina** - typickými příznaky zlomeniny jsou porucha funkce a bolest, která se zhoršuje při pohybu poraněnou končetinou, otok a modřina; v případě, kdy došlo k posunu kostí i změna tvaru končetiny nebo její nepřirozená poloha,
- **otevřená zlomenina** - při poranění došlo k porušení kůže a tkání, rána krvácí a mohou z ní trčet části kosti nebo úlomky.

7.4.1 První pomoc u zlomenin

Pokud se jedná o otevřenou zlomeninu, nejprve zastavíme krvácení. Když z rány trčí kost, nesnažíme se jí zastrčit zpátky dovnitř. Vhodné je použít celý obvaz nebo jiný obvazový materiál, pomocí kterého vyskládáme okolo trčící kosti ochrannou vrstvu (nejlépe do její výšky), a až pak začneme obvazovat.

V případě, že pacienta musíme přenášet, vyrobíme improvizovanou dlahu po obou stranách obvodu končetiny, v případě zlomené dolní končetiny lze tuto končetinu zafixovat k druhé nezraněné končetině (svázat nohy k sobě).

V případě komplikované zlomeniny vždy voláme záchrannou službu. Do příjezdu záchranné služby kontrolujeme stav a vědomí pacienta.

7.5 Alergická reakce

V případě alergické reakce zjistěte, zda je postižený na něco alergický, zda má u sebe nějaké léky, kontrolujte vědomí postiženého, pacienta posaďte nebo položte na pevnou podložku tak, aby mohl volně dýchat. V případě bodnutí hmyzem postižené místo chladíme a držíme místo v poloze níže, než je srdce pacienta. Volejte linku 155.

7.6 Uštknutí hadem

Zachovejte klid, postiženého posaďte, volejte linku 155. Místo uštknutí udržujte v nehybné poloze, níže, než je srdce postiženého, ránu lze lehce stáhnout obinadlem. Kontrolujte stav pacienta do příjezdu záchranné služby.

U akutních otrav (jedy, rostliny, živočichové, nebezpečné látky) je poměrně neznámou možností využití nepřetržité služby **toxikologického informačního střediska (TIS)** a jeho bezplatné **telefonní linky (mobil 224 91 93 93, 224 91 54 02).** Získáte zde okamžitou informaci, jak poskytnout **první pomoc nejen lidem, ale i zvířecím mazlíčkům.** Linka funguje při Všeobecné fakultní nemocnici v Praze a její provoz zajišťují přední odborníci v oboru toxikologie.

8. ÚLOHA ODBOROVÉ ORGANIZACE A INSPEKTORA ZO OSŽ NA ÚSEKU BOZP

8.1 Trocha historie nikoho…

Když půjdeme hlouběji do historie, právo kontroly nad bezpečností a ochranou zdraví při práci je bezesporu historickým právem odborů, neboť bylo před vydáním zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce (tzv. starý zákoník, obsaženo již v zákoně č. 67/1951 Sb., o bezpečnosti práce, (dozor nad bezpečností při práci tehdy vykonávala odborová organizace svými orgány inspekce práce) a v zákoně č. 65/1961 Sb., o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci. V právních předpisech První republiky (označení Československa v letech 1918-1938) bylo obsaženo obdobné právo v § 2 odst. 1 zákona č. 144/1920 Sb., o závodních a revírních radách při hornictví a v § 3 odst. 1 písm. e) zákona č. 330/1921 Sb., o závodních výborech.

Podle posledně zmíněného ustanovení *„závodní výbory jsou povolány, aby hájily a povzbuzovaly hospodářské, sociální a kulturní zájmy zaměstnanců v závodě, zejména mají: … e) dozírati, aby zachovávána byla zákonná ustanovení o ochraně zaměstnanců, zejména pokud se týče ochrany proti úrazům, zdravotních opatření v závodě, pojištění zaměstnanců, upozorňovali správu závodu na shledané nedostatky a dovolávati se příslušných státních úřadů dozorčích, zúčastniti se také jedním členem závodního výboru k tomu určeným všech s tím souvisejících šetření a komisionálních řízení, konaných úředními dohlédacími orgány v závodě“.*

8.2 ZO OSŽ dnes - činnost ZO OSŽ na úseku BOZP

Odborové organizace jsou **představitelé zaměstnanců** a hrají klíčovou roli při řešení zaměstnaneckých otázek, otázek souvisejících s uzavíráním kolektivní smlouvy a při výkonu kontroly nad dodržováním předpisů BOZP.

Hlavním úkolem odborů je prosazovat zájmy svých členů - zaměstnanců v oblasti pracovněprávních vztahů. K prioritám patří mzdy, zdravotně nezávadné pracovní prostředí a minimalizace rizik (BOZP). Odborové organizace dbají na dodržování zákoníku práce, zákona o zaměstnanosti, právních předpisů o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a ostatních pracovněprávních předpisů.

Největší význam mají v praxi výbory základních odborových organizací (ZO). Jsou to výkonné orgány odborových organizací působících u zaměstnavatele. Oblast BOZP mají zpravidla na starosti **inspektoři BOZP ZO OSŽ.**

Pro základní organizace a dobrovolného inspektora BOZP ze ZO OSŽ (dále v textu inspektor BOZP) mají v oblasti kontroly BOZP **zásadní význam** ustanovení zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce. Jeho jednotlivá ustanovení, týkající se BOZP, si v další kapitole podrobněji rozebereme.

8.2.1 ZP § 101 - § 108

V těchto paragrafech je stanovena řada práv odborové organizace na úseku BOZP. Předně se zde stanoví povinnost zaměstnavatele projednat s odbory v zájmu ochrany života a zdraví zaměstnanců všechna opatření týkající se BOZP, vyhodnocení rizik v souladu s § 102 ZP, organizaci školení BOZP i určení odborně způsobilé osoby na základě zákona č. 309/2006 Sb., zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Dále je zde uložena odborům významná povinnost spolupracovat se zaměstnavatelem a odborně způsobilými osobami v prevenci rizik, to znamená vzájemnou výměnu informací mezi zaměstnavatelem a odborovou organizací.

Na základě Úmluvy **Mezinárodní organizace práce č. 155**, kterou Česká republika ratifikovala, ukládá ZP zaměstnavateli povinnost organizovat alespoň **jednou ročně prověrky BOZP** na všech pracovištích zaměstnavatele v dohodě s odborovou organizací. Mezi další povinnosti zaměstnavatele vůči odborové organizaci patří povinnost zajištění školení jejích členů v oblasti BOZP, zpřístupnění veškerých dokladů o vyhledávání a hodnocení rizik, evidenci a hlášení pracovních úrazů a výkonu kontroly ze strany kontrolních orgánů a umožnit, aby odborové orgány mohly při kontrolách státních kontrolních orgánů přednést své připomínky.

8.2.2 ZP § 322

Pro provádění kontroly stavu BOZP u zaměstnavatele základní organizací a inspektorem BOZP má zásadní význam ustanovení **§ 322 ZP**, který stanoví **právo odborové organizace na kontrolu bezpečnosti a ochrany zdraví při práci** a určuje rozsah jejích oprávnění. Odborové organizace tedy mají právo vykonávat kontrolu nad stavem bezpečnosti a ochrany zdraví při práci u jednotlivých zaměstnavatelů.

Zaměstnavatel je povinen odborové organizaci umožnit výkon kontroly a za tím účelem zajistit:

- možnost prověření toho, jak zaměstnavatel plní své povinnosti v péči o bezpečnost a ochranu zdraví při práci a zda soustavně vytváří podmínky pro bezpečnou a zdraví neohrožující práci,
- možnost pravidelně prověřovat pracoviště a zařízení zaměstnavatelů a kontrolovat hospodaření zaměstnavatelů s osobními ochrannými pracovními prostředky,
- možnost prověření toho, zda zaměstnavatel řádně vyšetřuje pracovní úrazy,
- možnost účastnit se zjišťování příčin pracovních úrazů a nemocí z povolání, popřípadě je objasňovat,
- možnost zúčastňovat se jednání o otázkách bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

Při nedodržení stanovených povinností hrozí zaměstnavateli pokuta udělená oblastním inspektorátem práce až do výše 2 000 000 Kč (zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce, ve znění pozdějších předpisů).

Při **nepřiznáním** odborovým orgánům právo vykonávat kontrolu nad stavem bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v rozsahu stanoveném v § 322 ZP, lze uložit zaměstnavateli pokutu prostřednictvím Oblastního inspektorátu práce až do výše **300 000 Kč.**

8.3 Činnost inspektora BOZP ZO

Každá základní organizace by měla ze svých řad delegovat inspektora BOZP ZO. Je to člen ZO, který se bude dlouhodobě zabývat problematikou BOZP a v oblasti BOZP se průběžně vzdělávat. Je žádoucí, aby při větší rozlehlosti a působnosti u různých zaměstnavatelů bylo těchto inspektorů i více.

Zájemce o tuto pozici se zúčastní kurzu pro **inspektory - začátečníky** a k prohloubení znalostí následně kurzu pro **pokročilé. Vzhledem k potřebě prohlubování a oživování znalostí a z důvodu častých změn v legislativě je nutno kurz pro začátečníky opakovat minimálně po 5 letech.** Kurzy jsou pořádány v rekreačních zařízeních OSŽ a odpadlý pracovní výkon je hrazen zaměstnavatelem jako překážka v práci (max. 1 týden za rok).

Po úspěšném ukončení kurzu pro začátečníky obdrží inspektor BOZP průkaz inspektora BOZP ZO (platnost 5 let) a po oznámení zaměstnavateli kdo je spolupracujícím inspektorem BOZP (provede závodní výbor) se stává jeho partnerem pro oblast BOZP (tiskopis k informování zaměstnavatele je ke stažení na adrese: **http://www.osz.org/index.php/ke-stazeni-bozp.**

Inspektor BOZP ZO se při své činnosti řídí **Kodexem inspektora BOZP ZO OSŽ** zpracovaným oddělením BOZP-Ú uvedeným v příloze této brožury.

Inspektoři BOZP jsou „styčnými důstojníky“ při spolupráci **se svazovými inspektory BOZP OSŽ-Ú**, kteří je metodicky vedou a jsou jim nápomocni při řešení problémů.

Inspektor BOZP ZO OSŽ:

- koordinuje spolupráci mezi ZO OSŽ a zaměstnavatelem na úseku BOZP,
- provádí kontrolní činnosti na úseku BOZP u zaměstnavatele,
- šetří pracovní úrazy vzniklé na pracovištích v jeho obvodu.

Ve velkých a územně rozlehlých ZO je vhodné zřídit **komisi BOZP při ZO OSŽ.** Zde se pravidelně scházejí inspektoři BOZP z jednotlivých dílenských výborů k projednání otázek BOZP, vyjádření se k pracovním úrazům, výměně zkušeností atd. Přínosem je k těmto jednáním pravidelně zvát „svého“ svazového inspektora a osobu odborně způsobilou k zajišťování úkolů prevence rizik v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci působící u zaměstnavatele.

8.4 Druhy kontrol, jak je provádět a doporučení pro vás

Druhy kontrol:

- **řádná** - běžná,
- **mimořádná** - na podnět, nebo stížnost zaměstnanců (zachovat anonymitu stěžovatele),
- **následná** - ověření, zda byly závady a nedostatky odstraněny v doporučeném (dohodnutém) termínu,
- **prověrky BOZP** - v rámci působení prověrkové komise BOZP,
- **šetření PÚ** - okolnosti zjištěné inspektorem BOZP při vlastním šetření pracovním úrazu.

8.4.1 Jak kontrolu provádět?

Před provedením **řádné, popř. následné kontroly,** je nutno vždy vyrozumět nejpozději **3 pracovní dny** před provedením kontroly odpovědného vedoucího zaměstnance a zástupce zaměstnavatele pro oblast BOZP (písemnou nebo elektronickou formou) tzv. „Oznámením o kontrole nad stavem BOZP“.

Před vykonáním **mimořádné kontroly** „oznámení“ nezasíláme, chceme přece zjistit pravdivý a reálný stav věcí. Nezapomeňte zachovávat zásady anonymity oznamovatele v případě, že provádíte kontrolu na jeho podnět!

- **při příchodu** na kontrolované pracoviště **oznamte** svůj příchod a zahájení vlastní kontroly přítomnému odpovědnému vedoucímu zaměstnanci, v případě jeho nepřítomnosti přítomnému zaměstnanci ve službě a předložte průkaz inspektora BOZP s průkazem totožnosti,
- vhodné je **seznámit** přítomné s důvodem, průběhem a obsahem kontrol,
- po vykonání kontroly je **vhodné sdělit** přítomným **poznatky** zjištěné při kontrole (zjištěné závady, možná vylepšení, a to i třeba stavu pracovních podmínek atd.) a dohodnout se na způsobu a přiměřených termínech k odstranění závad,
- dále je nutné vyhotovit **Kontrolní protokol** a nejpozději do **1 týdne** od provedení kontroly jej **odeslat** odpovědnému vedoucímu zaměstnanci a v kopii i zástupci pro oblast BOZP, rozeslání může být uskutečněno např. i předsedou ZV OSŽ po projednání na schůzi ZV (záleží na dohodě v ZO OSŽ).

KP je **základním dokladem** o provedené kontrole nad stavem BOZP u zaměstnavatele, proto je nutné dbát na jeho řádné vyplnění. V případě nutnosti se KP doplní fotodokumentací, která je pak jeho nedílnou součástí. Doporučuje se KP číslovat (např. KP 2022/01) a evidovat v záznamníku provedených kontrol.

Pokud je prováděna kontrola u více zaměstnavatelů (ČD, a. s., ČD Cargo a. s., Správa železnic, s. o., atd.) musí se KP vyhotovit pro **každého zaměstnavatele zvlášť** a uvádět pouze závady BOZP, které se ho týkají. Nezapomenout správně definovat název zaměstnavatele a místo kontroly, případně adresu!

Vzor KP je ke stažení na adrese: **http://www.osz.org/index.php/ke-stazeni-bozp.**

8.4.2 Doporučení pro provádění kontrolní činnosti

- důležité je slušné vystupování, pozdrav, představení se, podání ruky, stručné vysvětlení vaší činnosti,
- kontrolu provádět podle připraveného scénáře, být však vnímavý i k dalším zjevným závadám mimo program,
- inspektor BOZP není oprávněn cokoliv zaměstnancům a vedoucím zaměstnancům nařizovat nebo zakazovat, partnerem je zaměstnavatel.

Častým argumentem zaměstnavatele je, že zaměstnanci pracují na pracovišti, které **není v jeho vlastnictví**, a proto nemůže závady odstranit. Zde lze citovat ustanovení § 101 odst. 3 ZP: „*Plní-li na jednom pracovišti úkoly zaměstnanci dvou a více zaměstnavatelů, jsou zaměstnavatelé povinni vzájemně se písemně informovat o rizicích a přijatých opatřeních k ochraně před jejich působením, která se týkají výkonu práce a pracoviště, a spolupracovat při zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci pro všechny zaměstnance na pracovišti. Na základě písemné dohody zúčastněných zaměstnavatelů touto dohodou pověřený zaměstnavatel koordinuje provádění opatření k ochraně bezpečnosti a zdraví zaměstnanců a postupy k jejich zajištění.*“

Zkráceně to znamená, že **pokud zaměstnanci pracují na pracovištích jiného zaměstnavatele, zodpovídá za jejich bezpečnost stále jejich zaměstnavatel**.

Dalším častým argumentem zaměstnavatele bývá, že závady měli oznámit sami zaměstnanci (z důvodu průkaznosti se doporučuje oznamovat závady např. mailem, zápisem do knihy závad atd.), tak jak jim to nařizuje ustanovení § 106 odst. 4 písm. f) ZP. Tato povinnost je však **uložena** i **vedoucím zaměstnancům** v ZP § 101 odst. 2. kde je stanoveno, že péče o bezpečnost a ochranu zdraví při práci je nedílnou a rovnocennou součástí pracovních povinností vedoucích zaměstnanců na všech stupních řízení v rozsahu pracovních míst, která zastávají.

POZOR! Jako inspektor BOZP musíte být ostatním vzorem:

- při kontrole mějte přiměřený oděv a vhodnou obuv,
- v provozované dopravní cestě (a tam, kde je předepsáno místně provozním bezpečnostním předpisem) nezapomeňte na výstražnou vestu,
- noste pomůcky pro výkonu kontroly (průkaz inspektora, psací potřeby, fotoaparát, svinovací metr, teploměr atd.).

8.4.3 Činnost inspektora BOZP ZO při prověrkách BOZP

Povinnosti organizovat prověrky BOZP vyplývá z ustanovení § 108, odstavec 5 ZP, kdy „*Zaměstnavatel je povinen organizovat nejméně jednou v roce prověrky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na všech pracovištích a zařízeních zaměstnavatele* ***v dohodě***

s odborovou organizací *a se souhlasem zástupce zaměstnanců pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a zjištěné nedostatky odstraňovat“.*

- cílem ročních prověrek BOZP je provést komplexní kontrolu dodržování povinností, plynoucích z právních a ostatních předpisů bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, a to včetně vnitřních předpisů společnosti, v rámci všech pracovišť společnosti,
- prověrky nejsou jen o fyzické kontrole stavu pracovišť, ale i o systému BOZP v podniku, dokumentaci BOZP atd., můžete prověřit i systém nárokovosti, přidělování, kvality OOPP,
- zákon nestanoví osobu, která roční prověrku provádí, vzhledem k rozsahu prověrky je však nejvhodnější, pokud ji neprovádí jedna osoba, nýbrž zaměstnavatelem určená komise; komise by měla mít určeného předsedu, který bude její členy řádně organizovat a řídit tak, aby provádění prověrky bylo efektivní,
- prověrek BOZP se většinou zúčastňuje: zástupce vedení firmy, zástupce odborové organizace (inspektor BOZP), osoba odborně způsobilá k zajišťování úkolů prevence rizik v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, technik požární ochrany, ekolog, poskytovatel pracovně lékařských služeb (lékař),
- výstupem roční prověrky BOZP, ostatně jako každé jiné kontroly na úseku BOZP, by měl být vypracovaný zápis – protokol, který musí kromě základních formálních náležitostí, obsahovat zejména záznam všech zjištěných skutečností a nedostatků,
- vhodné je rovněž uvádět navržená opatření a termíny k odstranění nedostatků, návrh opatření již nemusí provádět komise, která prověrku provedla, nýbrž i jiné osoby dle svého profesně odborného zaměření.

8.4.4 Spolupráce ZO OSŽ s oddělením BOZP OSŽ-ústředí

Na OSŽ-ústředí působí odborné oddělení BOZP, které je složeno z vedoucího oddělení - svazového inspektora, vedoucího svazového inspektora a svazových inspektorů. Všichni svazoví inspektoři mají přidělenou oblast (kraje) své působnosti. Jména a kontakty jsou uvedeny v příloze této brožury.

Je žádoucí, aby každá ZO OSŽ ve svém vlastním zájmu spolupracovala se svým svazovým inspektorem při řešení otázek na úseku BOZP. V případě vašeho zájmu jsou připraveni zodpovědět dotazy a není pro ně problémem navštívit vaše pracoviště osobně.

Náplň práce svazových inspektorů:

- **kontrolní činnost** na úseku BOZP (kontrola pracovišť ve vztahu k BOZP, příděl OOPP, ochranné nápoje atd. Před plánovanou kontrolou pracoviště je zasláno dotčeným osobám tzv. oznámení o kontrole; účast zástupce ze ZO OSŽ je vždy vítána,

- **metodická činnost** na úseku BOZP (účast na jednáních ZV, konferencích a členských schůzích ZO OSŽ, popř. jednáních zaměstnavatelů),
- **lektorská činnost** na úseku BOZP (účast na školeních a seminářích OSŽ, které pořádají regionální a místní orgány OSŽ),
- **odborná činnost** na úseku BOZP (vydávání odborných stanovisek v oblasti BOZP, připomínkování vnitřních předpisů zaměstnavatele a další legislativy),
- **servisní činnost** na úseku BOZP (poskytování odborného poradenství a konzultací členům a funkcionářům OSŽ, vydávání odborných stanovisek pro potřeby OSŽ, telefonické a písemné přijímání a vyřizování podnětů a stížností v oblasti BOZP),
- **šetření pracovních úrazů** (provádění kontrol šetření a odškodňování závažných a smrtelných pracovních úrazů, konzultace a odborná pomoc při šetření ostatních pracovních úrazů),
- **prověrky BOZP** - osobní účast na prověrkách BOZP a metodická činnost a pomoc orgánům OSŽ v oblasti prověrek BOZP,
- **ostatní činnost** - zajišťování určených činností pro ZO OSŽ na regionálních pracovištích svazových inspektorů (propagace, distribuce materiálu, pokladních tiskopisů, brožurek, samolepek krizové linky, organizačně administrativní činnost, vnitroodborová činnost apod.).

POZOR! Zde by Vás chtělo oddělení BOZP požádat o informace o vzniku každého pracovního úrazu s hospitalizací delší jak 5 dní a smrtelného pracovního úrazu ve vašem obvodu (příp. sporných/neuznaných pracovních úrazů), a to buď telefonicky nebo e-mailem.

Informace o oddělení BOZP OSŽ-ústředí, aktuality, kontakty, návody, rady, pozvánky na kurzy BOZP, prezentace z kurzů atd. naleznete na adrese:

https://www.osz.org/index.php/bozp

Stránky oddělení BOZP OSŽ-ústředí lze též zobrazit v mobilní aplikaci **MOJE OSŽ**, „dlaždice“ BOZP.

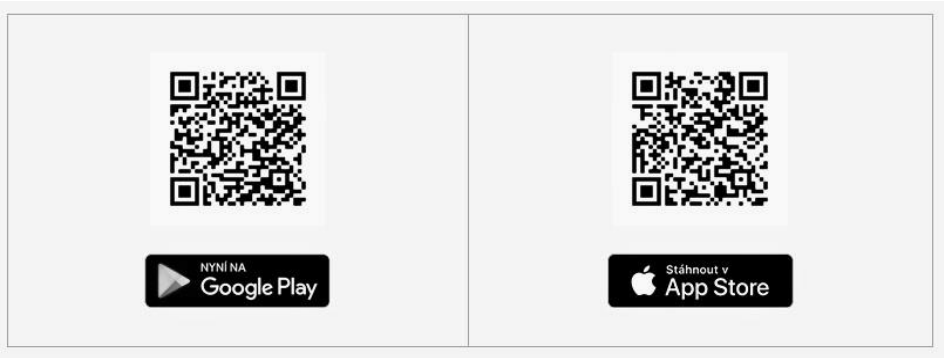

9. KONTROLA NA ÚSEKU BOZP ZE STRANY STÁTU

9.1 Bezpečnost práce

Kontrolou nad bezpečnostní práce ze strany státu se zabývá několik státních institucí. Jsou to především **oblastní inspektoráty práce (OIP)**, které jsou součástí Státního úřadu inspekce práce se sídlem v Opavě (SUIP). V čele úřadu je generální inspektor, který je jmenován a řízen Ministerstvem práce a sociálních věcí České republiky (MPSV). Oblastní inspektoráty práce jsou řízeny vedoucími inspektory a jejich pravomoci a působnost je stanovena zákonem č. 251/2005 Sb., o inspekci práce, a jejich kontrolní činnost se vztahuje zejména na:

- oblast zajištění bezpečnosti práce,
- oblast zajištění bezpečnosti provozu technických zařízení (vyhrazených technických zařízení),
- oblast pracovněprávních vztahů,
- oblast nelegálního zaměstnávání osob.

9.2 Bezpečnost vyhrazených technických zařízení

Technická inspekce České republiky (TIČR) vykonává státní odborný dozor nad bezpečností vyhrazených technických zařízení v rozsahu zákona č. 174/1968 Sb., o státním odborném dozoru nad bezpečností práce. Vyhrazenými technickými zařízeními jsou ve smyslu § 6 tohoto zákona zařízení se zvýšenou mírou ohrožení zdraví a bezpečnosti osob a majetku, která podléhají dozoru TIČR. Jsou to technická zařízení tlaková, zdvihací, elektrická a plynová.

9.3 Státní zdravotní dozor

Dalším kontrolním orgánem státu nad oblastí BOZP na úseku ochrany zdraví při práci jsou Krajské hygienické stanice, které spadají pod Ministerstvo zdravotnictví ČR. Zajišťují tzv. státní zdravotní dozor, řeší podněty a stížnosti na závady a nedostatky na pracovištích a zařízeních v oblasti hygieny práce, např. problémy se zásobováním pracovišť vodou, problémy znečištění pracovišť a sanitárních zařízení, nedostatečný úklid, výskyt rizikových faktorů (např. hluk, vibrace, osvětlení, mikroklimatické podmínky, prach atd.). Činnost těchto kontrolních orgánů je vymezena zákonem č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, a řadou prováděcích právních předpisů na úseku ochrany zdraví při práci (viz přehled právních předpisů v oblasti BOZP).

9.4 Státní požární dozor

Státní požární dozor zahrnuje jednotlivé oblasti činností, které jsou vykonávány příslušnými orgány, které zde zastupují stát. Dotčenými orgány státní správy na úseku požární ochrany a orgány vykovávající státní požární dozor jsou Ministerstvo vnitra ČR - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR a hasičské záchranné sbory

krajů. Cílem jednotlivých oblastí činností je zajištění odpovídající míry požární bezpečnosti občanů. Státní požární dozor vykonává:

- místně příslušný hasičský záchranný sbor kraje (s výjimkou posuzování výrobků a funkčnosti systémů vyhrazených požárně bezpečnostních systémů),
- generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR (posuzování dokumentace podle stavebního zákona a ověřování dodržení podmínek požární bezpečnosti staveb u staveb, které se mají uskutečnit na území dvou nebo více krajů, nebo u staveb, které si vyhradí).

9.5 Správní úřady

9.5.1 Drážní inspekce

Drážní inspekce vznikla 1. ledna 2003 ustanovením zákona č. 77/2002 Sb., o akciové společnosti České dráhy, státní organizaci Správa železnic a o změně zákona č. 266/1994 Sb., o dráhách. Svou činnost zahájila jako jedna z prvních institucí tohoto typu v Evropské unii. Z pohledu Evropské unie je Drážní inspekce vnímána jako národní vyšetřovací orgán. Drážní inspekce je státní instituce, která odborně šetří příčiny mimořádných událostí (nehod). Jako vyšetřovací orgán je nezávislá na jakémkoli provozovateli dráhy a drážní dopravy. Při svém šetření zjišťuje příčinu nehody s cílem zabránit jejímu opakování (policie ČR zkoumá trestně právní odpovědnost konkrétních osob).

9.5.2 Drážní úřad

Je to správní úřad podřízený Ministerstvu dopravy ČR, je zřízen zákonem č. 266/1995 Sb., o dráhách, jeho pracovní náplní je státní dozor ve věcech drah železničních, tramvajových, trolejbusových, lanových a dráhy speciální (metra). Činnost úřadu je stanovena příslušnými právními předpisy. Hlavním posláním je udržování a zvyšování bezpečnosti provozování jednotlivých drah.

POZOR! V případě O18 (SŽ) se jedná o zaměstnance provozovatele dráhy, kteří provádí šetření MU na železnici pro smluvní partnery.

10. PŘEHLED NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ V OBLASTI BOZP

ZÁKONY:

- zákon **č. 262/2006 Sb.,** zákoník práce,
- zákon **č. 309/2006 Sb.,** o zajištění dalších podmínek BOZP,
- zákon **č. 258/2000 Sb.,** o ochraně veřejného zdraví,
- zákon **č. 251/2005 Sb.,** o inspekci práce,
- zákon **č. 250/2021 Sb.,** o bezpečnosti práce v souvislosti s provozem vyhrazených technických zařízení a o změně souvisejících zákonů,
- zákon **č. 373/2011 Sb.,** o specifických zdravotních službách,
- zákon **č. 133/1985 Sb.,** o požární ochraně.

NAŘÍZENÍ VLÁDY:

- nařízení vlády **č. 378/2001 Sb.,** kterým se stanoví bližší požadavky na bezpečný provoz a používání strojů, technických zařízení, přístrojů a nářadí,
- nařízení vlády **č. 390/2021 Sb.,** kterým se stanoví rozsah a bližší podmínky poskytování osobních ochranných pracovních prostředků, mycích, čisticích a dezinfekčních prostředků,
- nařízení vlády **č. 168/2002 Sb.,** kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při provozování dopravy dopravními prostředky,
- nařízení vlády **č. 406/2004 Sb.,** o bližších požadavcích na zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v prostředí s nebezpečím výbuchu,
- nařízení vlády **č. 101/2005 Sb.,** o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí,
- nařízení vlády **č. 362/2005 Sb.,** o bližších požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na pracovištích s nebezpečím pádu z výšky nebo do hloubky
- nařízení vlády **č. 591/2006 Sb.,** o bližších minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na staveništích,
- nařízení vlády **č. 361/2007 Sb.,** kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci,
- nařízení vlády **č. 291/2015 Sb.,** o ochraně zdraví před neionizujícím zářením,
- nařízení vlády **č. 201/2010 Sb.,** o způsobu evidence úrazů, hlášení a zasílání záznamu o úrazu,
- nařízení vlády **č. 272/2011 Sb.,** o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací,
- nařízení vlády **č. 176/2008 Sb.,** o technických požadavcích na strojní zařízení,

- nařízení vlády **č. 339/2017 Sb.,** o bližších požadavcích na způsob organizace práce a pracovních postupů při práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru,
- nařízení vlády **č. 375/2017 Sb.,** o vzhledu, umístění a provedení bezpečnostních značek a značení a zavedení signálů,
- nařízení vlády **č. 276/2015 Sb.,** o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění způsobené pracovním úrazem nebo nemocí z povolání,
- nařízení vlády **č. 290/1995 Sb.,** kterým se stanoví seznam nemocí z povolání.

VYHLÁŠKY:

- vyhláška **č. 48/1982 Sb.,** kterou se stanoví základní požadavky k zajištění bezpečnosti práce a technických zařízení,
- vyhláška **č. 18/1979 Sb.,** kterou se určují vyhrazená tlaková zařízení a stanoví některé podmínky k zajištění jejich bezpečnosti,
- vyhláška **č. 19/1979 Sb.,** kterou se určují vyhrazená zdvihací zařízení a stanoví některé podmínky k zajištění jejich bezpečnosti,
- vyhláška **č. 21/1979 Sb.,** kterou se určují vyhrazená plynová zařízení a stanoví některé podmínky k zajištění jejich bezpečnosti,
- vyhláška **č. 73/2010 Sb.,** o vyhrazených elektrických technických zařízeních,
- vyhláška **č. 50/1978 Sb.,** o odborné způsobilosti v elektrotechnice,
- vyhláška **č. 85/1978 Sb.,** o kontrolách, revizích a zkouškách plynových zařízení,
- vyhláška **č. 91/1993 Sb.,** k zajištění bezpečnosti práce v nízkotlakých kotelnách,
- vyhláška **č. 79/2013 Sb.,** o pracovnělékařských službách a některých druzích posudkové péče,
- vyhláška **č. 6/2003 Sb.,** kterou se stanoví hygienické limity chemických, fyzikálních a biologických ukazatelů pro vnitřní prostředí pobytových místností některých staveb,
- vyhláška **č. 432/2003 Sb.,** kterou se stanoví podmínky pro zařazování prací do kategorií, limitní hodnoty ukazatelů biologických expozičních testů, podmínky odběru biologického materiálu pro provádění biologických expozičních testů a náležitosti hlášení prací s azbestem a biologickými činiteli,
- vyhláška č. **180/2015 Sb.,** o zakázaných pracích a pracovištích,
- vyhláška **č. 104/2012 Sb.,** o posuzování nemocí z povolání,
- vyhláška č. 246/2001 Sb., o požární prevenci,
- vyhláška č.**87/2000 Sb.** , kterou se stanoví podmínky požární bezpečnosti při svařování a nahřívání živic v tavných nádobách.

POZOR: je třeba mít na mysli, že v oblasti železniční dopravy platí i další **speciální právní předpisy**, které se rovněž řadí mezi bezpečnostní předpisy, např.:

- zákon **č. 266/1994 Sb.,** o dráhách,
- vyhláška **č. 376/2006 Sb.,** o systému bezpečnosti provozování dráhy a drážní dopravy a postupech při vzniku mimořádných událostí na dráhách
- vyhláška **č. 100/1995 Sb.,** kterou se stanoví podmínky pro provoz, konstrukci a výrobu určených technických zařízení a jejich konkretizaci (Řád určených technických zařízení)
- vyhláška **č. 101/1995 Sb.,** kterou se vydává Řád pro zdravotní a odbornou způsobilost osob při provozování dráhy a drážní dopravy,
- vyhláška **č. 173/1995 Sb.,** kterou se vydává dopravní řád drah,
- vyhláška **č. 177/1995 Sb.,** kterou se vydává stavební a technický řád drah.

Pozn.: Veškeré výše uvedené právní předpisy jsou v platném znění (ve znění pozdějších předpisů).

11. PŘÍLOHY K BROŽUŘE

11.1 Přehled svazových inspektorů bezpečnosti práce OSŽ

jméno, příjmení, působnost	kontakt
JUDr. Petr Kožmín, LL.M., MBA vedoucí oddělení BOZP – svazový inspektor celá ČR	tel. 972 241 904 mobil 731 135 505 e-mail: petr.kozmin@osz.org
Miroslav Feber vedoucí svazový inspektor Moravskoslezský kraj, Olomoucký kraj, Zlínský kraj	tel. 972 762 430 mobil 737 275 083 e-mail: miroslav.feber@osz.org
Jaroslav Leština svazový inspektor Plzeňský kraj, Jihočeský kraj	tel. 972 524 133 mobil 737 275 207 e-mail: jaroslav.lestina@osz.org
Dana Žáková svazová inspektorka Praha, Středočeský kraj, Pardubický kraj, Královehradecký kraj	tel. 972 241 903 mobil 737 275 078 e-mail: dana.zakova@osz.org
Monika Časarová svazová inspektorka Jihomoravský kraj, Kraj Vysočina	tel. 972 628 433 mobil 737 275 081 e-mail: monika.casarova@osz.org
Pavel Antolič svazový inspektor Ústecký kraj, Liberecký kraj, Karlovarský kraj,	tel. 972 424 076 mobil 734 279 680 e-mail: pavel.antolic.osz.org

Aktuální kontakty naleznete na : **https://www.osz.org/index.php/inspektori-bozp**

11.2 Přehled krajských hygienických stanic a jejich správní obvody

označení a sídlo stanice	výkon působnosti – okres
HS hl. **města Prahy** se sídlem v Praze	území hlavního města Prahy
KHS **Středočeského kraje** se sídlem v Praze	Benešov, Beroun, Kladno, Kolín, Kutná Hora, Mělník, Mladá Boleslav, Nymburk, Praha-východ, Praha-západ, Příbram, Rakovník
KHS **Jihočeského kraje** se sídlem v Českých Budějovicích	Č. Budějovice, Č. Krumlov, J. Hradec, Písek, Prachatice, Strakonice, Tábor
KHS **Plzeňského kraje** se sídlem v Plzni	Domažlice, Klatovy, Plzeň-jih, Plzeň-město, Plzeň-sever, Rokycany, Tachov
KHS **Karlovarského kraje** v Karlových Varech	Cheb, K. Vary, Sokolov
KHS **Ústeckého kraje** se sídlem v Ústí nad Labem	Děčín, Chomutov, Litoměřice, Louny, Most, Teplice, Ústí nad Labem
KHS **Libereckého kraje** se sídlem v Liberci	Č. Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec, Semily
KHS **Královehradeckého kraje** se sídlem v Hradci Králové	H. Králové, Jičín, Náchod, Rychnov nad Kněžnou, Trutnov
KHS **Pardubického kraje** se sídlem v Pardubicích	Chrudim, Pardubice, Svitavy, Ústí nad Orlicí
KHS **kraje Vysočina** se sídlem v Jihlavě	H. Brod, Jihlava, Pelhřimov, Třebíč, Žďár n/Sázavou
KHS **Jihomoravského kraje** se sídlem v Brně	Blansko, Břeclav, Brno-město, Brno-venkov, Hodonín, Vyškov, Znojmo

KHS **Olomouckého kraje** se sídlem v Olomouci	pro území okresů Jeseník, Olomouc, Prostějov, Přerov, Šumperk
KHS **Moravskoslezského kraje** se sídlem v Ostravě	pro území okresů Bruntál, Frýdek-Místek, Karviná, Nový Jičín, Opava, Ostrava-město
KHS **Zlínského kraje** se sídlem ve Zlíně	pro území okresů Kroměříž, Uherské Hradiště, Vsetín, Zlín

11.3 Přehled inspektorátů práce

označení a sídlo inspektorátu	**výkon působnosti**
OIP pro **hlavní město Prahu** se sídlem v Praze	hlavní město Praha
OIP pro **Středočeský kraj** se sídlem v Praze	Středočeský kraj
OIP pro **Jihočeský kraj** a **Vysočinu** se sídlem v Českých Budějovicích	Jihočeský kraj, kraj Vysočina
OIP pro **Plzeňský kraj** a **Karlovarský kraj** se sídlem v Plzni	Plzeňský kraj, Karlovarský kraj
OIP pro **Ústecký a Liberecký kraj** se sídlem v Ústí nad Labem	Ústecký kraj, Liberecký kraj
OIP pro **Královehradecký kraj** a **Pardubický kraj** se sídlem v Hradci Králové	Královéhradecký kraj, Pardubický kraj
OIP pro **Jihomoravský kraj** a **Zlínský kraj** se sídlem v Brně	Jihomoravský kraj, Zlínský kraj
OIP pro **Moravskoslezský kraj** a **Olomoucký kraj** se sídlem v Ostravě	Moravskoslezský kraj, Olomoucký kraj

11.4 Odkazy na zajímavé webové stránky

webová stránka	Instituce, obsah www
www.osz.org	Odborové sdružení železničářů
www.bozpinfo.cz	informace z oblasti BOZP
www.guard7.cz	informace z oblasti BOZP a PO
www.zakonyprolidi.cz	přehled platné legislativy
https://sponzorpristup.agentura-cas.cz	sponzorovaný přístup k ČSN
www.vubp.cz	Výzkumný ústav bezpečnosti práce
www.szu.cz	Státní zdravotní ústav
http://osha.europa.eu/fop/czech-republic/cs/	informace Evropské agentury BOZP
www.suip.cz	Státní úřad inspekce práce
www.mpsv.cz	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
www.mzcr.cz	Ministerstvo zdravotnictví ČR
www.portal.gov.cz	Portál státní správy
https://www.koop.cz/dokumenty-ke-stazeni	**ke stažení veškeré dokumenty k pracovním úrazům**

11.5 Pomůcky pro práci inspektora BOZP

DESATERO K PRACOVNÍM ÚRAZŮM

(INFORMACE PRO ČLENY OSŽ A ZO OSŽ)

I. Ošetři zraněného, zajisti první pomoc. Dbej své vlastní bezpečnosti a bezpečnosti ostatních osob.

II. Zajisti lékařské ošetření.

III. Ohlas úraz nadřízenému, Policie ČR se volá při podezření na trestný čin.

IV. Zajisti místo vzniku úrazu, důkazy a pořiď fotodokumentaci.

V. Spolupracuj se zaměstnavatelem při šetření úrazu.

VI. Informuj ZO OSŽ, případně oddělení BOZP – Ú (u smrtelného nebo závažného úrazu).

VII. Zkontroluj, zda byl úraz zapsán do Knihy úrazů.

VIII. Zkontroluj, zda byl sepsán Záznam o úrazu (sepisuje se v případě pracovní neschopnosti nad 3 dny), případně Záznam o úrazu – hlášení změn. Vždy se ujisti, co podepisuješ!

IX. Prověř, zda byl pracovní úraz řádně vyšetřen a odškodněn, požaduj kopie dokumentace k pracovnímu úrazu.

X. Při pochybnostech nebo nejasnostech volej svazové inspektory bezpečnosti práce OSŽ – Ú.

ODBOROVÉ SDRUŽENÍ ŽELEZNIČÁŘŮ, ODDĚLENÍ BOZP 2017

DESATERO K PROVĚRKÁM BOZP

(INFORMACE PRO ČLENY OSŽ A ZO OSŽ)

I. **Právo účasti ti dává zákon, využij ho!**

II. **V brožuře BOZP OSŽ Ú najdeš základní vědomosti.**

III. **Udělej si průzkum – s předstihem zjisti, jestli na pracovištích nejsou nedostatky, o kterých nevíš.**

IV. **Vezmi si s sebou výstražnou vestu, psací potřeby, poznámkový blok a fotoaparát.**

V. **Důležitý je i tvůj vzhled, sebejisté a asertivní vystupování – zastupuješ zaměstnance a zároveň reprezentuješ OSŽ.**

VI. **Při příchodu se představ ostatním, nespoléhej na to, že vědí, kdo jsi.**

VII. **Nebuď jen pasivním účastníkem. Rozhlížej se a upozorňuj na nedostatky! Zapisuj si závady a pořizuj fotodokumentaci!**

VIII. **Trvej na zanesení tvých připomínek do zápisu!**

IX. **Zápis z prověrek BOZP podepiš a vyžádej si kopii!**

X. **Průběžně kontroluj stav odstraňování závad, dotazuj se zaměstnavatele.**

ODBOROVÉ SDRUŽENÍ ŽELEZNIČÁŘŮ, ODDĚLENÍ BOZP 2017

DESATERO PRO NEBEZPEČNÉ LÁTKY

(INFORMACE PRO ČLENY OSŽ A ZO OSŽ)

I. Nebezpečné látky nás obklopují, je jich mnohem víc, než předpokládáš. Jsou pravděpodobně i na tvém pracovišti a ve tvém okolí!

II. Víš, že jakákoliv, i krátkodobá, práce s nimi trvale poškozuje zdraví?

III. Víš, co je bezpečnostní list (BL) a byl jsi z něj prokazatelně proškolen? BL obsahuje i pokyny pro první pomoc!

IV. Věnuj vždy velkou pozornost výstražným značkám a nápisům na obalech! Každý obal (nádoba) musí mít řádné označení.

V. Jsi vybaven potřebnými OOPP? Ujisti se, že tvoje OOPP odpovídají konkrétnímu riziku!

VI. Máš k dispozici dostatečně vybavenou lékárničku a prostředky na výplach oka v případě práce s žíravinami?

VII. Je tvé pracoviště dobře větratelné nebo vybavené odsáváním?

VIII. Je vše bezpečně a vhodně uskladněné a likvidují se obaly předepsaným způsobem?

IX. Nepoužíváš na uskladnění nádoby od potravin? Můžeš tím ohrozit zdraví i život ostatních!

X. Znáš základy první pomoci a postup při mimořádné události nebo požáru? Znáš čísla tísňového volání? Víš, že existuje Toxikologické informační středisko (TIS), které poskytuje odbornou pomoc 24 hod denně v případě otravy – pro dospělé, děti i zvířata? Ulož si ho do svého mobilu a předávej ostatním!

☎ TIS: 224919293, 224915402

ODBOROVÉ SDRUŽENÍ ŽELEZNIČÁŘŮ, ODDĚLENÍ BOZP-Ú 2019.

DESATERO PRO BEZPEČNÉ ZAŘÍZENÍ

(INFORMACE PRO ČLENY OSŽ A ZO OSŽ)

I. Víš, že "pracovní zařízení" - je jakýkoli stroj, přístroj, nástroj nebo zařízení používané při práci?

II. Pamatuj si, že "používání" zařízení je i jeho spouštění, zastavování, provoz, doprava, opravy, úpravy, údržba, obsluha a čištění!

III. Má zařízení v pořádku všechny ochranné prvky?

IV. Vidíš bezpečnostní tabulky, vyznačený prostor stroje, centrální stop, příp. odsávání, osvětlení apod. (přiměřeně druhu zařízení)?

V. Má obsluha zařízení přidělené vhodné OOPP a používá je?

VI. Má zařízení dokumentaci? Průvodní a provozní dokumentace (např. návody výrobce, záznamy o kontrolách a revizích) se uchovává po celou dobu provozu. Lze ji nahradit interním předpisem (MPBP) ve stejném rozsahu, návod obdobným návodem.

VII. Jsou elektrické části zařízení pravidelně revidovány revizním technikem?

VIII. Provádí se pravidelná kontrola zařízení? Min. 1 x za 12 měsíců, rozsah určuje výrobce, legislativa nebo zaměstnavatel, provádí určený zaměstnanec.

IX. Je (přiměřeně) stanovena četnost a způsob údržby, úklidu, odpovědnost za provoz stroje a zaměstnanec pověřený obsluhou?

X. Je zajištěno prokazatelné seznámení s návodem, MPBP a provedeno zaškolení obsluhy (přiměřeně druhu zařízení)?

ODBOROVÉ SDRUŽENÍ ŽELEZNIČÁRŮ, ODDĚLENÍ BOZP-Ú 2018

DESATERO PRO ADMINISTRATIVU

(INFORMACE PRO ČLENY OSŽ A ZO OSŽ)

I. Víš, že dlouhodobá práce s počítačem poškozuje zdraví (elektromagnetické pole, nemoci pohybové soustavy, psychosomatické obtíže, zraková zátěž)? Udělej si přestávku po 2 hodinách v délce 5-10 minut a zacvič si!

II. Víš, že výpočetní technika je „zařízení" – tedy podléhá systému kontrol a revizí stejně, jako stroje?

III. Je pracoviště dostatečně větráno, osvětleno denním světlem a jsou okna, případně filtry klimatizace, pravidelně čištěny?

IV. Máš alespoň 12 m^3 objemového prostoru a nejméně 2 m^2 volné podlahové plochy pro svoji práci?

V. Je pracovní židle stabilní? Umožňuje seřízení výšky sedáku a sklon zádové opěrky?

VI. Je mezi stolem a sedákem židle, a také pod stolem, dostatečný prostor pro nohy (pohyb vpřed a do stran)?

VII. Umožňuje monitor individuální nastavení (natočení, výška, sklon)? Nevidíš na něm odraz okolí? Nevykazuje známky poruchy?

VIII. Umožňuje velikost pracovního stolu proměnlivé uspořádání pracoviště – obrazovky, klávesnice a dalšího zařízení?

IX. Je dost místa mezi předním okrajem desky stolu a klávesnicí na opření rukou i zápěstí?

X. Víš, že při práci s počítačem má každý nárok na opěrku pod nohy, pokud o ni zaměstnavatele požádá?

ODBOROVÉ SDRUŽENÍ ŽELEZNIČÁRŮ, ODDĚLENÍ BOZP-Ú 2019.

ÚRAZOVÁ LINKA OSŽ

(METODICKÁ POMOC A INFORMACE PRO ČLENY OSŽ)

I. Volej ihned, zejména v případě pracovního úrazu, kdy se dá očekávat hospitalizace nad 5 dní, nebo úrazu s následkem smrti.

II. Každá prodleva ohlášení snižuje možnost řádného a objektivního šetření. Svazoví inspektoři BOZP Vám poskytnou pomoc, potřebné informace a podporu.

III. Pořizuj fotodokumentaci – může pomoci víc, než si myslíš. Včasná dokumentace skutečného stavu je často zásadní!

IV. Nikdy nepodceňuj možné souvislosti. Každá maličkost může být důležitá.

V. Nezapomeň, že se jedná i o finanční prostředky, které mohou být záchranou rodiny po dobu pracovní neschopnosti, jedinou podporou při ztrátě zdravotní způsobilosti k výkonu zaměstnaní nebo účinnou pomocí pozůstalým.

VI. Zaměstnavateli poskytni potřebnou součinnost – při šetření úrazů je potřeba spolupráce nás všech.

VII. Nic nezamlčuj – informace, které nám poskytuješ, jsou důvěrné.

VIII. Potřebujeme ozřejmit základní informace – o poškozeném, místě a času úrazu, co se stalo a co bylo možnou příčinou. Šetření urychlí i kontakt na poškozeného, případně jeho blízké a svědky události.

IX. Pozornost zasluhují i „neuznané“ pracovní úrazy nebo škody na zdraví. Nikdy to nevzdávej, řešení můžeme hledat společně.

X. Svazoví inspektoři BOZP jsou benefitem pro členy OSŽ – využij plně své možnosti.

Telefon: 731 135 505

ODBOROVÉ SDRUŽENÍ ŽELEZNIČÁRŮ, ODDĚLENÍ BOZP-Ú 2020

11.6 Kodex inspektora BOZP ZO OSŽ

KODEX INSPEKTORA BOZP ZO OSŽ

1) Svým vystupováním a vědomostmi reprezentuje OSŽ a naplňuje jeho Stanovy a Program, zejména ochranu pracovních a životních podmínek a práv v oblasti BOZP.
2) Hájí práva členů OSŽ a kvalifikovaně je zastupuje při jednáních se zaměstnavatelem v oblasti BOZP.
3) Využívá právo na výkon kontroly nad stavem bezpečnosti a ochrany zdraví při práci u jednotlivých zaměstnavatelů dané ustanovením § 322 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce.
4) Využívá práva na poskytnutí informací v oblasti BOZP ve prospěch členů (i nečlenů) OSŽ a tyto informace uchovává v souladu s GDPR.
5) Pravidelně prověřuje pracoviště a zařízení zaměstnavatelů pro zaměstnance a zúčastňuje se prověrek BOZP.
6) Soustavně spolupracuje se zaměstnavatelem na vytváření zdravého a bezpečného pracoviště a vytváření podmínek pro bezpečnou a zdraví neohrožující práci.
7) Bezodkladně informuje členy OSŽ o jejich právech v případě vzniku poškození zdraví a v závažných případech urychleně aktivuje oddělení BOZP OSŽ Ú.
8) Aktivně se účastní šetření pracovních úrazů, popřípadě je objasňuje, a vyžaduje přijímání opatření proti jejich opakování.
9) Důsledně chrání a zastupuje členy OSŽ v procesu odškodňování pracovních úrazů, v případě úrazů s následkem smrti též jejich rodinné příslušníky.
10) Prohlubuje a v pravidelných intervalech si udržuje kvalifikaci v oblasti BOZP tak, aby byl platným inspektorem BOZP ZO OSŽ, důstojným partnerem zaměstnavatele, zástupcem zaměstnanců a oporou členům.

JUDr. Petr Kožmín, LL.M., MBA

Odborové sdružení železničářů, oddělení BOZP

vedoucí oddělení BOZP – svazový inspektor

ODBOROVÉ SDRUŽENÍ ŽELEZNIČÁRŮ, ODDĚLENÍ BOZP-Ú 2022

11.7 Kontrolní protokol inspektora BOZP ZO OSŽ

ODBOROVÉ SDRUŽENÍ ŽELEZNIČÁŘŮ – ZO

KONTROLNÍ PROTOKOL č.

PROVEDL:	**FUNKCE:** *inspektor BOZP ZO OSŽ*
MÍSTO KONTROLY:	
DRUH KONTROLY:	
DATUM A ČAS ZAHÁJENÍ KONTROLY:	

ZMOCNĚNÍ K PROVEDENÍ KONTROLY:

Řádná, následná, mimořádná:
V souladu s ustanovením § 322 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, byla provedena kontrola nad stavem bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na uvedených pracovištích zaměstnavatele.

Prověrky BOZP:
V souladu s ustanovením § 108 odst. 4 a odst. 5 zákona č. 262/2006 Sb., Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, byla provedena kontrola nad stavem bezpečnosti a ochrany zdraví při práci – prověrky BOZP.

Šetření pracovního úrazu:
V souladu s ustanovením § 322 odst. 1 písm. d) zákona č. 262/2006 Sb., Zákoník práce, ve pozdějších předpisů byly zjišťovány a objasňovány příčiny vzniku pracovního úrazu.

PRŮBĚH KONTROLY, ZJIŠTĚNÉ ZÁVADY, NEDOSTATKY A PORUŠENÍ:

Provedena kontrola pracovišť, pomocných a sanitárních zařízení v

Nezapomenout změnit – doplnit:

1. Název ZO (první řádek)
2. Číslo kontrolního protokolu, a to i v záhlaví na druhé stránce
3. Jméno a příjmení kontrolujícího inspektora BOZP ZO OSŽ
4. Místo kontroly – požívat celý oficiální název zaměstnavatele
5. Druh kontroly (*řádná / následná / mimořádná / prověrky BOZP / šetření pracovního úrazu)*
6. Datum a čas zahájení kontroly
7. Zmocnění k provedení kontroly – vybrat jeden z důvodů
8. Popsat řádně místo kde se závada nachází a legislativně ji zdůvodnit
9. Opatření: odborové organizace mají jen doporučovat. Termín k odstranění zvolte reálný (např. i v dohodě se zaměstnavatelem)
10. Přílohy: doporučujeme vyfotografovat (při focení venku zachyťte na fotografii např. i orientační bod např. kilometrovník, číslo výhybky, číslo stožáru)
11. Datum a čas ukončení kontroly

Stránka 1 z 2

12. Přítomen: jméno příjmení a funkce zástupce zaměstnavatele a dalších zúčastněných
13. Poslední řádek protokolu razítko ZO, jméno a příjmení inspektora BOZP ZO (spojení telefon, mail) a podpis kontrolujícího inspektora BOZP ZO

OPATŘENÍ:

PŘÍLOHY:

Příloha č. 1 -

DATUM A ČAS UKONČENÍ KONTROLY:

PŘÍTOMEN:

•

Razítko ZO OSZ	**inspektor BOZP ZO OSZ** **e-mail:** **mobil:**	**PODPIS KONTROLUJÍCÍHO:**

Příloha č. 1 - fotodokumentace

Obrázek č. 01

11.8 Vzor základní dokumentace k PÚ – Záznam o úrazu

ZÁZNAM O ÚRAZU

☐ smrtelném
☐ s hospitalizací delší než 5 dnů
☐ ostatní

Evidenční číslo záznamu [a]:
Evidenční číslo zaměstnavatele [b]:

A. Údaje o zaměstnavateli, u kterého je úrazem postižený zaměstnanec v základním pracovněprávním vztahu

1. IČO: Název zaměstnavatele a jeho sídlo (adresa):	2. Hlavní činnost (CZ-NACE), v jejímž rámci k úrazu došlo:
	3. Místo, kde k úrazu došlo [c]:
	4. Bylo místo úrazu pravidelným pracovištěm úrazem postiženého zaměstnance? ☐ Ano ☐ Ne

B. Údaje o zaměstnavateli, u kterého k úrazu došlo (pokud se nejedná o zaměstnavatele uvedeného v části A záznamu):

1. IČO: Název zaměstnavatele a jeho sídlo (adresa):	2. Hlavní činnost (CZ-NACE), v jejímž rámci k úrazu došlo:
	3. Místo, kde k úrazu došlo:

C. Údaje o úrazem postiženém zaměstnanci

1. Jméno a příjmení:	Pohlaví: ☐ Muž ☐ Žena
2. Datum narození:	3. Státní občanství:
4. Adresa pro doručování:	
5. Klasifikace zaměstnání (CZ-ISCO):	6. Činnost, při které k úrazu došlo [d]:
7. Délka trvání základního pracovněprávního vztahu u zaměstnavatele roků: měsíců:	
8. Úrazem postižený je ☐ zaměstnanec v pracovním poměru ☐ zaměstnanec zaměstnaný na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr ☐ osoba vykonávající činnosti nebo poskytující služby mimo pracovněprávní vztahy (§ 12 zákona č. 309/2006 Sb.)	
9. Trvání dočasné pracovní neschopnosti následkem úrazu [e]: od: do: celkem kalendářních dnů:	

D. Údaje o úrazu

1. Datum úrazu: Hodina úrazu: Datum úmrtí úrazem postiženého zaměstnance:	2. Počet hodin odpracovaných bezprostředně před vznikem úrazu:
3. Druh zranění [f]:	4. Zraněná část těla [g]:
5. Počet zraněných osob celkem:	

6. Co bylo zdrojem úrazu?: ☐ dopravní prostředek ☐ stroje a zařízení přenosná nebo mobilní ☐ materiál, břemena, předměty (pád, přiražení, odlétnutí, náraz, zavalení) ☐ pád na rovině, z výšky, do hloubky, propadnutí ☐ nástroj, přístroj, nářadí	☐ průmyslové škodliviny, chemické látky, biologické činitele ☐ horké látky a předměty, oheň a výbušniny ☐ stroje a zařízení stabilní ☐ lidé, zvířata nebo přírodní živly ☐ elektrická energie ☐ jiný blíže nespecifikovaný zdroj a)
7. Proč k úrazu došlo? (příčiny) ☐ pro poruchu nebo vadný stav některého ze zdrojů úrazu ☐ pro špatné nebo nedostatečné vyhodnocení rizika ☐ pro závady na pracovišti ☐ pro nedostatečné osobní zajištění zaměstnance včetně osobních ochranných prostředků	☐ pro porušení předpisů vtahujících se k práci nebo pokynů zaměstnavatele úrazem postiženého zaměstnance ☐ pro nepředvídatelné riziko práce nebo selhání lidského činitele ☐ pro jiný, blíže nespecifikovaný důvod a)
8. Byla u úrazem postiženého zaměstnance provedena kontrola přítomnosti alkoholu nebo jiných návykových látek, a pokud ano, a jakým výsledkem.	☐ Ano ☐ Ne výsledek:
9. Popis úrazového děje, rozvedení popisu místa, příčin a okolností, za nichž došlo k úrazu. (V případě potřeby připojte další list). a)	
10. Uveďte, jaké předpisy byly v souvislosti s úrazem porušeny a kým, pokud bylo jejich porušení do doby odeslání záznamu zjištěno. (V případě potřeby připojte další listy) [h].	
11. Opatření přijatá k zabránění opakování pracovního úrazu:	

E. Vyjádření úrazem postiženého zaměstnance a svědků úrazu, případně dalších osob

Úrazem postižený zaměstnanec	..... datum, jméno, příjmení a podpis
Svědci	..... datum, jméno, příjmení a podpis ..... datum, jméno, příjmení a podpis ..... datum, jméno, příjmení a podpis
Zástupce zaměstnanců pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci [i]	..... datum, jméno, příjmení a podpis
Za odborovou organizaci [i]	..... datum, jméno, příjmení a podpis
Za zaměstnavatele [i]	..... datum, jméno, podpis pracovní zařazení:

Poučení: Úrazem postižený zaměstnanec je tímto poučen a svým podpisem stvrzuje, že zaměstnavateli neprodleně sdělí jakékoliv změny a údaje rozhodné pro další zpracování tohoto úrazu.

11.9 Záznam o úrazu - hlášení změn

ZÁZNAM O ÚRAZU – HLÁŠENÍ ZMĚN

(dle přílohy č. 2 k nařízení vlády č. 201/2010 Sb., ve znění nařízení vlády č. 170/2014 Sb.)

Evidenční číslo záznamu: [a)]	
Evidenční číslo zaměstnavatele: [b)]	

Údaje o zaměstnavateli, který záznam o úrazu odeslal

Název zaměstnavatele:	IČ:
	Adresa:

Údaje o úrazem postiženém zaměstnanci a o úrazu

Jméno a příjmení:		Datum úrazu:	
Datum narození:		Místo, kde k úrazu došlo:	

Hospitalizace úrazem postiženého zaměstnance přesáhla 5 kalendářních dnů?	☐ ANO ☐ NE
C9 – Trvání dočasné pracovní neschopnosti následkem úrazu:	od: do: celkem kalendářních dnů:
D1 – Úrazem postižený zaměstnanec na následky poškození zdraví při úrazu zemřel dne:	

Jiné změny:

	datum	jméno a příjmení	podpis
Úrazem postižený zaměstnanec:			
Zástupce zaměstnanců pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci:			
Za odborovou organizaci:			
Za zaměstnavatele:			
	pracovní zařazení:		

Vysvětlivky:
a) Vyplní orgán inspekce práce, popř. orgán báňské správy.
b) Vyplní zaměstnavatel.

Na poznámky:

Tato publikace je určena pro vnitřní potřebu
ODBOROVÉHO SDRUŽENÍ ŽELEZNČÁŘŮ
Náklad 1200 ks, počet stran 100
Vydáno OSŽ-Ú v Praze 2022